

Poslovne politike i strategija banaka u kreditiranju segmenta stanovništva u Hrvatskoj

Matešić, Vjeran

Master's thesis / Specijalistički diplomski stručni

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Libertas International University / Libertas međunarodno sveučilište**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:223:991773>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital repository of the Libertas International University](#)

**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA LIBERTAS
ZAGREB**

VJERAN MATEŠIĆ

**SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI RAD
POSLOVNE POLITIKE I STRATEGIJE
BANAKA U KREDITIRANJU
SEGMENTA STANOVNIŠTVA U
HRVATSKOJ**

Zagreb, siječanj 2016.

**VISOKA POSLOVNA ŠKOLA LIBERTAS
ZAGREB**

**SPECIJALISTIČKI DIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
„MENADŽMENT BANKARSTVA, OSIGURANJA I FINANCIJA“**

**POSLOVNE POLITIKE I STRATEGIJE
BANAKA U KREDITIRANJU
SEGMENTA STANOVNIŠTVA U
HRVATSKOJ**

**BANK BUSINESS LENDING POLICIES
AND STRATEGIES AT RETAIL
SEGMENTS IN CROATIA**

KANDIDAT: Vjeran Matešić

KOLEGIJ: Menadžment banaka

MENTOR: Zvonko Agičić, dipl. oec.

Zagreb, siječanj 2016.

SADRŽAJ

SAŽETAK

1. UVOD	1
1.1. Predmet i cilj rada	2
1.2. Istraživačka pitanja.....	2
1.3. Metode istraživanja	3
2. KREDITNE POLITIKE KOMERCIJALNIH BANAKA U RH	4
2.1. Opći ciljevi donošenja kreditnih politika	5
2.2. Opća načela organizacije kreditnog portfelja.....	6
2.3. Opća načela utvrđivanja boniteta i kreditne sposobnosti	8
2.4. Opća načela kreditne izloženosti.....	23
3. POSLOVNE STRATEGIJE KOMERCIJALNIH BANAKA U RH	32
3.1. Opći ciljevi donošenja poslovnih strategija	35
3.2. Strateški okvir upravljanja rizicima	37
3.3. Vrste rizika i njihova kapitalna relevantnost.....	46
3.4. Kreditni rizik i monitoring kreditnog rizika	54
3.4.1. Mjerenje i pristupi mjerenju kreditnog rizika	56
3.4.2. Standardni pristup raspoređivanja (kategorizacije) izloženosti (SA).....	57
3.4.3. Interni pristup raspoređivanja (kategoriziranja) izloženosti (IRB)	58
3.4.4. Tehnike smanjenja kreditnog rizika	60
3.4.5. Monitoring kreditnog rizika	62

4. POSTUPAK ODVIJANJA KREDITNOG POSLA S GRAĐANSTVOM	63
4.1. Proces utvrđivanja kreditne sposobnosti tražitelja kredita	69
4.2. Proces kategorizacije rizičnosti kreditnih plasmana	74
4.3. Proces odobravanja kreditnih plasmana	76
4.4. Proces vođenja problematičnih (visokorizičnih) kreditnih plasmana	79
4.5. Proces vođenja kreditnog spisa	81
4.6. Proces revizije plasmana	82
5. ZAKONSKA REGULATIVA IZ PODRUČJA KREDITIRANJA.....	84
5.1. Regulatorne odredbe Hrvatske narodne banke.....	87
5.2. Zakon o bankama, kreditnim institucijama i potrošačkom kreditiranju.....	88
6. ZAKLJUČAK.....	90
7. LITERATURA	
8. TABLICE, GRAFOVI, SLIKE	
9. PRILOZI	
Prilog 1. Prikaz instrumenata osiguranja s pripadajućim faktorima umanjenja i očekivanim rokom naplate	
Prilog 2. Partnerstvo u korporativnom upravljanju	
Prilog 3. Kategorije izloženosti kreditne institucije	
Prilog 4. Klasifikacija kreditnih plasmana prema stupnjevima kreditnog rizika	
10. ŽIVOTOPIS	

SAŽETAK

POSLOVNE POLITIKE I STRATEGIJE BANAKA U KREDITIRANJU SEGMENTA STANOVNIŠTVA U HRVATSKOJ

Specijalistički diplomski rad obrađuje opću analizu poslovnih (kreditnih) politika i strategija upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj s osvrtom na kreditiranje segmenta stanovništva. Također, ovaj rad pokriva opću analizu njihovog poslovnog okruženja s naglaskom na zakonsku regulativu i njezin utjecaj na profitabilnost i stabilnost kreditnih institucija, kao i cijelog bankarskog sektora. Hipotetski gledano, radi se o specijalističkom radu iz kojeg se mogu dobiti važni odgovori na sva pitanja vezana uz kreditiranje segmenta stanovništva, od organizacijske strukture korporativnog upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima (procjena, kontrola i nadzor rizika), diverzifikacije kreditnog portfelja, procjene kreditne sposobnosti i boniteta zajmotražitelja, procjene kreditne izloženosti i adekvatnosti kapitala, procesa provođenja kreditnog postupka sve do opisa poslovnog okruženja kreditne institucije.

SUMMARY

BANK BUSINESS LENDING POLICIES AND STRATEGIES AT RETAIL SEGMENTS IN CROATIA

Specialist thesis is processing a general analysis of business (credit) policies and management strategies to business (credit) risks of credit institutions in the Republic of Croatia with regard to crediting the segment of the population. Also, this thesis covers general analysis of their business environment with an emphasis on legislation and its impact on the profitability and the stability of credit institutions and the whole banking sector. Hypothetically speaking, it is a specialized thesis from which you can get important answers to all questions related to crediting the segment of population, from organizational structure of corporate management the business (credit) risks (assessment, control and supervision of risks), diversification of the credit portfolio, the assessment of credit ability and creditworthiness of loan applicants, assessment of credit exposure and capital adequacy, the process of credit procedure implementation right until to do the description of business environment of credit institutions.

1. UVOD

Komercijalne banke su financijske institucije veoma značajne u sektoru opće potrošnje stanovništva s osnovnom funkcijom prikupljanja viška financijskih sredstava na tržištu kapitala te plasiranja kreditnih plasmana. Poslovanje komercijalnih banaka temelji se na općem povjerenju vjerovnika, stoga se banke trebaju pridržavati temeljnih načela sigurnosti, likvidnosti i uspješnosti (profitabilnosti) poslovanja.

Temeljna načela, svojstvena sektoru bankarskog poslovanja, podrazumijevaju preuzimanje i diverzifikaciju rizika. Stoga, banke imaju potrebu razvijati strategiju diverzifikacije poslovnih rizika temeljenu na osnovama profitabilnosti i održivosti (stabilnosti) poslovanja, formiranjem kreditnih i strateških politika upravljanja rizicima kao ključnog elementa uspješnosti i održivosti poslovanja.

Formiranjem kreditnih i strateških politika upravljanja rizicima, komercijalne banke, formiraju sveobuhvatan okvir za preuzimanje, diverzifikaciju i kontrolu rizika, njihovu optimizaciju i usklađenost s poslovnim ciljevima rasta i razvoja banaka te zaštitu od nepredviđenih financijskih gubitka, čime se postiže dugoročna održivost (stabilnost) i uspješnost (profitabilnost) poslovanja.

Zakonska regulativa, opće gospodarsko-ekonomsko okruženje, smjernice ekonomske i fiskalne politike RH snažno utječu na formiranje kreditnih i strateških politika banaka u RH kao temeljnih pretpostavki rasta i razvoja komercijalnih banaka i bankarskog sektora u RH.

Rad je, uz uvod i zaključak, podijeljen u četiri osnovne cjeline.

- ❖ U uvodnom dijelu predstavljena je svrha, cilj i metode specijalističkog diplomskog rada.
- ❖ Druga cjelina bavi se općim ciljevima donošenja kreditnih politika banaka te općim načelima organizacije kreditnog portfelja, utvrđivanja boniteta, kreditne sposobnosti tražitelja kredita te kreditne izloženosti prema tražiteljima.
- ❖ Treća cjelina bavi se općim ciljevima donošenja poslovnih strategija banaka s ciljem strateškog upravljanja poslovnim rizicima, uz naglasak na njihovu kapitalnu važnost. U drugom djelu, također, analizira se kreditni rizik uz naglasak na važnost monitoringa istog.

- ❖ Četvrta cjelina bavi se analizom procesa kreditiranja sektora građanstva, od zaprimanja zahtjeva za kreditiranjem i utvrđivanja kreditne sposobnosti tražitelja kredita do revizije kreditnog plasmana.
- ❖ Peta cjelina analizira zakonsku regulativu iz područja poslovanja banaka u RH i potrošačkog kreditiranja građanstva u RH.
- ❖ U zaključku se iznose spoznaje i stajališta do kojih se došlo u izradi specijalističkog diplomskog rada.

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovog specijalističkog diplomskog rada je opća analiza poslovnih politika i strategija banaka u RH u segmentu kreditiranja stanovništva te utjecaj zakonske regulative i poslovnog okruženja na njihovo definiranje i oblikovanje.

Cilj ovog specijalističkog diplomskog rada je analizirati opće karakteristike poslovnih politika i strategija banaka RH u segmentu kreditiranja stanovništva, njihov utjecaj na tržišnu konkurentnost i stabilnost poslovanja, s ciljem razumnog preuzimanja poslovnih rizika i dodjele kreditnih sredstava tražiteljima kredita, rasta tržišnog udjela i isplativosti na dobrobit svih tražitelja kredita i poslovnih banaka u RH.

1.2. Istraživačka pitanja

Istraživačkim pitanjima želi se ukazati do kojih se spoznaja može doći na osnovu definiranog predmeta i ciljeva ovog stručnog diplomskog rada.

- 1) Kako zakonska regulativa i poslovno okruženje utječu na definiranje i oblikovanje poslovnih kreditnih politika i strategija banaka u RH?
- 2) Kako poslovne kreditne politike i strategije banaka utječu na sigurnost i stabilnost poslovanja banke, tržišnu konkurentnost te raspodjelu kreditnih sredstava tražiteljima kredita?

1.3. Metode istraživanja

U izradi i obradi ovog specijalističkog diplomskog rada koristit će se kombinirane induktivne i deduktivne znanstvene metode istraživanja, opisat će se i objasniti činjenice te njihova važnija obilježja, uzročne veze i odnosi, gdje se na osnovu općih stavova dolazi do pojedinačnih zaključaka:

- **Metodom analize** istražiti će se zakonski okvir poslovanja komercijalnih banaka u Republici Hrvatskoj u segmentu potrošačkog kreditiranja građanstva i pojedini elementi bankarskog sustava.
- **Metodom apstrakcije** istaknut će se bitni elementi za predmet ovog stručnog diplomskog rada.
- **Metodom deskripcije** opisat će se tržišne činjenice koje utječu na definiranje politika i strategija poslovnih banaka u Republici Hrvatskoj.
- **Metodom kompilacije** podataka Hrvatske narodne banke (HNB), komercijalnih banaka u Republici Hrvatskoj, Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (DZS), stručne literature i časopisa analizirat će se rezultati tuđih istraživanja i implementirati postojeća opažanja, stavovi, značajne spoznaje i zaključci u specijalistički diplomski rad.
- **Metodom komparacije** usporedit će se kreditna ponuda komercijalnih banaka u Republici Hrvatskoj, njihove poslovne politike i strategije u segmentu kreditiranja građanstva u Republici Hrvatskoj te utvrdit njihove različitosti i zajedničke značajke.
- **Metodom sinteze** povezat će se izdvojeni elementi i procesi bankarskog sustava u cjelinu.

Istraživanje se provodi na temelju javno dostupnih podataka te se iznose određeni sudovi i zaključci.

2. KREDITNE POLITIKE KOMERCIJALNIH BANAKA U RH

Kreditne institucije (poslovne banke) imaju vrlo važnu ulogu u ostvarivanju monetarno–ekonomske politike određenog makroekonomskog okruženja jer mobiliziraju slobodna financijska sredstva na dostupnom tržištu, od suficitarnih djelatnosti i osoba ka deficitarnim djelatnostima i osobama, potičući proizvodnju, razvoj gospodarske djelatnosti, potrošnju stanovništva i slično. Profitabilnost kreditnih institucija proizlazi iz ekonomije obujma mobiliziranih financijskih sredstva, odnosno njezinog kreditnog potencijala. S obzirom da kreditni plasmani čine više od 80 %¹ ukupne aktive poslovnih banaka, najveći rizik, odnosno kreditni rizik, je najčešći uzrok stečajeva kreditnih institucija.

Globalizacija bankarskog (kreditnog) poslovanja pred kreditne institucije stavlja sve veće izazove koji proizlaze iz tendencije koncentracije kreditnog rizika u kreditnom portfelju. Stoga se pred menadžment kreditne institucije stavlja zadatak da u okviru poslovnog statuta definiraju kreditne politike koje obuhvaćaju proces odobravanja, plasiranja i osiguranja naplate kreditnih plasmana.

Kvaliteta upravljanja kreditnim portfeljem te ostale značajne dimenzije bankarskog poslovanja obuhvaćene su numeričkim rejtingom **CAMELS**, a koji obuhvaća:

- 1) „adekvatnost kapitala (**C**apital)
- 2) kvaliteta aktive (**A**ssets)
- 3) kvaliteta menadžmenta (**M**anagement)
- 4) evidencija zarade (**E**arnings)
- 5) stanje likvidnosti (**L**iquidity)
- 6) osjetljivost na tržišni rizi (**S**ensitivity)².

CAMELS rejting predstavlja jedinstveni sustav rangiranja financijskih institucija te je odraz kvalitete poslovanja pojedine kreditne institucije, odnosno kvalitete portfelja aktive, pri čemu se poslovanje kreditne institucije numerički ocjenjuje s ocjenom:

- a) „1 = snažno poslovanje
- b) 2 = zadovoljavajuće poslovanje
- c) 3 = korektno poslovanje
- d) 4 = granično poslovanje
- e) 5 = nezadovoljavajuće poslovanje“³.

¹Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb. 135 str.

²Rose, P. S. 2003. *Menadžment komercijalnih banaka*. Mate. Zagreb. 524 str.

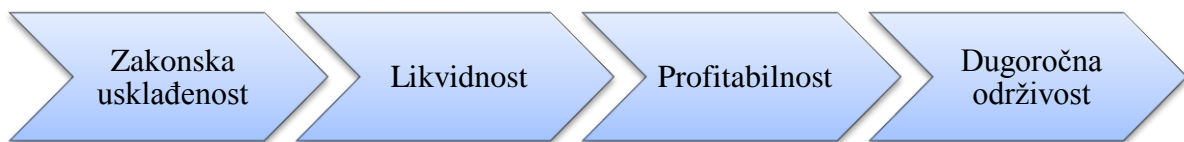
S ciljem stabilizacije cjelokupnog bankarskog sustava, odnosno pojedinih kreditnih institucija (banaka) unutar njega, ovisno o CAMELS rejtingu, Hrvatska narodna banka (HNB) češće ili rjeđe provodi superviziju (kontrolu) poslovanja kreditne institucije.

2.1. Opći ciljevi donošenja kreditnih politika

Kreditne institucije⁴ u Republici Hrvatskoj su temeljem zakonske regulative dužne donijeti skup mjera za raspodjelu ekonomskih vrijednosti kreditne institucije (kreditnih sredstava). Kreditnim politikama poslovne banke stvaraju jedinstvena kreditna načela za svaku kreditnu odluku s ciljem određivanja smjera razmišljanja u svakom kreditnom procesu.

Osnovni cilj donošenja kreditnih politika poslovnih banaka je strogo pridržavanje temeljnih načela poslovanja kreditnih institucija, a to su zakonska usklađenost, likvidnost, uspješnost (profitabilnost) poslovanja te dugoročna održivost (solventnost).

Graf 1.: Osnovni ciljevi kreditnih politika poslovnih banaka

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditnim politikama definiraju se:

- *opća kreditna načela* s ciljem razumnog upravljanja kreditnim procesom (procesom odobravanja, nadzora, kontrole i naplate) te kreditnim rizikom
- *opća načela organizacije kreditnog portfelja* s ciljem održavanja strukturnog odnosa kredita i depozita te diverzifikaciju određene koncentracije (kreditnog rizika) po sektorima, djelatnostima, zemljopisnim položajima i sl.
- *opća načela utvrđivanja boniteta i kreditne sposobnosti* s ciljem optimizacije kreditne izloženosti te usklađenosti kreditnih politika s poslovnim ciljevima rasta i razvoja banke

³ Rose, P. S. 2003. Menadžment komercijalnih banaka. Mate. Zagreb. 523 str.

⁴ Prema podacima HNB-a krajem 2014. godine u Republici Hrvatskoj poslovale su 33 kreditne institucije, od čega 27 poslovnih banaka, 1 štedna banka i 5 stambenih štedionica.
<http://www.hnb.hr> (pristupljeno 1. rujna 2015.)

- *opća načela kreditne izloženosti* s ciljem zaštite od nepredviđenih financijskih gubitka, čime se postiže dugoročna održivost (solventnost) i uspješnost (profitabilnost) poslovanja
- *osigurava se opća operacijska konzistentnost* cijelog kreditnog sustava banke.

Graf 2.: Opća načela kreditnih politika poslovnih banaka u RH

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditne institucije, pridržavanjem općih kreditnih načela kao temeljnih stupova kreditne djelatnosti banaka, osiguravaju svjesno i razumno preuzimanje rizika primjenom istog kreditnog procesa (metoda i načina rada) na dobrobit korisnika kredita te kreditne institucije (dugoročne održivosti, likvidnosti i uspješnost poslovanja).

2.2. Opća načela organizacije kreditnog portfelja

Kreditna institucija u Republici Hrvatskoj, temeljem Zakona o kreditnim institucijama, „...dužna je osigurati da u svakom trenutku ima iznos kapitala adekvatan vrstama, opsegu i složenosti usluga koje pruža i rizicima kojima je izložena ili bi mogla biti izložena u pružanju tih usluga.“⁵

⁵ Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 112.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Temeljem navedenog članka 112. Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), kreditne institucije dužne su kontinuirano provoditi optimizaciju kreditnog portfelja prema usvojenoj kreditnoj politici i strategiji upravljanja rizicima s ciljem permanentnog usklađivanja strukture kreditnog portfelja na općim načelima diverzifikacije. Diverzifikacijom kreditnog portfelja kreditne institucije provode zaštitu od izloženosti kreditnom riziku.

Diverzifikacija kreditnog portfelja najčešće se provodi:

- diverzifikacijom kreditnih plasmana po određenim gospodarskim djelatnostima
- diverzifikacijom klijenta unutar određene gospodarske djelatnosti prema kreditnoj sposobnosti tražitelja kredita
- geografskom diverzifikacijom kreditnog portfelja
- valutnom diverzifikacijom kreditnog portfelja
- diverzifikacijom kreditnog portfelja primjenom različitih instrumenata zaštite
- temeljem usvojenih načela kreditne izloženosti i sl.

„Kreditna institucija može pojedini dio portfelja stanovništva smatrati diversificiranim ako je internim aktima propisala interni pokazatelj diversificiranosti po svakom proizvodu posebno za fizičke osobe, a posebno za MSD^{6,7}. Pokazatelj diverzificiranosti kreditnog portfelja (Pd) izračunava se posebnim matematičkim i statističkim metodama koji za portfelj stanovništva iznosi maksimalno $\leq 0,2$ %.

$$\text{Pokazatelj divezificiranosti (Pd)} = \frac{1}{\text{broj kreditnih partija po pojedinom proizvodu (n)}} \times 100 \%$$

Prilikom diverzifikacije kreditnog portfelja, kreditne institucije primjenjuju opća načela organizacije kreditnog portfelja pri čemu se važnost stavlja na:

- brzinu (prilagodljivost) donošenja
- naplate kreditnih plasmana (glavice i kamate) jasnim definiranjem kreditnog postupka
- profitabilnost (ekonomičnost) kreditnog procesa
- nužnost (jasnoća) provođenja kreditnog procesa po jasno definiranim i usvojenim kreditnim politikama i strategijama upravljanja kreditnim rizicima

⁶ Mala i srednja društva (ukupne aktive do 130 milijuna kuna, prihoda do 260 milijuna kuna te prosječnog broja zaposlenih tijekom poslovne godine do 250)

⁷ Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala (NN 1/2009.), članak 66. stavak 1.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.)

- odgovornost (nadležnost) hijerarhijskih (funkcionalnih) razina odlučivanja u određenom kreditnom procesu.

Najčešći preduvjeti za rastući tržišni udjel i rast rentabilnosti kreditnih institucija prilikom organizacije kreditnog portfelja su:

- stručnost, motiviranost i kompetencija svih zaposlenika prema organizacijskoj, odnosno hijerarhijskoj (funkcionalnoj) razini odlučivanja
- informatička podržanost i uslužnost, odnosno uspješna koordinacija i komunikacija svih razina odlučivanja te servis orijentiran prema određenim potrebama tražitelja kreditnih plasmana
- tržišna prepoznatljivost (usmjerenost), odnosno inovativna kreditna politika temeljem poznavanja tržišta i kreditne kulture određenog gospodarskog okruženja.

Donošenjem općih načela organizacije kreditnog portfelja, kreditne institucije stvaraju preduvjete za likvidnost (adekvatnost kapitala) i uspješnost (profitabilnosti) poslovanja te dugoročnu održivost diverzifikacijom (organizacijom) kreditnog portfelja, odnosno smanjenjem izloženosti poslovnim (kreditnim) rizicima.

2.3. Opća načela utvrđivanja boniteta i kreditne sposobnosti

Donošenjem općih načela utvrđivanja boniteta i kreditne sposobnosti tražitelja, prilikom kreditne analize, kreditne institucije izravno utječu na smanjenje izloženosti kreditnom riziku. Procjena boniteta i kreditne sposobnosti tražitelja jedan je od najvažnijih elemenata svakog kreditnog procesa putem kojeg kreditna institucija nastoji utvrditi određene vjerojatnosti, a o kojima izravno ovisi kvaliteta kreditnog plasmana, odnosno kvaliteta kreditnog portfelja (aktive) kreditne institucije.

Bonitet (solventnost) tražitelja kreditnog plasmana predstavlja sveobuhvatnu ocjenu: ekonomskih pokazatelja, poslovne uspješnosti, kreditne sposobnosti i unutarnje neopipljive vrijednosti (goodwill-a) poslovnog subjekta (kao što su tržišni položaj, način izvršenja obveza (likvidnost) i slično.). Ocjenu sačinjavaju materijalna i formalna svojstva koja predstavljaju sintetički izraz ocjene vjerojatnosti nastupanja insolventnosti u budućnosti.

Kreditna sposobnost tražitelja kreditnog plasmana odnosi se na sposobnost vraćanja kreditnog plasmana skladno definiranim uvjetima iz ugovora o kreditu u pogledu iznosa (glavnice kredita i kamata), rokova povrata, naknade odobravanja i valute (povrata). Temeljem zakonske regulative „...kreditna institucija dužna je kreditnu sposobnost dužnika procjenjivati najmanje po sljedećim osnovama:

- 1) statusnim, osobnim i ekonomskim karakteristikama dužnika, stručnosti uprave i višeg rukovodstva (za pravne osobe), kvaliteti planova i programa za čiju realizaciju kreditna institucija pruža financijsku podršku
- 2) razini kapitala i rezervi kojima dužnik raspolaže i njihovu udjelu u njegovoj bilanci (za pravne osobe)
- 3) imovinskoj snazi dužnika
- 4) dužnikovoj likvidnosti i profitabilnosti (za pravne osobe)
- 5) dužnikovim novčanim tokovima ostvarenima u proteklom razdoblju i procijenjenim budućim novčanim tokovima u odnosu na njegove obveze
- 6) uvjetima pod kojima dužnik posluje i perspektivi dužnika te njegovu položaju na tržištu, kao i položaju cijele grane djelatnosti kojom se dužnik bavi
- 7) dužnikovoj izloženosti valutnom riziku s osnove plasmana uz valutnu klauzulu i plasmana u stranoj valuti, uključujući i izvanbilančne obveze uz valutnu klauzulu i izvanbilančne obveze u stranoj valuti.“⁸

Kreditna institucija analizira prikupljene kvantitativne i kvalitativne varijable, primjenom statističkih metoda i ostalih metoda „dana mininga“ (logičkih regresija sa selekcijskim procedurama) te ih uspoređuje s karakteristikama traženog kreditnog proizvoda i statističkom bazom postojećih klijenata, s ciljem dobivanja ocjene (scora) vjerojatnosti da će klijent određene kategorije biti uspješan u podmirivanju svojih obveza po određenom kreditnom plasmanu.

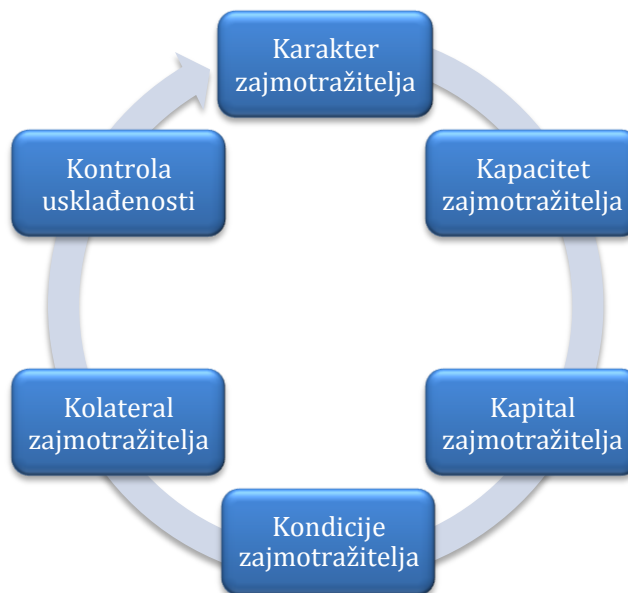
⁸ Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41/2014.). članak 6. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

Temeljni cilj analize boniteta i kreditne sposobnosti je utvrđivanje ključnih faktora rizika, pri čemu je posebno značajna tradicionalna (subjektivna) sveobuhvatna američka metoda procjene kreditne sposobnosti zajmotražitelja koja obuhvaća analizu zajmotražitelja kroz šest točaka - 6K, a to su: „karakter, kapacitet, kapital, kolateral, kondicije i kontrola“.⁹

1. *Karakter zajmotražitelja* – statusne (reputacija), osobne (poštenje) i ekonomske karakteristike zajmotražitelja te korektnost njegovih namjera u vezi s kreditiranjem, kao i povratom pozajmljenih sredstva u skladu s ugovorom o kreditiranju (*moralni rizik*).
2. *Kapacitet zajmotražitelja* – pravna, poslovna i upravljačka sposobnost upravljanja poslovnim aktivnostima (*poslovni rizik*).
3. *Kapital zajmotražitelja* – financijska sposobnost zajmotražitelja u generiranju budućih novčanih tijekova adekvatnih za urednu otplatu pozajmljenih sredstava te imovinska snaga zajmotražitelja (*imovinski rizik*).
4. *Kondicije zajmotražitelja* – analiziranje likvidnosti i profitabilnosti zajmotražitelja, analizom kreditnih izvještaja, odnosno analiziranje povijesnog pregleda urednosti u poslovanju (HROK) te procjena budućih trendova u odnosu na zajmotražitelja i njegovu gospodarsku granu djelatnosti (*rezidualni rizik*).
5. *Kolateral zajmotražitelja* – sekundarni instrumenti osiguranja naplate dospjelih potraživanja od zajmotražitelja, u slučaju neispunjenja ugovorenih kreditnih obveza (*rizik razrjeđenja*).
6. *Kontrola usklađenosti* – podrazumijeva usklađenost kreditnih politika i strategija upravljanja rizicima sa zakonskom regulativom te procjena budućih trendova u pogledu promjene zakonske regulative i propisa koji bi mogli izravno utjecati na lošiji financijski položaj zajmotražitelja (bonitet) (*rizik usklađenosti*).

⁹ Jakovčević, D. 2000. *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*. Teb, Zagreb. 123 str.

Graf 3.: Ključni faktori rizika

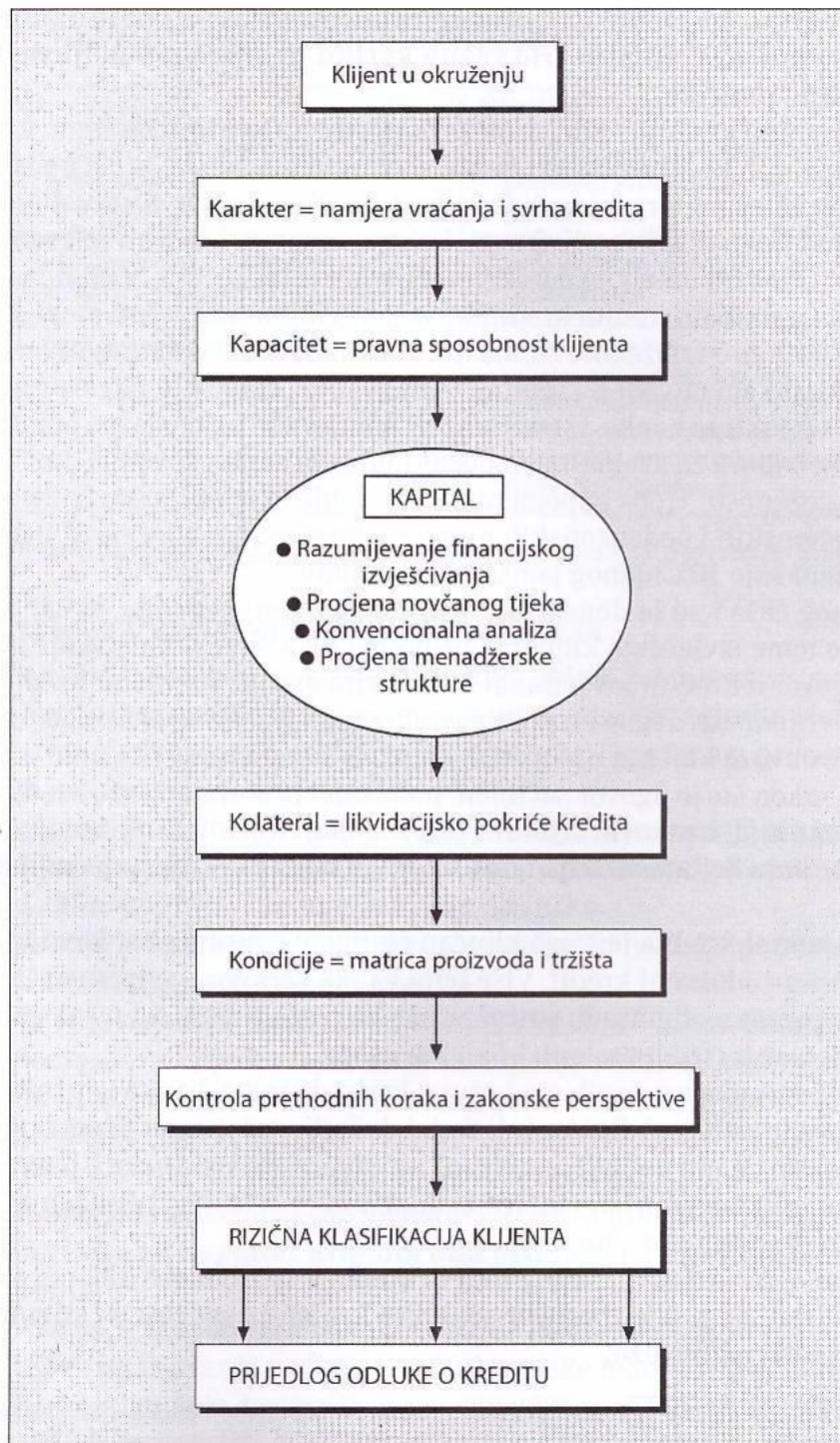
Izvor: Sistematizacija autora

Proces tradicionalne analize kreditne sposobnosti zajmotražitelja (6K – ključnih kreditnih faktora rizika), upotrebom čitavog niza stručnih statističkih i ostalih metoda analiza (bonitetnim i kreditnim scoringom), zajmotražitelju dodjeljuje numeričku vrijednost koja izražava objektivnu sposobnost (vjerojatnost) zajmotražitelja da će u budućem razdoblju moći izvršiti ugovorene kreditne obveze iz ugovora o kreditu.

Upotrebom skor modela kreditna institucija kod kreditiranja segmenta stanovništva nastoji maksimalizirati profitabilnost uz minimaliziranje preuzetih poslovnih rizika (kreditni, valutni, operativni i kamatni rizik), pri čemu se naglasak stavlja na rizičnoj klasifikaciji klijenata kao temeljnoj pretpostavci za donošenje kvalitetnih kreditnih odluka.

Opisani proces tradicionalne analize kreditne sposobnosti zajmotražitelja 6K (Slika 1.) ima za cilj svrstavanje zajmotražitelja u jednu od rizičnih kategorija kreditnog portfelja, prema unaprijed definiranim kreditnim varijabla za odobravanje određenog kreditnog plasmana. Rizičnom klasifikacijom zajmotražitelja provodi se unaprijed definirana i usvojena kreditna politika, pri čemu se potrebno pridržavati pisanih načela kreditne politike i strategije upravljanja rizicima.

Slika 1.: Proces odobravanja kreditnog plasmana

Izvor: Jakovčević, D. 2000. Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu. Teb. Zagreb. 14 str.

Klasificiranjem zajmotražitelja (6K) u jednu od rizičnih skupina, temeljem njihove kreditne sposobnosti (boniteta), završava se pripremni kreditni proces.

Tablica 1.: Osnovne kreditne varijable prilikom utvrđivanja kreditne sposobnosti i boniteta

OSNOVNE KREDITNE VARIJABLE		
FIZIČKE OSOBE (RETAIL)	OCJENA	KREDITNA SPOSOBNOST
	Subjektivna	Osnovni pokazatelji kreditne sposobnosti zajmotražitelja su: opći podaci o zajmotražitelju (mjesto prebivališta i kontakt podaci), visina primanja, radni staž, stručna sprema, zanimanje, radni odnos, dob, spol, kreditna zaduženost (na temelju izvješća iz Hrvatskog registra obveza po kreditima - HROK-a), kreditna urednost u podmirivanju kreditnih obveza (na temelju liste neurednih dužnika), namjena kredita, solventnost poslodavca i slično.
	Objektivna	Uz subjektivne pokazatelje kreditne sposobnosti zajmotražitelja prilikom procjene njegovog kreditnog scoringa koriste se i podaci o: mjestu boravišta, bračnom stanju, tipu poslodavca, bonitetu poslodavca, radnom mjestu, vremenu provedenom na trenutnom radnom mjestu, kućanstvu (stambenom prostoru, uzdržavanim osobama, ukupnim primanjima i izdacima), povezanim osobama, lošim životnim navikama (alkohol, pušenje), statusu (klijent/neklijent), vremenskom statusu klijenta i slično.
	<i>Scor modeli: FICO model (SAD), Application model, Risk model, Bankruptcy model, Attricion model i slično.</i>	
PRAVNE OSOBE (CORPORATE)	OCJENA	KREDITNA SPOSOBNOST
	Kvantitativna	BON I. – Informacije o bonitetu sadrže: opće podatke o poslovnom subjektu, rangu tvrtke unutar gospodarske djelatnosti, podatke o imovini i financijske pokazatelje za određeno vremensko razdoblje te podatke o zaposlenima na temelju godišnjih financijskih izvještaja (GFI). BON II. – Informacije o solventnosti sadrže: opće podatke o poslovnom subjektu, stanje financijskih sredstava na poslovnom računu, ukupan iznos novčanih primitaka u korist poslovnog računa i prosječno stanje sredstava u prethodnih 30 dana, iznos odobrenoga okvirnoga kredita po poslovnom računu, iznos evidentiranih nepodmirenih obveza, ukupan broj dana neprekidne blokade računa te broj dana blokade računa u proteklih 6 mjeseci.
	OCJENA	KREDITNI SCORING
	Kvalitativna	Uz kvantitativne pokazatelje (BON I. i BON II.) prilikom procjene vrijednosti kreditnog scoringa (boniteta) poslodavca koriste se i: podaci iz godišnji financijski izvještaji (GFI) za tri poslovne godine (uključujući podatke iz: vertikalne i horizontalne analize imovine i kapitala - RDG-a, novčanog tijeka te financijskih pokazatelja - likvidnosti, zaduženosti, profitabilnosti, aktivnosti i ekonomičnosti) te podaci o: kvaliteti menadžmenta, tržišnoj poziciji, urednosti u naplati potraživanja, urednosti u podmirivanju obveza dobavljačima, povezanim subjektima i slično.
<i>Scor modeli: Altmanov model, Chesserov model, Zmijevski model, brzi test (quick test), kredit-scoring, Springate model, Fulmer model i slično.</i>		

**neispunjenje kreditnih obveza podrazumijeva kašnjenje u plaćanju dužem od 90 dana ili neplaćanje ugovorenih obveza u cijelosti.*

Izvor: Sistematizacija autora

Tablica 2.: Ocjena kreditne sposobnosti klijenta

<i>Kreditne varijable</i>	<i>Subjektivna ocjena</i>	<i>Objektivna ocjena (skor)</i>
Visina primanja	+	4
Stambeni status	-	6
Kreditna povijest	+	2
Solventnost poslodavca	-	3*
Ostale varijable....
UKUPNO	+	18
Kreditna odluka	Odobriti	Odobriti
Rizična skupina	-	2**

* *Finina skala ocjene rejtinga (boniteta) za poslovne subjekte (corporate) (Tablica 7.)*

** *Rizična klasifikacija klijenata (retail) (Tablica 4.)*

Izvor: Sistematizacija autora

Tradicionalna - subjektivna (6K) kreditna analiza (intuitivni scoring), koja izravno ovisi o kvaliteti dostupnih podataka, provodi se na temelju iskustva kreditnog analitičara, stoga klijenti koji posjeduju nekretninu, imaju visoka mjesečna primanja, urednu kreditnu povijest, duži vremenski period u radnom odnosu kod istog poslodavca, imaju mnogo veće predispozicije za odobrenje traženog kreditnog plasmana.

Obzirom da je kreditiranje vrlo dinamična kategorija zbog rasta kreditnih zahtjeva i brojnosti zajmotražitelja, a kreditna ponuda generička i vrijedi za sve zajmotražitelje, kreditne institucije su razvile mehanizme koji predviđaju i prate individualnu kvalitetu zajmotražitelja. Razvojem modernih i/ili dinamičkih statističkih kreditnih analiza (scoringa), kreditne institucije učinile su poslovanje bržim i jednostavnijim uz mogućnost individualnog dizajniranja usluga prilagođenim potrebama zajmotražitelja.

Moderna i/ili dinamička (objektivna) kreditna analiza (statistički scoring – „dana mining“) provodi se na temelju stručnih statističkih i ostalih metoda analiza (logistička regresija diskriminacijska analiza, razne kvalitativne i kvantitativne analize i sl.) te omogućava donošenje boljih poslovnih odluka, a time i bolje upravljanje kreditnim rizicima s ciljem maksimalizacije profitabilnosti uz minimalizaciju preuzetih poslovnih rizika.

U današnje vrijeme jedan od najkompleksnijih modernih scoring sustava za segment građanstva je FICO scoring koji koristi većina kreditnih institucija. Kreditni faktori za mjerenje rizika neplaćanja, s obzirom na različite čimbenike u kreditnoj povijesti zajmotražitelja, su:

- a) *povijest plaćanja* – urednost u izvršenju svih kreditnih obveza
- b) *iznos zaduženja* – ukupno zaduženje po svim kreditnim računima
- c) *povijesna dužina kreditnog zaduženja*
- d) *ново kreditno zaduženje* – karakteristike i namjena novog zaduženja
- e) *kreditni scoring* – scoring iznosa kreditnog miksa po iznosu i namjeni.

Graf 4.: FICO kreditni faktori¹⁰

Tablica 3.: FICO score klasifikacija klijenta po jednom od modela

FICO score klasifikacija klijenata		
Skupina rizika	Ocjena rejtinga	Ocjena klijenta
1	760 – 850	Odličan
2	724 - 759	Vrlo dobar
3	700 - 723	Prosječan FICO scor
4	688 - 699	Dobar
5	660 - 687	Dobar
6	620 – 659	Loš
7	500 – 579	Jako loš

Izvor: Sistematizacija autora

¹⁰ <http://www.myfico.com/crediteducation/whatsinyourscore.aspx> (pristupljeno 3. kolovoza 2015.).

„Uspostava rizične klasifikacije klijenata trebala bi oživotvoriti profesionalno načelo određivanja cijene kreditnih produkata razmjerno očekivanim rizicima neplateži dužnika.“¹¹

Korištenjem kreditnog rejting (Tablica 3.) prilikom procjene kreditne sposobnosti zajmotražitelja izravno se utječe na:

- odobravanje ili neodobravanje trženog kreditnog plasmana
- vrstu i cijenu trženog kreditnog plasmana (naknadu i kamatnu stopu)
- specifične ugovorne obveze, poput ročnosti trženog kreditnog plasmana
- minimaliziranje kreditnog rizika procjenom vjerojatnosti nastupa insolventnosti zajmotražitelja te ugovaranjem odgovarajućih instrumenata osiguranja naplate
- diverzifikaciju kreditnog portfelja, rangiranjem zajmotražitelja prema usvojenim kreditnim politikama i strategijama upravljanja rizicima.

Rizična klasifikacija kreditne sposobnosti (boniteta) zajmotražitelja omogućava prilagođavanje cijene traženog kreditnog plasmana uz određenu premiju preuzetog rizika prihvatljivom rizičnom apetitu kreditne institucije, u skladu s usvojenim kreditnim politikama i strategijama upravljanja poslovnim rizikom.

Veći kreditni potencijal kreditne institucije omogućava veći rizični apetit (nivo izloženosti riziku) kreditne institucije u skladu s usvojenim politikama i strategijama upravljanja poslovnim rizikom te veću premiju preuzetog rizika zajmotražitelja s većom rizičnošću neplaćanja.

„Rizični apetit banke predstavlja raspon kontrolabilnih prihvatljivih rizika, i to od nultog, koji se dodjeljuje prvoklasnim klijentima, do maksimalnog rizika, koji se dodjeljuje najrizičnijem klijentu.“¹²

¹¹Jakovčević, D. 2000. *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*. Teb, Zagreb. 139 str.

¹²Jakovčević, D. 2000. *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*. Teb, Zagreb. 140 str.

Tablica 4.: Rizična klasifikacija klijenata (retail)

Rizična skupina	Ukupno bodova	Ocjena klijenta	Postupak i strategija
1	0 - 5	<ul style="list-style-type: none"> • izvrstan klijent u nerizičnoj grani djelatnosti • kontinuitet poslovanja bez gubitaka dulji od 5 godina 	<ul style="list-style-type: none"> • ponuditi mu cijenu produkta bez premije za rizik • zadržati ga kao partnera • ponuditi mu besplatan konzalting • štititi ga od konkurencije
2	5 - 20	<ul style="list-style-type: none"> • solidan klijent • kontinuitet poslovanja bez gubitaka dulji od 3 godine 	<ul style="list-style-type: none"> • ponuditi mu cijenu produkta maksimalno do 20 % premije rizika • nastojati ga zadržati kao partnera • ponuditi mu besplatan konzalting
3	20 – 50	<ul style="list-style-type: none"> • dobar klijent u srednje rizičnoj grani djelatnosti • kontinuitet poslovanja bez gubitaka u posljednje dvije godine 	<ul style="list-style-type: none"> • osigurati stalan nadzor nad poslovanjem • u cijenu produkta uključiti 50 % premije rizika
4	50 - 75	<ul style="list-style-type: none"> • prosječan klijent • posluje s dobitkom u posljednje vrijeme • uočeno dosta negativnih pokazatelja • nema program ni viziju razvoja • kriza menadžmenta moguća 	<ul style="list-style-type: none"> • osigurati mu savjetodavnu pomoć • stalan nadzor nad poslovanjem • angažirati revizora za polugodišnja izvješća • u cijenu produkta uključiti 75 % premije rizika
5	75 - 100	<ul style="list-style-type: none"> • cijeli niz uočenih slabosti • prijeteća financijska nestabilnost s mogućnošću insolventnosti • moguća ozbiljna kriza menadžmenta 	<ul style="list-style-type: none"> • preporučiti stalnog savjetnika • intenzivna revizija poslovanja i izvješćivanja • u cijenu produkta uključiti maksimalnu premiju za rizik
6	> 100	<ul style="list-style-type: none"> • klijent s prijetećim bankrotom 	<ul style="list-style-type: none"> • stalni savjetnik i intenzivna revizija neophodni • nužna reorganizacija cjelokupnog poslovanja • rizik teško kontrolabilan • primjena najveće stope premije rizika

Izvor: Jakovčević, D. 2000. Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu. Teb. Zagreb. 141 str.

Kreditna ocjena boniteta (solventnosti) poslovnih subjekata tijekom promatranog razdoblja bitan je aspekt procjene rizika u kojoj se promatrani poslovni subjekt nalazi. Bonitet poslovnog subjekta u načelu obuhvaća dva područja (dvije ocjene):

- 1) kvantitativnu ocjenu koja se odnosi na pravnu i ekonomsku *kreditnu sposobnost poslovnog subjekta* u preuzimanju i podmirivanju kreditnih obveza
- 2) kvalitativnu ocjenu koja se odnosi na *kreditnu dostojnost poslovnog subjekta*, odnosno stručnu financijsku sposobnost koja je glavno obilježje kvalitete rukovodećeg menadžmenta.

Korištenjem 10 financijskih pokazatelja za ocjenu financijskog rejtinga (boniteta) postiže se zaglađivanje financijskih pokazatelja i statistička tendencija njihove promjene tijekom određenog promatranog razdoblja najčešće od tri (3) godine (Tablica 5.).

Tablica 5.: Skala za ocjenjivanje poslovnih subjekata (corporate)

Skala za ocjenjivanje boniteta tvrtke					
Pokazatelj	Ocjene				
	1	2	3	4	5
➤ Stopa vlastitog kapitala	> 60 %	> 35 %	> 20 %	> 10 %	≤ 10 %
➤ Dinamički stupanj zaduženosti	0 %	< 1 %	< 4 %	< 8 %	> 8 %
➤ Stopa pokrića kamata	> 9	> 4	> 2,5	> 1,2	≤ 1,2
➤ EBIT (stopa)	> 15 %	> 10 %	> 5 %	> 0 %	≤ 0 %
➤ Stopa povrata kapitala	> 25 %	> 10 %	> 5 %	> 0 %	≤ 0 %
➤ Radni kapital	-	> 1,25	-	> 1,00	≥ 1,00
➤ ROCE (EBIT/CE)	> 20 %	> 15 %	> 10 %	≥ 5 %	< 5 %
➤ Slobodni cash flow (nov. tok/obv.)	> 20 %	> 10 %	> 0 %	> - 10 %	≤ - 10 %
➤ Dugoročne obveze / ukupni kapital	< 25 %	< 40 %	< 60 %	< 70 %	≥ 70 %
➤ Pokriće vlastitog kapitala	> 3	> 2	> 1	> 0,5	≤ 0,5

Izvor: Osmanagić–Bedenik, N. 2003. Kriza kao šansa. Školska knjiga. Zagreb. 93 str.

Skala za ocjenu bonitetnih vrijednosti financijskih pokazatelja koristi sustav školskih ocjena prema kojima se najbolji uspjeh odražava ocjenom 1, a najlošiji uspjeh ocjenom 5, dok ukupno ponderirana ocjena poslovanja odražava ocjenu financijskog rejtinga (boniteta) tijekom promatranog razdoblja.

Kreditne institucije prilikom procjene boniteta poslovnih subjekata koriste različite scoring modele, a neki od modela su:

- Altmanov z – scor model – scorira sljedeće financijske pokazatelje (min. $Z \geq 1,23$)

$$\text{Altmanov model} = 0,717 \frac{\text{obrtni kapital}}{\text{ukupna imovina}} + 0,847 \frac{\text{zadržana zarada}}{\text{ukupna imovina}} + 3,107 \frac{\text{dobit}}{\text{ukupna imovina}} + 0,420 \frac{\text{kapital}}{\text{obveze}} + 0,998 \frac{\text{prodaja}}{\text{ukupna imovina}}$$

- Springate model – scorira sljedeće financijske pokazatelje (min. $Z \geq 0,862$)

$$\text{Springate model} = -1,03 \frac{\text{obrtni kapital}}{\text{ukupna imovina}} + 3,07 \frac{\text{dobit prije poreza}}{\text{ukupna imovina}} + 0,66 \frac{\text{dobit prije poreza}}{\text{kratkoročne obveze}} + 0,4 \frac{\text{prihodi od prodaje}}{\text{ukupna imovina}}$$

- Zmijewski model – scorira sljedeće financijske pokazatelje (max. $Z \leq 0,5$)

$$\text{Zmijewski model} = -4,3 - 4,5 \frac{\text{neto dobit}}{\text{ukupna imovina}} + 5,7 \frac{\text{ukupni dug}}{\text{ukupna imovina}} - 0,004 \frac{\text{kratkotrajna imovina}}{\text{kratkoročne obveze}}$$

- Zeta model – multivarijatom diskriminacijskom analizom scorira 28 varijabli od kojih je 7 najznačajnijih:

- 1) povrat na imovinu mjerena omjerom bruto dobiti i ukupne imovine
- 2) stabilnost zarade
- 3) omjer EBIT-a i ukupno plaćenih kamata
- 4) kumulativna profitabilnost mjerena omjerom zadržane zarade i ukupne imovine (5 godišnji prosjek)
- 5) likvidnost mjerena omjerom kratkotrajna imovina i kratkoročne obveza
- 6) kapitalizacija mjerena kao udio vlastitog kapitala u ukupnom kapitalu
- 7) veličina poslovnog subjekta mjerena ukupnom imovinom.

Kreditne institucije prilikom donošenja odluke o odobravanju kreditnih plasmana koriste više scor modela (Tablica 6.) s ciljem kvalitetnije procjene vjerojatnosti nastupanja insolventnosti (bankrota) poslovnog subjekta, pri čemu svaki od modela ima definirane granice scora „cut-off“ (-) unutar kojega postoji velika vjerojatnost nastupanja insolventnosti u budućem razdoblju.

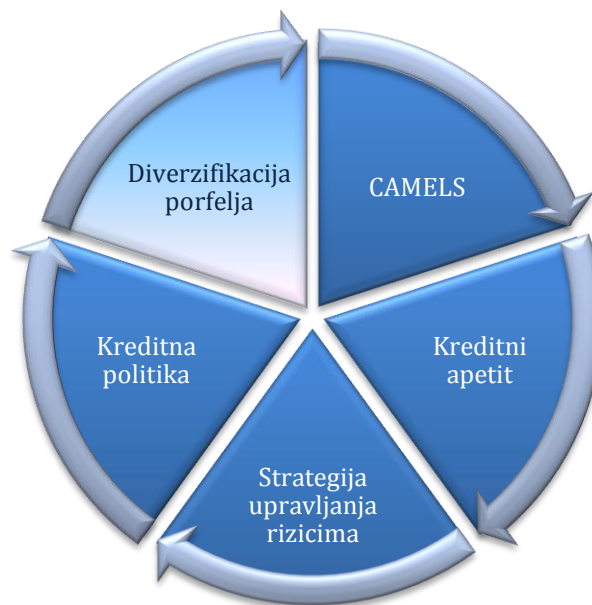
Tablica 6.: Donošenje odluke o odobravanju kredita primjenom više skor modela

<i>Scor modeli</i>	<i>Modeli procjene solventnosti</i>					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Model 1.	+	+	+	+	-	-
Model 2.	+	+	+	-	+	-
Model 3.	+	-	-	-	+	+
Model 4.	+	+	-	-	-	+
<i>Solventnost</i>	95 %	93 %	90 %	77 %	60 %	55 %

Izvor: Sistematizacija autora

Prilikom izrade modela procjene solventnosti/insolventnosti (Graf 5.), menadžment kreditnih institucija stavlja važnost na „kreditni apetit“ kreditne institucije i usvojenu strategiju upravljanja poslovnim rizicima.

Graf 5.: Izrada modela procjene solventnosti/insolventnosti

Izvor: Sistematizacija autora

Najčešći kriteriji koji izravno utječu na scor ocjenu malih poslovnih subjekata ovisno o izabranom modelu su:

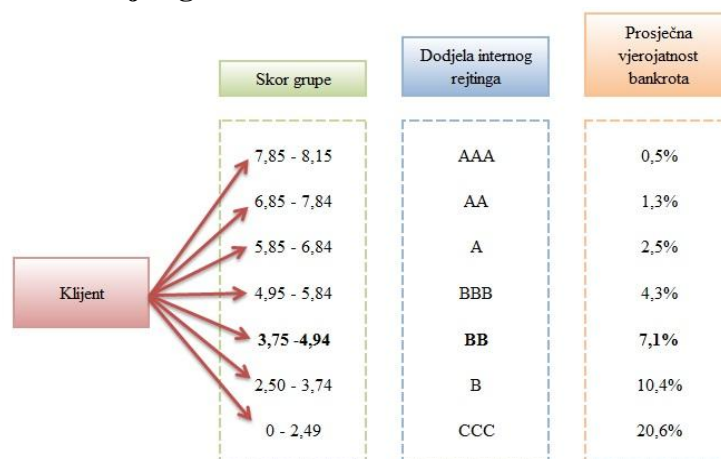
Tablica 7.: Ocjene rizičnosti za mala poduzeća

<i>Varijable</i>	<i>Najlošija vrijednost</i>	<i>Najbolja vrijednost</i>
Kreditne karakteristike	0	10
Br. godina u poslu	Manje od 1 god.	Više od 5 god.
Tekuća likvidnost	Manje od 1	Više od 1,80
Ukupne obveze/kapital	Preko 2	Manje od 1,2
Profitabilnost	Gubitak zadnjih godina	Profit u zadnje 3 godine
Kredit/potraživanja	1,25	Manje od 0,5
Prihvatljivi fin. podaci	Privremeni fin. izvještaji	Zadnja 3 god. izvješća
Dugovanja	> 20 % u 60 dana	20 % kredita

Izvor: http://www.mathos.unios.hr/analizapp/Files/Modeli_ocjene_rizicnosti.pdf
(pristupljeno 15. kolovoza 2015.).

Scoringom kreditne sposobnosti zajmotražitelja (Slika 2.) i njegovog boniteta (Tablica 5.), kreditne institucije vrše rangiranje zajmotražitelja prema usvojenim kreditnim politikama i strategijama upravljanja rizicima s ciljem maksimalnog zadovoljavanja kreditnog apetita (profitabilnosti) uz minimaliziranje izloženosti poslovnim (kreditnim) rizicima.

Slika 2.: Scoring proces i rejting

Izvor: <http://bs.scribd.com/doc/219019703/14-Scoring-Modeli-Upravljanja-Kreditnom-Politikom-Banaka-rad#scribd> (pristupljeno 22. kolovoza 2015.).

Tablica 7.: Finina skala ocjene rejtinga (boniteta) za poslovne subjekte (corporate)

Razred	Fitch	Opis	Finina ocjena rejtinga
1	AAA AA+	<ul style="list-style-type: none"> najviša kvaliteta poslovanja vjerojatnost zastoja u plaćanjima do 2,5 % 	1
2	AA AA-	<ul style="list-style-type: none"> vrlo visoka kvaliteta poslovanja vjerojatnost zastoja u plaćanjima od 2,5 % do 5,0 % 	2
3	A+	<ul style="list-style-type: none"> vrlo dobra kvaliteta poslovanja vjerojatnost zastoja u plaćanjima od 5,0 % do 7,5 % 	3
4	A A-	<ul style="list-style-type: none"> solidarna kvaliteta poslovanja znatne promjene u okolnostima i okolini mogu oslabjeti poslovni subjekt vjerojatnost zastoja u plaćanjima od 7,5 % do 10,0 % 	4
5	BBB+ BBB	<ul style="list-style-type: none"> prosječna kvaliteta poslovanja ugroženo plaćanje kamata i dugova kod negativnog razvoja prihvatljiv rizik vjerojatnost zastoja u plaćanjima od 10,0 % do 15,0 % 	5
6	BBB-	<ul style="list-style-type: none"> niža kvaliteta poslovanja granično prihvatljiv rizik vjerojatnost zastoja u plaćanjima od 15,0 % do 20,0 % 	6
7	BB+	<ul style="list-style-type: none"> nesigurnost poslovanja potreban oprez vjerojatnost zastoja u plaćanjima 25,0 % do 30,0 % 	7
8	BB BB-	<ul style="list-style-type: none"> slaba kvaliteta poslovanja visoka nesigurnost poslovne suradnje vjerojatnost zastoja u plaćanjima 30,0 % do 35,0 % 	8
9	B+ B	<ul style="list-style-type: none"> nesigurna kvaliteta poslovanja vrlo visoka nesigurnost poslovne suradnje vjerojatnost zastoja u plaćanjima 30,0 % do 35,0 % 	9
10	-	<ul style="list-style-type: none"> otežano ispunjavanje obveza vjerojatnost zastoja u plaćanjima više od 35 % 	10

Izvor: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1278> (pristupljeno 4. kolovoza 2015.).

„**Rejting-sustav** (engl. *rating system*) obuhvaća sve metode, procese, kontrole, postupke prikupljanja podataka i informacijske sustave koji podržavaju procjenu kreditnog rizika, raspoređivanje dužnika, odnosno izloženosti u rejting-kategorije ili skupove izloženosti i kvantifikaciju vjerojatnosti nastanka statusa neispunjavanja obveza i procjene gubitka.“¹³

¹³<http://www.hnb.hr/propisi/odluke-nadzor-kontrola/odluke-zoki-ozujak-2010/h-odlukao-adekvatnosti-jamstvenoga-kapitala-ki-od%2030-6-2012.pdf> (pristupljeno 15. kolovoza 2015.).

Kreditne rejting agencije Standard&Poor, Moody's i Fitch danas imaju važnu ulogu na globalnom međunarodnom financijskom tržištu čiji su osnovni ciljevi kvalitetna, objektivna i neovisna rejting ocjena. Stoga, kreditne se institucije prilikom stvaranja kreditnih politika i rejting skala vode njihovim klasifikacijama pri procjeni kreditne sposobnosti, boniteta te izloženosti poslovnim rizicima.

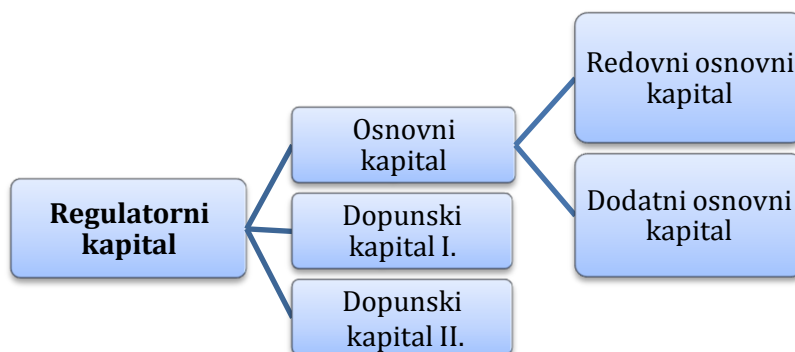
2.4. Opća načela kreditne izloženosti

Članak 112. Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/2013.) navodi: „Kreditna institucija dužna je osigurati da u svakom trenutku ima iznos kapitala adekvatan vrstama, opsegu i složenosti usluga koje pruža i rizicima kojima je izložena ili bi mogla biti izložena u pružanju tih usluga.“¹⁴

S ciljem sigurnog i stabilnog poslovanja Hrvatska narodna banka (HNB) sukladno Uredbi EU (575/2013.) i navedenog članka 112. propisuje strukturu i visinu inicijalnog (adekvatnog) kapitala. Minimalni kapitalni zahtjevi inicijalnog (adekvatnog) kapitala za kreditne institucije propisani su člankom 19. Zakona o kreditnim institucijama (NN 159/2013.) te on iznosi minimalno: 40 milijuna kuna za banke, 8 milijuna kuna za štedne banke i 20 milijuna kuna za stambene štedionice.

Uredbom EU (575/2013.) propisana je struktura kapitala kreditne institucije (Graf 6.) kao i zahtijevana razina regulatornog kapitala koje kreditne institucije u svakom trenutku trebaju ispunjavati.

Graf 6.: Struktura kapitala kreditne institucije

Izvor: Sistematizacija autora

¹⁴Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 112.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Propisana zahtijevana razina regulatornog kapitala kreditnih institucija odnosi se na:

$$\text{a) } \textit{stopu redovnog osnovnog kapitala} = \frac{\text{redovni osnovni kapital}}{\text{ukupna izloženost riziku}} \geq 4,5$$

$$\text{b) } \textit{stopu osnovnog kapitala} = \frac{\text{osnovni kapital}}{\text{ukupna izloženost riziku}} \geq 6 \%$$

$$\text{c) } \textit{stopu ukupnog kapitala} = \frac{\text{regulatorni kapital}}{\text{ukupna izloženost riziku}} \geq 8 \%$$

Sukladno II. Baselskom sporazumu kreditne institucije dužne su održavati minimalni koeficijent adekvatnosti regulatornog (jamstvenog) kapitala od 8 % (definiranog I. Baselskim sporazumom) s ciljem sigurnog i stabilnog poslovanja. Najniža razina regulatornog kapitala kreditnih institucija (poslovnih banaka) definirana je odlukom Hrvatske narodne banke (HNB-a) o visini inicijalnog kapitala u minimalnom iznosu od 40 milijuna kuna, s ciljem kapitalne zaštite kreditne institucije od kreditnog, tržišnog i operativnog rizika.

$$\textit{Pokazatelj adekvatnosti kapitala (Basel II.)} = \frac{\text{regulatorni (jamstveni) kapital}}{\text{kreditni + tržišni + operativni rizik}} \geq 8 \%$$

Temeljem Direktive EU (36/2013.), kreditne institucije prilikom kreditiranja sektora stanovništva te preuzimanja poslovnih (kreditnih) rizika „... moraju imati uspostavljene dobre, učinkovite i cjelovite strategije i procese za kontinuiranu procjenu i održavanje iznosa, vrsta i raspodjele internoga kapitala koje smatraju adekvatnima za pokrivanje vrste i razine rizika kojima su izložene ili kojima bi mogle biti izložene.“¹⁵

Koeficijent adekvatnosti regulatornog (jamstvenoga) kapitala izračunava se kao odnos između regulatornog (jamstvenoga) kapitala i iznosa:

- a) ukupnih kapitalnih zahtjeva¹³ za izloženosti kreditne institucije ponderirane kreditnim rizikom (uključujući sekuritizacijski, razrjeđivački rizik) te kapitalni zahtjev za rizik druge ugovorne strane kreditne institucije iznose 12 %

¹⁵ „Direktiva 2013/36/EU“ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima. članak 73. <http://eur-lex.europa.eu> (pristupljeno 1. kolovoza 2015.).

- b) ukupnih inicijalnih kapitalni zahtjeva¹⁶ za tržišne rizike (pozicijski rizik, valutni, robni rizik i rizik namire), rizik prekoračenja dopuštenih izloženosti kreditne institucije i operativni rizik (koji za sektor stanovništva iznosi 12 % određene poslovne linije).

Regulatorni (jamstveni) kapital kreditne institucije ne smije biti manji od inicijalnog (zakonski propisanog) kapitala u iznosu od 40 milijuna kuna, odnosno ne smije biti manji od ukupnog zbroja kapitalnih zahtjeva (ovisno o tome što je veće).

Sukladno Zakonu o kreditnim institucijama utvrđena su **zakonska ograničenja izloženosti kreditne institucije** nakon primjene tehnika smanjenja kreditnog rizika, a to su:

- *velika izloženost kreditne institucije prema jednoj osobi ili grupi povezanih osoba* ne smije prelaziti $\leq 10\%$ njezinog inicijalnog kapitala
- *najveća dopuštena izloženost kreditne institucije prema fizičkoj (retail) osobi ili grupi povezanih fizičkih osoba* ne smije prelaziti $\leq 25\%$ njezinog inicijalnog kapitala
- *najveća dopuštena izloženost kreditne institucije prema fizičkim osobama u posebnom odnosu* ne smije prelaziti $\leq 10\%$ njezinog inicijalnog kapitala, a to su:
 - a) dioničari (uključujući fondove) koji imaju $\geq 5\%$ dionica kreditne institucije s pravom glasa te fondovi imatelji dionica kreditne institucije
 - b) članovi uprave, nadzornog odbora i prokuristi kreditne institucije, matičnog društva kreditne institucije ili društva kćeri kreditne institucije
 - c) osobe na posebnom (specifičnom) ugovornom radnom odnosu, a nisu dioničari i članovi uprave nadzornog odbora te prokuristi
 - d) povezane osobe, članovi uže obitelji, fizičke osobe i treće osobe koje rade za račun unaprijed navedenih osoba u posebnom odnosu s kreditnom institucijom, te dvije ili više povezanih fizičkih osoba koje predstavljaju jedan rizik.

„Institucija je dužna uspostaviti primjerene administrativne i računovodstvene postupke i odgovarajuće mehanizme unutarnje kontrole za potrebe utvrđivanja, upravljanja, praćenja, izvješćivanja i evidentiranja velikih izloženosti i njihovih naknadnih promjena.“¹⁷

¹⁶Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 1/2009.). članak 6. - jamstveni kapital kreditne institucije ni u jednom trenutku ne smije biti manji od zbroja iznosa ukupnih kapitalnih zahtjeva i ukupnih inicijalnih kapitalnih zahtjeva.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

„Izloženost kreditne institucije prema jednoj osobi je iznos svih aktivnih bilančnih stavki i stavki izvan bilance koje se odnose na izloženost prema toj osobi.“¹⁸

Prilikom utvrđivanja stupnja kreditne kvalitete izloženosti (ukupne izloženosti), kreditna institucija može se koristiti ocjenom kreditnog rizika vanjske rejting agencije (institucije) koju je priznala i/ili propisala Hrvatska narodna banka. „Kreditna institucija dužna je poslovati tako da je u svakom trenutku sposobna pravodobno ispunjavati dospjele novčane obveze (načelo likvidnosti) te da je trajno sposobna ispunjavati sve svoje obveze (načelo solventnosti).“¹⁹

Kreditna institucija prilikom procjene kreditne izloženosti za segment stanovništva upotrebljava dva pristupa: po dužniku ili po proizvodu. Kod procjene kreditne izloženosti po dužniku, kreditna institucija temeljem OAJKKI²⁰ dužna je primjenjivati odvojene rejting-skale/ kategorije za dužnika i proizvode, dok je kod procjene kreditne izloženosti po proizvodu dužna rasporediti izloženosti u odgovarajuće rejting skale/kategorije izloženosti, u skladu usvojenom strategijom upravljanja rizicima.

Strategija upravljanja rizicima, odnosno raspoređivanja kreditnih izloženosti u rejting-skale/kategorije ili skupove mora osigurati smislenu diferencijaciju i grupiranje sličnih izloženosti riziku u određene rejting skale/kategorije ili skupove te mora osigurati smislenu procjenu (kvantifikaciju i validaciju) različitih rizičnih parametara uz izbjegavanje prekomjerne koncentracije dužnika ili proizvoda u pojedinoj rejting skali/kategoriji, odnosno određenom skupu izloženosti.

Pri raspoređivanju izloženosti segmenta stanovništva u rejting skale/kategorije ili skupove, kreditna institucija uzima u obzir rizične karakteristike dužnika ili proizvoda (uključujući vrstu proizvoda i/ili instrumente osiguranja) te neurednost u ispunjavanju kreditnih obveza.

¹⁷ „Uredba EU (575/2013.)“ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva. članak 393.
<http://eur-lex.europa.eu> (pristupljeno 1. kolovoza 2015.).

¹⁸ Zakon o kreditnim institucijama (NN 117/2008.). članak 129.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

¹⁹ Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.). članak 98.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

²⁰ Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditne institucije (NN 1/2009.).
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

Kategoriju izloženosti prema segmentu stanovništva sukladno zakonskim odredbama kreditna institucija dijeli na potkategorije, a to su:

- 1) „izloženosti prema stanovništvu osigurane nekretninom
- 2) kvalificirajuće revolving izloženosti prema stanovništvu
- 3) ostale izloženosti prema stanovništvu.“²¹

Kvalificirajuća revolving izloženost kreditne institucije prema segmentu stanovništva može se smatrati ako se radi o neosiguranoj i promjenjivoj izloženosti prema fizičkoj osobi do određenog limita (maksimalno 250.000 kn)²² koji je odredila kreditna institucija s mogućnošću bezuvjetnog otkaza neiskorištenog limita bez prethodne obavijesti zajmoprimatelja ili u cijelosti u skladu s ugovorom i propisima o zaštiti potrošača.

Za izračun iznosa izloženosti ponderiranih rizikom primjenjuju se ponderi rizika (RW) koji se primjenjuju na sve izloženosti kreditne institucije, osim ako se odbijaju od regulatornog kapitala. Ponderi rizika temelje se na kategoriji izloženosti i kreditnoj kvaliteti (ovisno o dospijeću) koju definiraju vanjske rejting agencija ili agencija za kreditiranje izvoza temeljem kreditne procjene. Vanjska kreditna procjena VIPKR – (vanjske institucije za procjenu kreditnog rizika) može se koristiti za određivanje pondera rizika izloženosti u skladu Uredbom (EZ 1060/2009.) samo uz suglasnost Hrvatske narodne banke (HNB).

Metodologija izračuna izloženosti kreditne institucije prema sektoru građanstva temeljem članka 154. Uredbe EU (575/2013.):

Izloženost kreditne institucije prema sektoru građanstva određena je funkcijom:

Iznos izloženosti ponderirane rizikom = ponder rizika (RW) × vrijednost izloženosti

➤ Pri čemu je ponder rizika (RW) određen funkcijom:

$$RW = \left[LGD \times N \times \left(\frac{1}{\sqrt{1-R}} \times G(PD) + \sqrt{\frac{R}{1-R}} \times G(0,999) \right) - LGD \times PD \right] \times 12,5 \times 1,06$$

✓ N(x) – funkcija kumulativne distribucije standardne normalne slučajne varijable

²¹Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditne institucije (NN 1/2009.). članak 172. stavak 2.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

²²Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditne institucije (NN 1/2009.). članak 172. stavak 3. točka 3.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

- ✓ $G(x)$ – inverzna funkcija kumulativne distribucije standardne normalne slučajne varijable
- ✓ $R(x)$ – predstavlja mjeru sistemskog rizika – koeficijent korelacije sa sektor građanstva iznosi:
 - a) za izloženost osiguranu nekretninama 0,15
 - b) za kvalificiranu obnovljivu (revolving) izloženost 0,04
 - c) za ostalu izloženost sektora građanstva određen je funkcijom:

$$R = 0,03 \times \frac{1 - e^{-35 \times PD}}{1 - e^{-35}} + 0,16 \times \left(1 - \frac{1 - e^{-35 \times PD}}{1 - e^{-35}} \right)$$

- ✓ $PD (0 \leq PD \leq 1)$ – vjerojatnost nastanka statusa neispunjavanja obveza, odnosno neispunjavanja obveza u cijelosti ($PD = 1$):

$$PD = 0 \Rightarrow RW = 0, PD = 1 \Rightarrow RW = \max \{0; 12,5 \times (LGD - EL_{BE})\}$$

- ✓ LGD – potencijalni gubitak zbog nastanka statusa neispunjavanja obveza (uključujući kolaterale), prosječni LGD ponderiran visinom izloženosti za sve izloženosti prema sektoru građanstva osigurane stambenim nekretninama iznosi $\leq 10\%$, a poslovnim nekretninama $\leq 15\%$, uz uvjet da zajmotražitelji ne koriste jamstava središnje države.
- ✓ EL – (očekivani gubitak) = $PD \times LGD$
 - a) FIRB (osnovni IRB pristup) $\Rightarrow EL = LGD$
 - b) AIRB (napredni IRB pristup) $\Rightarrow EL = EL_{BE}$
- ✓ EL_{BE} – označava najbolju procjenu očekivanog gubitka za izloženosti u statusu neispunjavanja obveza ($PD = 1$, odnosno 100%), u slučaju kada kreditne institucije same procjenjuju gubitak (LGD).

$$EL_{BE} = (\text{Očekivani gubitak } (EL) = PD \times LGD) * \text{vrijednost izloženosti}$$

U skladu s Uredbom EU (575/2013.) pri kreditiranju sektora stanovništva u Republici Hrvatskoj relativni omjer kreditnog plasmana i procijenjene tržišne vrijednosti kolaterala (instrumenta osiguranja poput stambene i poslovne nekretnine) ne bi smio biti veći od 75% (ponder rizika), odnosno procijenjena tržišna vrijednost založenog kolaterala trebala bi biti minimalno 35% veća od iznosa kreditnog plasmana.

Zakonski uvjeti za dodjelu pondera rizika od 75 % u kategoriji izloženosti sektora građanstva su:

- a) dužnik je jedna i/ili više fizički osoba ili mali i srednji poduzetnik (MSP)
- b) kreditna izloženost po svojim karakteristikama pripada dovoljno diverzificiranom portfelju stanovništva što doprinosi značajnom smanjenju povezanih rizika (iznos diverzificiranosti ($Pd \leq 0,2 \%$) – maksimalna izloženost jedne osobe u ukupnom portfelju stanovništva))

$$\text{Pokazatelj divezificiranosti (Pd)} = \frac{1}{\text{broj kreditnih partija po pojedinom proizvodu (n)}} \times 100 \%$$

- c) ukupna bilančna izloženost koju dužnik i/ili grupa povezanih osoba duguju kreditnoj instituciji (uključujući sve izloženosti sa statusom neispunjavanja obveza), osim potraživanja kategoriziranih u izloženosti osiguranih nekretninama (kolateralom), ne smije prijeći 1 milijun eura (7,5 milijuna kuna).

Ukoliko zajmotražitelj ne zadovoljava uvjete za dodjelu pondera rizika od 75 % u kategoriji izloženosti sektora građanstva, kreditna institucija dužna je tu izloženosti rasporediti u druge kategorije izloženosti (prema trgovačkim društvima ili prema izloženosti osigurane nekretninama) te dodijeliti ponder rizika 100 %.

Ukoliko su kreditni plasmani prema sektoru građanstva u cijelosti osigurani hipotekom ili privremenim prijenosom vlasništva nad stambenom nekretninom (najčešće kod stambenih i/ili hipotekarnih kredita), raspoređuju se u kategoriju izloženosti osigurane nekretninama te im se dodjeljuje ponder rizika 35 % pod uvjetom da su ispunjeni svi sljedeći uvjeti:

- a) vlasnik nekretnine je fizička osoba koja ima u vlasništvu najviše dvije nekretnine
- b) vlasnik nekretnine u njoj stanuje, ima namjeru stanovati ili ju daje u najam/leasing za potrebe stanovanja (temeljem ugovora o najmu), a nije stambena zgrada, apartman, kuća za odmor ili garaža
- c) nekretnina je adekvatno osigurana od nastupanja štetnog događaja odgovarajućom policom osiguranja nekretnine
- d) vrijednost stambene nekretnine je neovisna o dužnikovoj kreditnoj sposobnosti
- e) dužnikova kreditna sposobnost proizlazi iz drugih izvora sredstava te nije rezultat upotrebe založene stambene nekretnine ili ishoda projekta
- f) vrijednost ukupne izloženosti kreditne institucije za potrebe ponderiranja nije veći od 75 % tržišne ili hipotekarne vrijednosti nekretnine.

Prema MRS-u 39. (PMK – portfelj malih kredita) „Pojedinačno značajna izloženost je ukupna izloženost kreditne institucije prema jednoj osobi ili grupi povezanih osoba koja prelazi sljedeće iznose:

- 1) 500.000 kuna ako ukupna aktiva kreditne institucije iznosi manje od 5 milijardi kuna
- 2) 1.000.000 kuna ako ukupna aktiva kreditne institucije iznosi od 5 do 20 milijardi kuna
- 3) 1.500.000 kuna ako ukupna aktiva kreditne institucije iznosi više od 20 milijardi kuna.“²³

Ukupna izloženost kreditne institucije obuhvaća bruto iznos svih aktivnih bilančnih i izvanbilančnih stavki (rezerviranja) iz revidiranih financijskih izvještaja, prethodne poslovne godine, bez umanjenja za njihove ispravke vrijednosti.

Kreditna institucija može svojim internim odlukama odrediti manji iznos ukupne izloženosti (MRS-u 39.) prema jednoj osobi i/ili grupi povezanih osoba kao gornju granicu iznad koje se izloženost kreditne institucije smatra pojedinačno značajnom. Ukoliko ukupna izloženost kreditne institucije prelazi gornju granicu značajne izloženosti (PVK – portfelj velikih kredita), kreditna institucija obvezna je procjenjivati izloženost prema jednoj osobi pojedinačno na temelju općih kriterija klasifikacije (temeljem članka 5.)²⁴, a to su:

- I. zajmotražiteljeva kreditna sposobnost
- II. zajmotražiteljeva urednost u podmirivanju svih obveza
- III. kvaliteta instrumenta osiguranja naplate potraživanja kreditne institucije.

„Pojedinačna procjena kreditnog rizika, odnosno gubitaka je procjena budućih novčanih tokova i utvrđivanje postojanja ili nepostojanja gubitka za svaki plasman koji je dio pojedinačno značajne izloženosti.“²⁵

²³<http://www.hnb.hr/propisi/odluke-nadzor-kontrola/2014/h-odluke-klasifikaciji-plasmana-izvanbilancnih-obveza-KI-41A-2014.pdf> (pristupljeno 22. kolovoza 2015.).

²⁴*Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41/2014.)*.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

²⁵*Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41/2014.)*, članak 10. stavak 2.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

Kod klasifikacije kreditnih plasmana sektoru građanstva, kreditna institucija dužna je uzeti u obzir sva tri kriterija, uz određene iznimke:

- *Pri procjeni kreditnih plasmana na pojedinačnoj osnovi*, ključni kriteriji klasifikacije izloženosti kreditne institucije su kreditna sposobnost zajmotražitelja te urednost u podmirivanju svih obveza zajmotražitelja ukoliko kreditni plasman nije adekvatno osiguran, dok kod adekvatno osiguranih kreditnih plasmana, poput lombardnih, margin ili hipotekarnih kredita i sl., kod kojih se procjena vrši na temelju praćenja vrijednosti i utrživosti određenog instrumenta osiguranja, ključni kriteriji klasifikacije izloženosti su adekvatnost (kvaliteta i vrijednost) instrumenata osiguranja naplate potraživanja kreditne institucije i urednost u podmirivanju svih obveza zajmotražitelja.
- *Pri procjeni kreditnih plasmana na skupnoj osnovi* (zajedničkoj procjeni ukupne izloženosti više srodnih plasmana), odnosno portfelja malih kredita (PMK), gdje se potencijalni gubici mogu procjenjivati samo na jednom i/ili dva ključna kriterija klasifikacije, kreditna institucija obvezna je primijeniti kriterij zajmotražiteljeve urednosti u podmirivanju svih obveza.

Urednosti u podmirivanju svih obveza zajmotražitelja odnosi se na kreditnu sposobnost zajmotražitelja da u cijelosti podmiri sve materijalno značajne (veće od 1.750 kn) ugovorene kreditne odveze u ugovorenim iznosima i rokovima do maksimalno 90 dana od dana dospijeca ugovorene kreditne obveze.

S obzirom na *kvalitetu*, odnosno utrživost, likvidnost i cjenovnu stabilnost, *instrumente osiguranja naplate potraživanja* dijelimo na prvorazredne (u obliku financijskog kolaterala/depozita, neopozivih jamstva, vrijednosnih papira izdavatelja s kreditnim rejtingom i sl.), primjerene (u obliku nekretnina i/ili pokretnina) i ostale (u obliku vrijednosni papira/dionica, udjela u investicijskim fondovima, polica životnog osiguranja s otkupnom vrijednošću i sl.) te neadekvatne instrumente osiguranja (u obliku mjenica, zadužnica i ovršnih izjava zajmotražitelja, jamstva osoba i sl. bez kreditnog rejtinga).

Uvažavajući karakteristike instrumenta osiguranja, a koje odražavaju različitu visinu rizika te dosadašnju praksu i iskustvo naplate potraživanja (primjenjujući odgovarajuće faktore umanjenja tržišne vrijednosti istih uz interno procijenjeni rok naplate)(Prilog 1.), menadžment kreditne institucije, ovisno o vrsti kreditnog plasmana, kreditnim aktima propisuju adekvatnu vrstu instrumenta osiguranja naplate potraživanja.

Za kreditne plasmane osigurane pokretninama i/ili nekretninama, zakonom je propisana procjena njihove vrijednosti najmanje svake tri godine, ukoliko je neovisno procijenjena vrijednost pokretnina pri ugovaranju instrumenta osiguranja bila veća od 3 milijuna kuna i ukoliko je ukupna izloženost kreditne institucije (kod plasmana osiguranih nekretninama) preko ≥ 20 milijuna kuna i/ili preko ≥ 5 % regulatornog kapitala (ovisno o tome koji je iznos niži).

„Kreditna institucija kao vrijednost pokretnine može uzeti kupoprodajnu vrijednost umanjenu za amortizaciju, vrijednost pokretnine iz police osiguranja ili tržišnu vrijednost koja je lako dostupna, transparentna i utvrđena u skladu sa standardima struke.“²⁶

Ostala zakonska ograničenja izloženosti kreditne institucije:

- Kod namjenskog kreditiranja kupnje vlastitih dionica kreditne institucije od strane vlastitih djelatnika i/ili djelatnika društava u kojima kreditna institucija ima sudjelujući udio (≥ 20 %), maksimalna izloženost kreditne institucije ne smije prelaziti ≤ 10 % inicijalnog kapitala kreditne institucije (odnosno ≤ 4 milijuna kuna).

Geografska ograničenja – pretjerana izloženost regionalnih i/ili specijaliziranih kreditnih institucija prema određenim zemljopisnim područjima i/ili gospodarskim sektorima predstavlja potencijalnu opasnost za sigurnost i održivost poslovanja u slučaju istovremenih bankrota nekoliko zajmoprimatelja iz sličnih rizičnih razloga. Stoga, kreditna institucija, temeljem usvojenih kreditnih politika i strategija upravljanja poslovnim rizicima, provodi kontrolu koncentracijskog rizika koji proizlazi iz izloženosti kreditne institucije prema svakoj drugoj ugovornoj strani.

Regionalne i/ili specijalizirane kreditne institucije geografskom diverzifikacijom i ostalim diverzifikacijama kreditnog portfelja (prema maksimalno dopuštenoj izloženosti: jednog klijenta i/ili grupe klijenata/povezanih osoba, gospodarskog sektora/djelatnosti i/ili izdavatelja kolaterala i sl.) nastoje postići širenje kreditne ponude (prema vrsti kredita, ročnosti, udjelu u ukupnom kreditnom portfelju i sl.) i nisku volatilnost cjelokupnog portfelja u različitim zemljama (gospodarsko – ekonomskim okruženjima) s ciljem postizanja ravnoteže između maksimalnog prinosa i minimalnog rizika.

²⁶Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije (NN 41/2014.). članak 37. stavak 12.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

3. POSLOVNA STRATEGIJA KOMERCIJALNIH BANAKA U RH

Liberalizacija i nestabilno makroekonomsko okruženje, rast institucionalizacije financijskog sektora, razvoj novih financijskih instrumenata, derivata i tržišta potiču kreditne institucije (poslovne banke) prema novim poslovnim ciljevima, a i s njima povezanim poslovnim rizicima. Tržišne tendencije na suvremenom tržištu kapitala varijabilnog su karaktera te izravno utječu na financijsko poslovanje kreditne institucije, odnosno na njezinu likvidnost, profitabilnost i dugoročnu održivost (solventnost) poslovanja.

Kreditna institucija je unutar svog ekonomskog okruženja poslovanja, odnosno svog konkurentskog i promjenjivog tržišnog okruženja, izložena mnogim utjecajima na poslovanje i upravljanje poslovnim rizicima poput nestabilnog makroekonomskog (gospodarsko-ekonomskog) okruženja, pravnog i zakonodavnog okruženja, neadekvatne infrastrukture financijskog sektora (sustava platnog prometa), rasta institucionalizacije financijskog sektora, razvoja financijskih instrumenata, derivata, tržišta, znanja i vještina te različitih događaja uzrokovanih višom silom (prirodnih katastrofa) i sl..

Kreditne institucije s ciljem ostvarivanja poslovnih ciljeva u svom konkurentskom i promjenjivom tržišnom okruženju moraju ustanoviti ranjivost organizacijskog sustava, uočiti potencijalne prijetnje (rizike) koje proizlaze iz njihovog okruženja i same organizacijske strukture kreditne institucije te na adekvatan način kvalificirati moguće posljedice i najučinkovitije načine zaštite od istih. Stoga se od menadžment tržišno orijentiranih kreditnih institucija zahtijevaju kontinuirane inovacije u području „zdravog“ korporativnog upravljanja utvrđivanjem i/ili prilagođavanjem poslovnih ciljeva, kreditnih politika i strategija upravljanja rizicima, organizacije poslovnih aktivnosti i odgovornosti (nadležnosti) s ciljem održavanja tržišne konkurentnosti, minimaliziranja izloženosti poslovnim (kreditnim) rizicima te ostvarivanja pozitivnog financijskog rezultata (profitabilnosti) i dugoročne održivosti poslovanja (solventnosti) u skladu sa standardima sigurnog i zdravog poslovanja.

Ključni sudionici u procesu „zdravog“ korporativnog upravljanja kreditnom institucijom u određenom makroekonomskom okruženju su regulatori (pravna i zakonodavna tijela te supervizori - HNB), institucionalni sudionici (dioničari, nadzorni odbor, izvršni odbor, unutarnja i vanjska revizija) te klijenti (vanjski dioničari i sveukupna javnost) (Tablica 8.).

Tablica 8.: Ključni sudionici i njihove odgovornosti u upravljanju bankom i rizicima

Ključni sudionici	Odgovornost za upravljanje rizicima	Značaj	
		Strateška razina (kreiranje politike)	Operativna razina
Sustavni			
Pravna i zakonodavna tijela	Optimiziranje	Kritični	N/a
Nadzornici banaka	Nadzor	Neizravni (nadzor)	Neizravni
Institucionalni			
Dioničari	Određuju ključne sudionike	Neizravni	Neizravni
Nadzorni odbor	Utvrdjuju politiku	Kritični	Neizravni
Uprava	Provode politiku	Kritični (primjena)	Kritična
Odbor za reviziju/ Unutrašnja revizija	Provjeravaju usklađenost sa politikom nadzornog odbora i pružaju osiguranje u smislu prakse korporativnog upravljanja, kontrolnih sustava i procesa upravljanja rizicima	Neizravni (usklađenost)	Kritična
Vanjska revizija	Ocjenjuju i izražavaju mišljenje	Neizravni (ocjena)	-
Klijenti			
Vanjski dioničari/Javnost	Odgovorno ponašanje	N/a	Neizravni

Izvor: Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. Analiza i upravljanje bankovnim rizicima. Mate. Zagreb. 33 str.

Svaki od ključnih sudionika izravno i/ili neizravno sudjeluje u procesu „zdravog“ korporativnog upravljanja kreditnom institucijom (poslovnom bankom) na strateškoj i/ili operativnoj razini te u procesu upravljanja rizicima s određenim stupnjem ovlaštenja i odgovornosti, pri čemu se zakonodavac i kreditna institucija (poslovna banka) koja je predmet regulative trebaju usuglasiti oko zajedničkih strateških i operativnih ciljeva kako bi se osigurao kvalitetan i produktivan proces upravljanja poslovnim rizicima u skladu sa standardima sigurnog i zdravog poslovanja (Prilog 2.).

Nastojanja regulatora na razini bankarskog sustava usmjerena su na uspostavu zakonodavnog i pravnog okvira s ciljem održavanja povjerenja javnosti (javnog mijenja) u bankovni sustav te stvaranja ravnopravnih tržišnih uvjeta, dok je nastojanje kreditnih institucija (banaka) usmjereno k učinkovitijem korištenju vlastitih kapitalnih resursa (aktive).

S ciljem učinkovitijeg korištenja raspoloživih kapitalnih resursa (bilančne aktive) te „zdravog“ korporativnog upravljanja preuzetim poslovnim (kreditnim) rizicima, kreditna institucija mora uspostaviti „...jasan organizacijski ustroj s dobro definiranim, preglednim i dosljednim linijama ovlasti i odgovornosti unutar kreditne institucije, kojim se izbjegava sukob interesa ako on:

- 1) omogućuje učinkovitu komunikaciju i suradnju na svim organizacijskim razinama, uključujući primjeren tijek informacija u kreditnoj instituciji
- 2) ograničava i sprječava sukob interesa
- 3) uspostavlja jasan i dokumentiran proces donošenja odluka.“²⁷

Pritom je „kreditna institucija dužna pravodobno utvrditi područja poslovanja u kojima postoji mogući sukob interesa te osigurati da se na odgovarajući način spriječi sukob interesa u bilo kojem obliku“²⁸, a koji bi zbog „agencijskog problema“, odnosno korištenja kapitalnih resursa kreditne institucije od strane menadžmenta (izvršnog odbora) za ostvarivanje vlastitih ciljeva, potencijalno ugrozili stabilnost i održivost poslovanja.

3.1. Opći ciljevi donošenja poslovnih strategija

Opća održivost „bankovnih sustava“ i financijskih tržišta rezultat je partnerstva između ključnih sudionika s ciljem uspostavljanja zakonodavnog i pravnog (regulatornog) okvira u kojem se kvaliteta i učinkovitost procesa upravljanja rizicima može optimizirati s ciljem doprinosa zdravlju i stabilnosti pojedinačne banke, ali i cijelog bankovnog sustava.

Gotovo je svaka razina kreditne institucije, ali i cijeli bankovni sustav izravno i/ili neizravno izložen raspoloživosti, odnosno trošku kapitala. Odgovarajuća kapitalna osnova, kao sigurnosna mreža za apsorpiranje različitih poslovnih gubitaka, jedna je od ključnih čimbenika za pružanje sigurnosti (stabilnosti) poslovanja, odnosno apsorpiranje gubitaka na razini kreditne institucije te predstavlja temeljenu odrednicu kreditne sposobnosti kreditne institucije čime doprinosi zdravlju i stabilnosti cijelog bankovnog sustava.

²⁷Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 102. stavak 1.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

²⁸Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 102. stavak 2.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Kapitalna adekvatnost predstavlja mjeru zaštite deponentima i ostalim kreditorima u slučaju likvidacije kreditne institucije, utječe na konkurentsku poziciju na financijskom tržištu, upija potencijalne gubitke, utječe na opću reputaciju (povjerenje) javnosti, naročito deponenata.

Budući da kreditne institucije (poslovne banke) imaju zajedničku značajku razmjerno niskog pokazatelja kapitala u odnosu na obveze zbog tendencije maksimalizacije profita uz nerazborito upravljanje rizicima, zakonodavne vlasti su u većini zemalja uveli određene standarde o adekvatnosti kapitala (BASEL I., II., III.).

Zakonski kapitalni propisi i mjere monetarne politike (kao što je obvezna pričuva, oporezivanje i sl.) snažno utječu na varijabilnost ukupnog prihoda (profitabilnost) te promjenu poslovnih (kreditnih) politika u korist tradicionalnih aktivnosti (prihod od kamata) i/ili netradicionalnih aktivnosti (prihod od trgovanja, investicija, naknada i sl.). Pretjerane zakonski propisane rezerve snažno utječu na kreditne politike, odnosno neželjenu bankovnu praksu poput promjene bilančne strukture aktive kreditne institucije s nižim propisanim kapitalnim zahtjevima, najčešće u vidu rasta udjela fiksne imovine te pada kreditnih plasmana, a time i njihove profitabilnosti uslijed manje rizične aktive u opticaju.

Stoga se pred zakonodavnu vlast stavlja zadatak da kroz zakonsku regulativu prepozna važnost maksimalno održive profitabilnosti kao osnovnog pokazatelja stabilnosti i povjerenja deponenata u financijski sustav te da izbjegava onu regulativu koja utječe na smanjenje te profitabilnosti, dok se pred upravu banke stavlja zadatak da prepozna troškove rizične aktive (troškove zaštite od rizika) i povezane izvore prihoda (profitabilnosti) s njima.

Profitabilnost kreditne institucije temeljni je pokazatelj konkurentске pozicije na financijskom tržištu, kvalitete njezinog menadžmenta, kvalitete njezinih kreditnih politika i strategija upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima te njezine sposobnosti apsorpiranja gubitka i/ili povećanja kapitala. Stoga, „...Zdrav bankovni sustav temelji se na profitabilnim i adekvatno kapitaliziranim bankama.“²⁹

²⁹Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb. 81 str.

Opći cilj donošenja poslovnih strategija upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima kreditnih institucija je uspostavljanje organizacijskog ustroja koji osigurava održivo i učinkovito identificiranje i upravljanje svim materijalno značajnim i kapitalno relevantnim rizicima kojima je kreditna institucija izložena te njihova adekvatna kontrola temeljem primjerenih administrativnih i računovodstvenih postupaka, vodeći pritom računa o kvaliteti primjene i usklađenosti za usvojenim poslovnim planovima i ciljevima, kreditnim politikama, standardima upravljanja poslovnim rizicima te regulatornim i zakonodavnim propisima.

Neki od općih ciljeva donošenja poslovnih strategija upravljanja poslovnim rizicima kreditne institucije su:

- povećanje učinkovitosti i konzistentnosti strategije upravljanja rizicima
- sveobuhvatna strategija identifikacije, procjene, mjerenja, kontrole rizika te izvješćivanja temeljem integriranog sustava upravljanja poslovnim rizicima
- koordinacija svih razina odgovornosti za upravljanje rizicima te optimizacija (diverzifikacija i osiguranje) preuzetih poslovnih rizika
- strateška usklađenost s definiranim poslovnim planovima i ciljevima
- zakonska i regulatorna usklađenost pri upravljanju rizicima.

Poslovna strategija obuhvaća sveobuhvatan okvir za podršku strateškom menadžmentu (upravnom i nadzornom odboru) za provedbu strateškog plana s ciljem ostvarivanja strateških ciljeva, pri čemu strategija upravljanja rizicima predstavlja središnji dokument koji obuhvaća odgovarajuće politike, procedure, metodologije, modele i sustave za održivo i učinkovito upravljanje svim materijalno značajnim i kapitalno relevantnim rizicima.

3.2. Strateški okvir upravljanja rizicima

Tržišno orijentirana kreditne institucije u svom konkurentskom i promjenjivom tržišnom okruženju izložene su mnogim vremensko–prostornim nepredvidljivim događajima (rizicima) koji mogu biti izazvani subjektivnim (internim rizicima) i/ili objektivnim okolnostima (eksternim rizicima) te koji mogu rezultirati djelomičnim ili potpunim financijskim gubitkom. Najopasniji rizik za kreditnu instituciju proizlazi iz neizvjesnosti o budućem razvoju događaja (tržišta, gospodarskog okruženja, političkog okruženja i sl.).

S obzirom da postoji mnogo podjela rizika (financijski/nefinancijski, prenosivi/neprenosivi i sl.) koji se mogu odraziti na financijski rezultat poslovanja (profitabilnost) i poslovne rizike, ovisno o tome utječu li na kreditnu organizaciju iz njezinog okruženja i/ili proizlaze iz njezinog organizacijskog ustroja i poslovne djelatnosti, možemo ih najjednostavnije podijeliti u dvije glavne skupine:

- 1) **eksterne rizike** (pravni, zakonski, politički, prirodni, tržišni, tehnološki, gospodarski, cjenovni, valutni, društveni, industrijski, sistemski...)
- 2) **interne rizike** (strateški, kreditni, likvidni, operativni, financijski, rizici upravljanja...).

Poslovni rizik predstavlja opasnost za kreditnu instituciju uzrokovanu nepredvidivim događajem, odnosno lošim poslovnim odlukama (zakazivanjem ljudskog faktora – moralni hazard) te neizvjesnim događajem, a koji rezultira financijskim gubitkom. S obzirom da poslovni rizik proizlazi iz poslovnih aktivnosti kreditne institucije, odnosno poznate vjerojatnosti da nastupa nakon nekog vremenski neizvjesnog događaja, kreditne institucije koje izbjegavaju svaki poslovni rizik će se ugasiti. Adekvatna količina i dostupnost informacija, poznavanje i upravljanje poslovnim (kreditnim) rizicima te adekvatna zaštita od rizika primjerenim instrumentima osiguranja naplate potraživanja, umanjuju neizvjesnost budućih događaja, odnosno umanjuju poslovne (kreditne) rizike, a i s njima povezane buduće financijske gubitke (očekivane i neočekivane).

Sveobuhvatno poznavanje poslovnih rizika kojima je kreditna institucija izložena od ključne je važnosti za ostvarivanje financijske profitabilnosti i dugoročne održivosti (solventnosti) poslovanja.

Strategija upravljanja poslovnim rizicima obuhvaća definiranje skupa osnovnih standarda za učinkovito i održivo upravljanje i kontrolu svih identificiranih rizika te poduzimanje svih aktivnosti u svrhu očuvanja imovine kreditne institucije i postizanja pozitivnog poslovnog rezultata (profitabilnosti), a koje obuhvaćaju „...skup postupaka i metoda za utvrđivanje, mjerenje, odnosno procjenjivanje, ovladavanje i praćenje rizika, uključujući i izvješćivanje o rizicima kojima je kreditna institucija izložena ili bi mogla biti izložena u svojem poslovanju“³⁰, vodeći računa o kvaliteti primjene definiranih standarda i usklađenosti istih s poslovnim planovima i poslovnim ciljevima kreditne institucije (poslovne banke).

³⁰Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 103. stavak 1.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Proces upravljanja poslovnim rizicima kreditne institucije može se podijeliti u 3 faze:

- 1) procjenu rizika (identifikaciju, analiziranje i kvantifikaciju rizika)
- 2) kontrolu rizika (kontrolu ukupne i prihvatljive razine rizika te testiranje na stres)
- 3) nadzor rizika (nadzor strategije upravljanja rizicima, odnosno procjene i kontrole rizika te svih događaja koji mogu negativno utjecati na definirane poslovne ciljeve).

Graf 7.: Proces upravljanja poslovnim rizicima unutar organizacije

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditne institucije u svom poslovanju ne mogu u potpunosti izbjeći sve poslovne rizike. Stoga, kreditne institucije definiranjem sustava internih akata, organizacijskog ustroja i kontrolnih mehanizama postižu učinkovitu: procjenu poslovnih (kreditnih) rizika, kontrolu rizika (optimizaciju koncentracije rizika – diverzifikaciju), nadzor poslovnih rizika (dobar „risk management“) te adekvatno osiguranje od svih materijalno značajnih i kapitalno relevantnih poslovnih rizika. Time institucije potencijalno djelovanje poslovnih (kreditnih) rizika i s njima povezane poslovne gubitke svode na minimum.

Za procjenu rizika „kreditna institucija dužna je osigurati odgovarajuće resurse za upravljanje svim značajnim rizicima, uključujući odgovarajući broj radnika s potrebnim stručnim znanjem i iskustvom u upravljanju rizicima, te za poslove vrednovanja imovine, upotrebu vanjskih kreditnih rejtinga i interne modele za te rizike.“³¹

Za kontrolu rizika kreditna institucija dužna je organizirati djelotvorne kontrolne funkcije na način da pokrije sve značajne rizike kojima jest i/ili kojima bi mogla biti izložena u svom poslovanju, odnosno uspostaviti kontrolne funkcije s odgovarajućim ovlastima organizacijski i funkcionalno neovisne o poslovnim procesima i aktivnostima u kojima rizik nastaje.

Kreditna institucija tijekom svog poslovanja susreće se s velikim brojem poslovnih rizika istovremeno. Najznačajniji bankarski rizici su kreditni rizik (najznačajniji rizik stečajeva kreditnih institucija), tržišni rizik, operativni rizik te rizik likvidnosti. Stoga, kreditna institucija, sukladno zakonskoj regulativi, s ciljem kontrole izloženosti poslovnim rizicima, uspostavlja sustav unutarnjih kontrola koji se sastoji od tri kontrolne funkcije:

- 1) „funkcije kontrole rizika
- 2) funkcije praćenja usklađenosti
- 3) funkcije unutarnje revizije.“³²

Kreditne institucije razmjerno svojoj veličini, vrsti, opsegu i složenosti poslova, s ciljem povećanja efikasnosti svojih kontrolnih funkcija, mogu osigurati odgovarajući broj zaposlenika adekvatnog stručnog znanja/iskustva, imenovati osobe odgovorne za rad svake kontrole funkcije kao cjeline i/ili mogu dio kontrolnih funkcija eksternalizirati te o istom obavijestiti Hrvatsku narodnu banku - HNB (najkasnije u roku od 3 radna dana).

Sustav unutarnjih kontrola izloženosti poslovnim rizicima obuhvaća „skup procesa i postupaka uspostavljenih za adekvatnu kontrolu rizika, praćenje učinkovitosti i djelotvornosti poslovanja kreditne institucije, pouzdanosti njezinih financijskih i ostalih informacija te usklađenosti s propisima, internim aktima, standardima i kodeksima radi osiguranja stabilnosti poslovanja kreditne institucije.“³³

³¹Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.). članak 103. stavak 3.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

³²Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.). članak 105. stavak 1.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Da bi sustav unutarnjih kontrola kreditne institucije bio djelotvoran u svim segmentima poslovanja, on mora obuhvaćati najmanje:

- 1) „primjeren organizacijski ustroj
- 2) organizacijsku kulturu
- 3) uspostavu kontrolnih funkcija kreditne institucije
- 4) adekvatne kontrolne aktivnosti i podjelu dužnosti
- 5) prikladne unutarnje kontrole integrirane u poslovne procese i aktivnosti kreditne institucije
- 6) prikladne administrativne i računovodstvene postupke.“³⁴

S ciljem izbjegavanja sukoba interesa od strane menadžmenta i/ili ovlaštenih osoba, kreditna institucija dužna je organizirati organizacijski i funkcionalno neovisnu funkciju unutarnje revizije u odnosu na poslovne (kreditne) aktivnosti koje su predmet revidiranja.

Strukturu sustava kontrolnih funkcija (opseg i način obavljanja poslova svake kontrolne funkcije), organizacijsku odgovornost odgovornih osoba te sadržaj i dinamiku izvješća svake kontrolne funkcije unutar kreditne institucije (banke) usvaja i donosi upravni (izvršni) odbor temeljem internih akata, uz prethodnu suglasnost nadzornog odbora (dioničara), iznimno, podzakonskim propisom Hrvatska narodna banka (HNB).

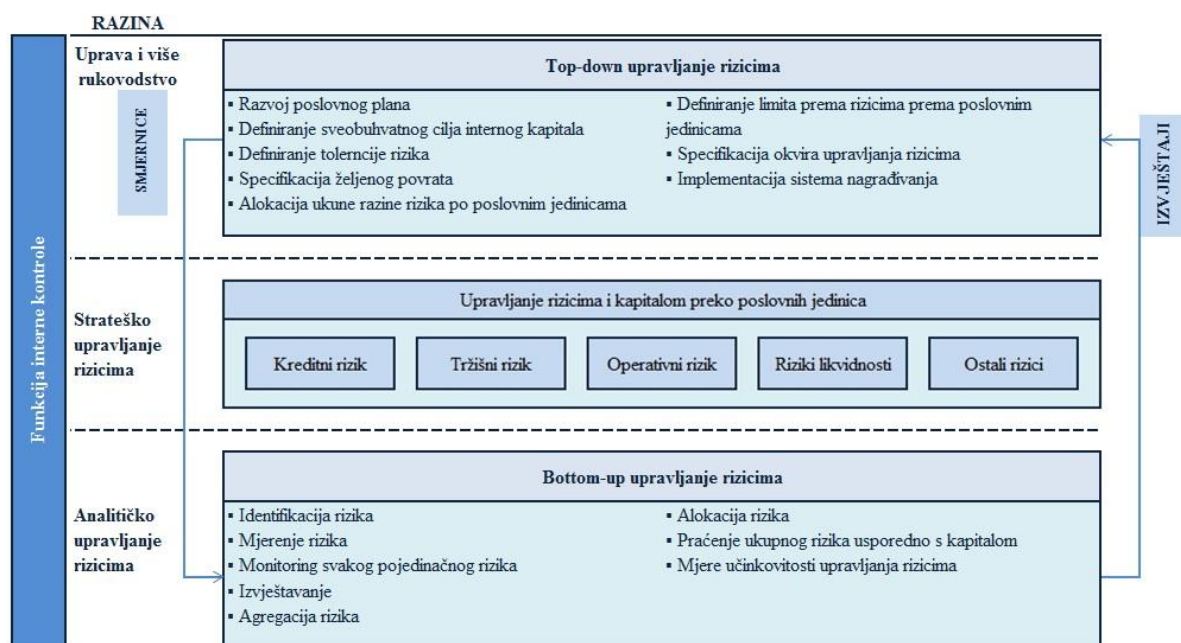
Za nadzor rizika menadžment kreditne institucije dužan je uspostaviti i provoditi djelotvoran i pouzdan sustav upravljanja kreditnom institucijom, uz naglasak na održavanje adekvatnosti kapitala u odnosu na veličinu kreditne institucije, unutarnju organizaciju, opseg i složenost poslova te na ukupnu izloženost kreditne institucije poslovnim rizicima te su dužni osigurati provođenje supervizorskih mjera koje je naložila Hrvatska narodna banka (HNB) u skladu sa zakonskim propisima i ostalim propisima kojima se uređuje poslovanje kreditne institucije te ostalim pravilima struke.

³²Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.). članak 104. stavak 1.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

³⁴Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.). članak 104. stavak 2.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Sukladno zakonskoj regulativi „uprava kreditne institucije dužna je periodično, a najmanje jedanput godišnje, preispitati učinkovitost sustava upravljanja kreditnom institucijom, uključujući primjerenost postupaka i djelotvornost kontrolnih funkcija, svoje zaključke dokumentirati i o njima obavijestiti nadzorni odbor te poduzeti odgovarajuće mjere za ispravljanje utvrđenih nedostataka“³⁵, dok je nadzorni odbor dužan dati suglasnost izvršnom odboru (upravi) prilikom donošenja strateških odluka te nadzirati primjerenost i djelotvornost postupaka unutarnje revizije i postupaka procjenjivanja adekvatnosti kapitala itd. (Slika 3.).

Slika 3.: Nadzor rizika jedne velike banke u Republici Hrvatskoj

Izvor: [http://www.hypoalpeadria.hr/home.nsf/r/O_nama/\\$file/HBC%20Javna % 20objava_31-12-2014.pdf](http://www.hypoalpeadria.hr/home.nsf/r/O_nama/$file/HBC%20Javna%20objava_31-12-2014.pdf) (pristupljeno 15. kolovoza 2015.).

Sukladno II. Baselskom sporazumu, kritični dio sveobuhvatnog proces upravljanja poslovnim rizicima odnosi se na nadzor nad kapitalnom adekvatnošću. Od kreditnih institucija očekuje se da posluju iznad zakonski propisanih, minimalnih pokazatelja adekvatnosti kapitala ($\geq 8\%$), da ustanove kreditne politike i strategije upravljanja rizicima te unutrašnje postupke procjene adekvatnosti kapitala, u skladu s ukupnim profilom izloženosti riziku i složenošću poslova koje obavlja. U većini slučajeva kreditne institucije minimalnu adekvatnu kapitaliziranost od 8% postižu i/ili održavaju promjenom brojnika (regulatornog kapitala) i/ili nazivnika (ukupne izloženosti riziku) i/ili oboje.

³⁵Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 41. stavak 5. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

$$\text{Pokazatelj adekvatnosti kapitala} = \frac{\text{osnovni kapital} + \text{dopunski kapital I. i II.}}{\text{kreditni} + \text{tržišni} + \text{operativni rizik}} \geq 8\%$$

Kreditne institucije ovisno o gospodarskim kretanjima mijenjanju svoje poslovne (kreditne) politike, a time i svoju kapitaliziranost i strategije upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima, na način da u razdoblju:

- ekspanzije gospodarske aktivnosti (rasta kreditne potražnje) povećavaju svoju kapitaliziranost s ciljem povećanja kreditnih aktivnosti i tržišne konkurentnosti, odnosno maksimalizacije profita i smanjenja kamatnih stopa
- recesije gospodarske aktivnosti (pada kreditne potražnje) smanjuju kreditnu aktivnost te usmjeravaju bilančnu aktivu u plasmane s nižim ponderom rizika (najčešće u državne obveznice i hipotekarne kredite). Smanjenjem ukupne kreditne izloženosti, većom kolateralnom pokrivenošću, intenzivnijom naplatom potraživanja i slično, kreditne institucije utječu na veću kvalitetu kreditnog portfelja.

Općenito gledajući, kreditne institucije, s ciljem adekvatne kapitaliziranosti kao temeljnog pokazatelja kreditnog potencijala, dužne su „razviti strategiju planiranja internoga kapitala koja će osigurati održavanje takve razine kapitala koja može podržati činitelje poput očekivanog rasta plasmana, budućih izvora sredstava i korištenja njima, politiku dividenda kao i svaku promjenu minimalnog iznosa regulatornoga kapitala“³⁶ i „uspostaviti odgovarajući postupak za utvrđivanje i osiguranje primjerene visine internoga kapitala uzimajući u obzir profil rizičnosti, sustav upravljanja rizicima i tehnike kojima se koristi za smanjenje rizika“³⁷ te „propisati, dokumentirati i redovito nadzirati postupak procjenjivanja“³⁸ i „dostavljati pismeno izvješće Hrvatskoj narodnoj banci o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala.“³⁹

³⁶Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije (NN 20/2014.). članak 4. stavak 1.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).

³⁷Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije (NN 20/2014.). članak 5. stavak 1.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).

³⁸Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije (NN 20/2014.). članak 5. stavak 3.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).

³⁹Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije (NN 20/2014.). članak 19. stavak 1.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).

Dinamički proces strateškog upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima, a time i kapitalnom adekvatnošću unutar kreditne institucije, naziva se ICAAP⁴⁰ proces. Osnovni cilj razvoja ICAAP-a je sveobuhvatna procjena svih materijalno značajnih i kapitalno relevantnih rizika s kojima se kreditna institucija suočava tijekom svog kreditnog poslovanja, a koji bi u naglašeno nepovoljnim („stresnim“) uvjetima mogli ugroziti nastavak njezinog poslovanja te osiguranje adekvatne visine i strukture internog kapitala s ciljem dugoročne dostatnosti (likvidnosti i solventnosti).

Ukupni kapacitet preuzimanja rizika kreditne institucije proizlazi iz njenog kapitala, profitabilnosti, dostupnim likvidnim sredstvima, graničnom kapacitetu posuđivanja te snazi bankine infrastrukture (CAMELS) te predstavlja ograničavajući faktor prilikom definiranja kreditnih politika, odnosno kreditnih aktivnosti limitiranih maksimalnim kapacitetom preuzimanja rizika (očekivanih gubitaka) koje kreditna institucija može podnijeti u skladu s usvojenim strateškim ciljevima.

S obzirom da u poslovanju kreditne institucije postoje i nepredvidivi, odnosno teško mjerljivi rizici (potencijalni gubici) kreditne institucije, razvojem i implementacijom ICAAP procesa upravljanja rizicima nastoje procijeniti adekvatnu (optimalnu) razinu preuzimanja rizika, mjerenu ukupnim ekonomskim kapitalom (razina kapitala dostatna za zaštitu dugoročnog poslovanja od svih rizika unutar njenog profila rizičnosti), definirati apetit za rizikom (razinu rizika (gubitaka) koju je kreditna institucija voljna preuzet s ciljem ostvarivanja dugoročnih poslovnih ciljeva) te ciljanu razinu rizika i toleranciju za svaki pojedini rizik.

S ciljem ostvarivanja dugoročnih poslovnih ciljeva (profitabilnosti) te zaštite dugoročne održivosti (solventnosti) poslovanja kreditne institucije temeljem razine kapaciteta preuzimanja rizika (koja uključuje i neidentificirane, nepredvidive, teško mjerljive rizike), odnosno razine ukupnog ekonomskog kapitala (predvidive potencijalne rizike), planiraju razinu svojih kreditnih aktivnosti te, sukladno tome, prilagođavaju svoje kreditne politike (temeljem apetita za rizikom) i strategije upravljanja poslovnim rizicima (temeljem ciljane razine rizika).

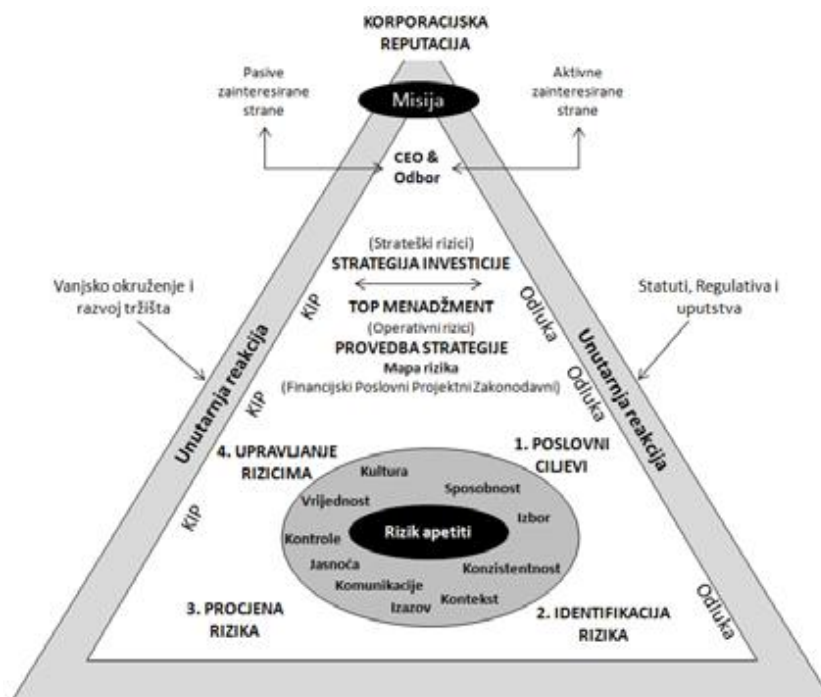
$$\text{Ukupni ekonomski kapital} \leq \text{Kapaciteta preuzimanja rizika} < \text{Internog kapitala}^{41}$$

⁴⁰Internal Capital Adequacy Assessment Process (interni postupak procjene adekvatnosti kapitala).

⁴¹Interni kapital je ukupni kapital koji kreditna institucija održava u odnosu na trenutni profil rizičnosti kojem je izložena (interni kapital = inicijalni kapital + dobit tekućeg razdoblja – dividende)

Okvirni model upravljanja rizicima kreditna institucija definira kroz sustav internih akata, strukturu organizacije i kontrolnih mehanizama kojima se definiraju: poslovni ciljevi (strategije upravljanja rizicima), profil rizika (identifikacija, analiza i kvantifikacija rizika), sklonost prema riziku („risk appetite“) te izloženost institucija prema riziku (koncentracija i razgraničenje rizika) po pojedinim poslovnim područjima vrstama rizika. Model stavlja naglasak na kontinuirano: upravljanje poslovnim rizicima (kontrolu rizika), razvoj (konzistentnost svih procesa, metodologija, modela, kontrola i sustava upravljanja rizicima), edukaciju zaposlenika (sposobnost zaposlenika) i širenje kulture i/ili promicanje svjesnosti o rizicima (komunikaciju i jasnoću) u skladu s definiranim standardima, zakonskim i regulatornim zahtjevima (poslovnim izazovima) (Slika 4.).

Slika 4.: Okvirni model upravljanja rizicima

Izvor: <http://upravljanjerizicima.com/model-okvira-za-upravljanje-rizicima/> / 3.2.5, (pristupljeno 10. kolovoza 2015.).

Okvirni model upravljanja rizicima kreditnih institucija usko je vezan s njihovim poslovnim (strateškim) planovima i postavljenim poslovnim ciljevima, osiguravajući im razvojnu podršku kontinuiranom optimizacijom preuzetih rizika, a u skladu s definiranim apetitom za rizikom, čime se postiže stabilnost poslovanja (solventnost) i prihoda (profitabilnost) te kvalitetna zaštita od mogućih nepredviđenih gubitaka (nepredvidivih rizika).

Stoga, kreditna je institucija dužna internim aktima obuhvatiti i definirati poslovne planove i ciljeve te:

- 1) „donijeti strategiju upravljanja rizicima
- 2) jasno odrediti i dokumentirati sklonost preuzimanju rizika
- 3) redovito usklađivati strategiju upravljanja rizicima s poslovnom strategijom“⁴²,

pri čemu je dužna, osim kvalitativnih informacija i/ili rezultata okvirnog modela upravljanja rizicima, uzeti u obzir i kvalitativne informacije (procjenu VIPKR).

3.3. Vrste rizika i njihova kapitalna relevantnost

Opći cilj strateškog upravljanja kreditnom institucijom je maksimalizacija vrijednosti kreditne institucije, odnosno maksimalizacija bogatstva vlasnika (dioničara) u okviru profitabilnosti i razine izloženosti poslovnim rizicima, na način da se izloženost različitim vrstama rizika održava na adekvatnim (propisanim) razinama uz zadržavanje dugoročne solventnosti kreditne institucije.

Kontinuirana procjena, kontrola i nadzor izloženosti poslovnim rizicima podrazumijeva sposobnost menadžmenta u predviđanju prostorno–vremenskih neizvjesnih događaja (potencijalnih gubitaka) i usklađivanju poslovnih strateških politika i ciljeva s ciljem da kreditna institucija ostvari dobit i/ili minimalizira gubitke na način da kontinuiranom procjenom rizične strukture aktive, nadzorom na adekvatnošću internog kapitala i pričuva radi na osiguranju dugoročne solventnosti.

Temeljem zakonske regulative kreditne institucije dužne su: „sustavom upravljanja rizicima obuhvatiti kreditni rizik, koncentracijski rizik, sekuritizacijske rizike, rezidualni rizik, tržišne rizike, operativni rizik, likvidnosni rizik, kamatni rizik u knjizi pozicija kojima se ne trguje, rizik prekomjerne financijske poluge i ostale rizike kojima je izložena ili bi mogla biti izložena u svojem poslovanju.“⁴³

⁴²Odluka o upravljanju rizicima (NN 1/2015.). članak 6. stavak 1.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).

⁴³Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.). članak 103. stavak 2.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Kreditna institucija se tijekom svog poslovanja susreće s različitim vrstama rizika koji su međusobno visoko zavisni na način da određeni potencijalni događaji mogu utjecati na više vrsta rizika istovremeno. Stoga, od menadžmenta kreditne institucije očekuje se konstantno poboljšanje i usklađivanje kreditnih politika te procesa procjenjivanja i upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima koje kreditna institucija preuzima.

Četiri su osnovne vrste materijalno značajnih i kapitalno relevantnih bankarskih rizika, a to su: *kreditni rizik (rizik druge ugovorne strane), tržišni rizik, operativni rizik te rizik likvidnosti.*

Kreditni rizik (rizik druge ugovorne strane) je rizik potencijalnog gubitka uslijed neispunjenja zajmotražiteljevih financijskih obveza po kreditnim plasmanima i s njima povezanim naknadama i kamatama u ugovorenom iznosu i/ili roku sukladno sklopljenom ugovoru o kreditu. Kreditni rizik i s njime povezani rizici su:

- 1) *Opći kreditni rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog vjerojatnosti neispunjavanja zajmotražiteljeve materijalno značajne novčane obveze u ukupnom iznosu većem od 1.750 kuna i u roku dužem od 90 dana.
- 2) *Rezidualni rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz neadekvatnog IRB pristupa za utvrđivanje kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik (pristup zasnovan na internim rejting-sustavima), a i s njima povezanih tehnika smanjenja kreditnog rizik.
- 3) *Rizik razrjeđenja* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog pada vrijednosti financijskih instrumenta osiguranja (npr. vrijednosnih papira) založenih prilikom inicijalnog kreditiranja, a koji rezultira rastom izloženosti kreditne institucije te manjom kolateralnom pokrivenošću.
- 4) *Sekuritizacijski rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz ekonomskog prijenosa izloženosti ili skupa izloženosti kreditnom riziku u druge derivatne instrumente (vrijednosnice), s ciljem investiranja i/ili dokapitalizacije kreditne institucije, pri čemu gospodarski sadržaj tih operacija ne obuhvaća sve moguće rizike koji se pri tome mogu pojaviti i negativno odraziti na poslovanje.
- 5) *Rizik države* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz određenih pravnih specifičnosti (gospodarskih i/ili političkih) kod međunarodnih kreditnih i/ili investicijskih aktivnosti u pogledu provedivosti međunarodnih kreditnih sporazuma, kreditne zaštite i naplate potraživanja (političko-ekonomski rizik i rizik transfera) u pravnim okvirima pojedinih država tijekom određenog vremenskog razdoblja.

- 6) *Koncentracijski rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz prevelike izloženosti (izravne i/ili neizravne) prema individualnoj osobi ili skupu pravnih i/ili fizičkih osoba međusobno povezanih zajedničkim činiteljima rizika (skup izloženosti) na određenim zemljopisnim područjima i/ili u određenim gospodarskim sektorima te predstavlja potencijalnu opasnost za sigurnost i održivost poslovanja u slučaju istovremenih bankrota nekoliko zajmoprimatelja iz sličnih rizičnih razloga.
- 7) *Valutno inducirani kreditni rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog neispunjavanja dužnikove financijske obveze uslijed neočekivanih promjena valutnog tečaja (pada vrijednosti domaće valute), odnosno rasta ukupne zaduženosti i otplatnih anuiteta zajmoprimatelja kod odobravanja plasmana u stranoj valuti ili uz valutnu klauzulu.
- 8) *Migracijski rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog promjene fer vrijednosti kreditne izloženosti uslijed promjene kreditnog rejtinga klijenta, a koja rezultira većom izloženošću te manjom kolateralnom pokrivenošću u odnosu na razdoblje inicijalnog kreditiranja.

Tržišni rizik je rizik potencijalnog gubitka na bilančnim i izvanbilančnim pozicijama zbog aktivnog trgovanja aktivom i pasivom i financijskim derivatima na financijskim tržištima uslijed nepovoljnih kretanja tržišnih cijena. Nepovoljna tržišna kretanja odnose se na volatilitnost kamatnih stopa, deviznih tečajeva, cijena financijskih instrumenata, tržišnih indeksa te ostalih tržišnih faktora koji utječu na vrijednost financijskih instrumenata, pri čemu je tržišni rizik usko povezan s rizikom promjene kamatnih stopa te valutnim rizikom čija volatilitnost izravno utječe na cjelokupni rizik financijske institucije. Tržišnim rizicima smatraju se:

- 1) *Pozicijski rizik (rizik promjene kamatne stope)* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz promjene tržišne cijene financijskog instrumenta (npr. obveznice) i/ili financijskog derivata (npr. kredita). Pozicijski rizik dijelimo na: *opći pozicijski rizik* (rezultat promjene razine kamatnih stopa i/ili drugih promjena na tržištu kapitala, nevezano uz specifične attribute pojedinih financijskih instrumenata) i *specifični pozicijski rizik* (rezultat promjene razine kamatnih stopa i/ili drugih promjena na tržištu kapitala zbog činitelja vezanih uz njegova izdavatelja).

Kretanja tržišnih kamatnih stopa može izravno utjecati na profitnu maržu kreditne institucije (izdavatelja) i cijene njihovih financijskih instrumenta i/ili derivata, ukoliko je struktura aktive i pasive s promjenjivom kamatnom stopom takva da troškovi kamata na posuđeni (deponirani) novac rastu brže, nego prihodi od kamata po kreditima i investicijama (rizik kamatne stope). Rast kamatne stope izravno utječe na pad potražnje za financijskim instrumentima (obveznicama) i/ili derivatima (kreditima) s fiksnom kamatom te rezultira financijskim gubicima kreditnih institucija, dok pad kamatne stope utječe na rast potražnje za takvim obveznicama i kreditima te rezultira financijskim dobitcima.

- 2) *Valutni rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz promjene vrijednosti (tečaja) valuta i/ili cijena zlata te valutne neusklađenosti, odnosno financijske osjetljivosti kreditne institucije na fluktuacije tečajeva stranih valuta temeljem otvorenih deviznih pozicija kreditne institucije (banke).
- 3) *Robni rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz promjene tržišne cijene založene robe vezane uz vrijednost određenih instrumenta i/ili založene kao instrument osiguranja kreditnih plasmana.

Operativni rizik je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz neprimjerenih i/ili neadekvatnih internih procesa (neuspješnog izvršenja, isporuke ili upravljanja procesima, poslovnim postupcima te proizvodima), ljudi (narušenih odnosa sa zaposlenicima, klijentima, interne prijevare - moralni hazard), sustava (prekidi i narušavanje poslovanja i rada sustava) te vanjskih događaja (eksterne prijevare od treće osobe, štete na materijalnoj imovini od prirodnih katastrofa, terorizam, vandalizam i sl.), uključujući:

- 1) *Pravni rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz povrede ugovorne i/ili zakonske obveze, odnosno zbog upravnog i/ili drugog spora s kreditnom institucijom i/ili neispunjenih ugovornih obveza i/ili donesenih nepovredivih poslovnih odluka, a koje negativno utječu na poslovanje kreditne institucije (opomene, novčane kazne).
- 2) *Rizik usklađenosti* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi „...od izricanja mogućih mjera i kazni te rizik od nastanka značajnoga financijskoga gubitka ili gubitka ugleda, što ga kreditna institucija može pretrpjeti zbog neusklađenosti s propisima, standardima i kodeksima te internim aktima.“⁴⁴

⁴⁴*Odluka o upravljanju rizicima (NN 1/2015.)*, članak 4. stavak 23.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).

Rizik likvidnosti je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog ročne neusklađenosti primljenih depozita (pasive) i danih kredita (aktive), odnosno zbog nemogućnosti kreditne institucije da podmiri svoje sadašnje i/ili buduće novčane potrebe i obveze o dospijeću bez utjecaja na poslovanje i/ili na vlastiti financijski rezultat. Stoga se od menadžmenta kreditnih institucija očekuje kontinuirano planiranje novčanih tijekova i kontrola likvidnih sredstava kao izvora sredstava iz kojih može pokriti svoje sadašnje i buduće novčane potrebe i obveze.

Razlikujemo tri osnovna oblika rizika likvidnosti:

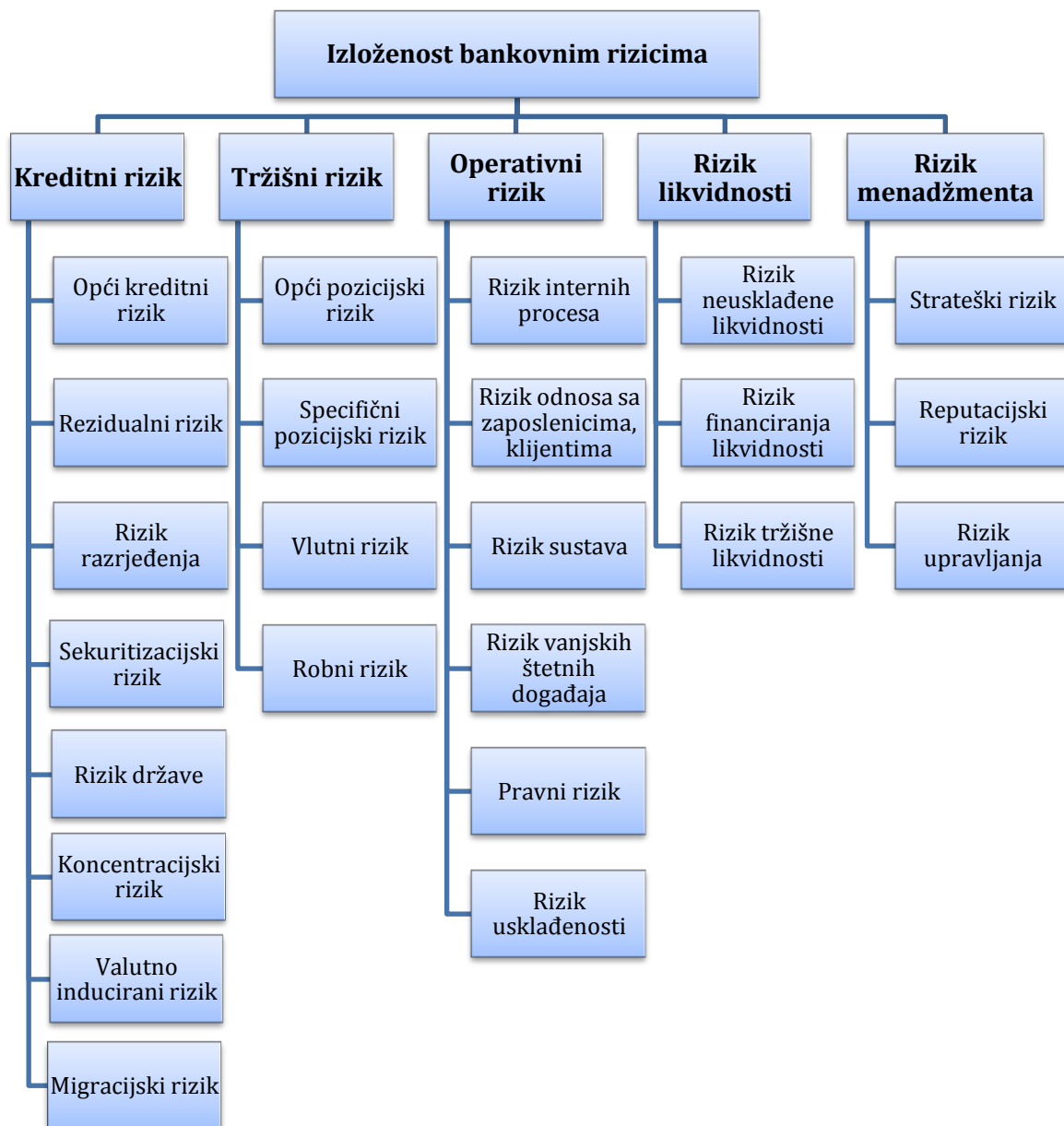
- 1) *Rizik neusklađene likvidnosti* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog ročne neusklađenosti primljenih depozita (pasive) i danih kredita (aktive).
- 2) *Rizik financiranja likvidnosti* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog nemogućnosti kreditne institucije da podmiri svoje sadašnje i/ili buduće novčane potrebe i obveze o dospijeću bez utjecaja na poslovanje i/ili na vlastiti financijski rezultat.
- 3) *Rizik tržišne likvidnosti* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi iz nemogućnosti pribavljanja (prijebojem pozicija aktive i pasive) ili prodaje (eliminacije) likvidne imovine po tržišnoj cijeni zbog slabije likvidnosti financijskog tržišta (tržišnog poremećaja).

Od ostalih rizika koji proizlaze iz same organizacijske strukture, strateških i poslovnih planova i ciljeva, procesa vođenja i upravljanja kreditnom institucijom razlikujemo:

- *Strateški rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog donošenja pogrešnih poslovnih (kreditnih) politika i strateških odluka i ciljeva i/ili zbog neprilagodljivosti promjenama u korporativnom, regulatornom, ekonomskom okruženju i sl.
- *Reputacijski rizik* je rizik potencijalnog gubitka koji proizlazi zbog gubitka povjerenja javnosti u integritet poslovanja kreditne institucije, odnosno zbog gubitka povjerenja javnosti da kreditna institucija adekvatno upravlja njihovim deponiranim sredstvima.
- *Rizik upravljanja* je rizik potencijalnog gubitka „...do kojeg dolazi zato što kreditna institucija zbog svoje veličine ima ograničen kapacitet za uspostavljanje sofisticiranih upravljačkih mehanizama, sustava i kontrola.“⁴⁵

⁴⁵Odluka o upravljanju rizicima (NN I/2015.). članak 4. stavak 16.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).

Graf 8.: Izloženost bankovnim rizicima i njihova međuovisnost

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditna institucija u svom poslovanju izložena je širokom spektru različitih međusobno povezanih rizika (internih i/ili eksternih događaja) koji potencijalno (materijalno) utječu na samu održivost (solventnost i profitabilnost) poslovanja i promjenu poslovne strategije. Stoga, kreditna je institucija dužna u svakom trenutku održavati adekvatnu razinu kapitala na način da prilagođavaju razinu kreditne aktivnosti u skladu s definiranim profilom rizičnosti (razinom izloženosti rizicima), odnosno usvojenim strateškim planovima, ciljevima te vrstom, opsegom i složenošću financijskih (kreditnih) usluga koje pružaju (Graf 9.).

Graf 9.: Adekvatna kreditna aktivnost

Izvor: Sistematizacija autora

Adekvatnim prilagođavanjem kreditnih aktivnosti (kreditnih politika i strategija upravljanja poslovnim rizicima) makroekonomskom okruženju kreditnim institucijama omogućava se adekvatna kapitaliziranost i/ili obrnuto, s obzirom na makroekonomsko okruženja, a čime se postiže maksimalizacija profita (načelo profitabilnosti) i minimalizacija poslovnih rizika (načelo stabilnosti). Adekvatna kapitaliziranost kreditnim institucijama osigurava financijsku sposobnost za pravodobno i trajno ispunjavanje dospjelih financijskih obveza (načelo likvidnosti i solventnosti), odnosno dugoročno održivo poslovanje, dok adekvatne kreditne politike kreditnim institucijama osiguravaju trajno ispunjavanje svih strateških ciljeva poslovne organizacije.

Definiranjem poslovnog plana kreditna institucija kvantitativno definira profil rizičnosti, odnosno razinu izloženosti riziku i/ili potencijalnom štetnom događaju (gubitku) koji je spremna preuzeti tijekom određenog vremenskog razdoblja (apetit za rizikom), a koji obuhvaća vrste rizika, veličine izloženosti i njihov materijalni značaj (utjecaj), odnosno obuhvaća njihove očekivane vjerojatnosti ostvarivanja tijekom određenog razdoblja i njihov potencijalni utjecaj na poslovanje kreditne institucije.

Menadžment kreditne institucije susreće se s mnogo ograničavajućih faktora pri procjeni profila rizičnosti, odnosno materijalnosti pojedinih rizika, poput nedostatnih jasnih regulatornih smjernica, povijesnih podataka o volatilnosti izloženosti, povijesnih podataka o gubicima te ostalih kvalitetnih izvora podataka i stručnih ekspertiza koje izravno utječu na donošenje subjektivnih procjena ranjivosti kreditne institucije (kapitalne relevantnosti).

Stoga se od menadžmenta kreditne institucije s ciljem kvalitetnog strateškog upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima očekuje da jasno formulira (identificira) rizike i s njime povezane glavne uzroke (izvore) rizika te potencijalne posljedice rizika (razine materijalne značajnosti) sukladno zakonsko–regulatornim pristupima procjene kapitalne adekvatnosti, definiranom apetitu za rizikom, materijalnoj i kapitalnoj značajnosti (utjecaju) na poslovni financijski rezultat te poslovnim planovima i ciljevima.

Materijalno značajni rizici su svi rizici koji prema svojoj povijesnom volatilnošću (veličini izloženosti), povijesnim gubicima (iznosima i učestalostima) te prema općoj procjeni ranjivosti kreditne institucije (od strane menadžmenta) u određenom vremenskom razdoblju i u određenim situacijama mogli ugroziti održivost (stabilnost) poslovanja. Svi subjektivno procijenjeni materijalno značajni rizici od strane menadžmenta, ovisno o utjecaju na poslovne planove i ciljeve te rezultat poslovanja, najčešće se dijele na:

- a) *kapitalno relevantne rizike (identificirani rizici)* koji po svojoj materijalnoj značajnosti impliciraju dodatnu kapitalnu zaštitu te od kojih se kreditna institucija mora osigurati kroz adekvatne mjere kontrole i upravljanja rizikom (ovisno o razini materijalnosti)
- b) *kapitalno irelevantne rizike (neidentificirani rizici)* koji po svojoj materijalnoj značajnosti ne impliciraju dodatnu kapitalnu zaštitu.

Kreditna institucija ICAAP procesom, primjenom načela proporcionalnosti (utjecaja rizika), odnosno analizom i procjenom razine materijalnosti i kapitalne relevantnosti svih rizika koje kreditna institucija preuzima u toku svog kreditnog poslovanja tijekom određenog vremenskog razdoblja, definira svoj profil rizičnosti u skladu s ukupnim ekonomskim kapitalom (kapacitetom preuzimanja rizika).

$$\text{Profil rizičnosti (prosječna materijalnost)} = \frac{\text{zbroj materijalnosti svih identificiranih rizika}}{\text{broj identificiranih rizika}}$$

S ciljem bolje identifikacije rizika kojima je kreditna institucija izložena te njihovog utjecaja na poslovanje, menadžment kreditne institucije definira, odnosno usvaja katalog materijalno značajnih i kapitalno relevantnih rizika koji sadrži čitav niz informacija o rizicima od definicije i kategorizacije rizika, eksterne regulatorne mandatarnosti (HNB-a), nadležnosti i odgovornosti internih službi, procjene značajnosti (materijalnosti) i kapitalne relevantnosti (osjetljivosti) rizika, procjene njihove mjerljivost i kapitalne zaštite i sl. te temeljem istog s nadležnim službama razvija matricu rizične izloženosti (Slika 5.).

Slika 5.: Matrica rizičnosti kreditne institucije

Strukturalni utjecaj	Kritičan	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 5 do 10 godini	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 3 do 5 godina	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 1 godine	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 1 godine	Može nastupiti više puta godišnje
	Značajan	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 5 do 10 godini	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 5 do 10 godini	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 3 do 5 godina	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 1 godine	Može nastupiti više puta godišnje
	Umjeren	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 5 do 10 godini	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 3 do 5 godina	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 3 do 5 godina	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 1 godine
	Nizak	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 5 do 10 godini	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 5 do 10 godini	Može nastupiti najmanje jednom u razdoblju od 3 do 5 godina
	Beznačajan	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina	Može nastupiti manje od jednom u razdoblju od 15 godina
		Rijetko (manje od 5%)	Moguće (5 ~ 25%)	Vjerojatno (25 ~ 50%)	Vrlo vjerojatno (50 ~ 75%)	Sigurno (preko 75 %)
Vjerojatnost (učestalost) pojavljivanja rizika u određenom vremenskom razdoblju (u %)						

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditne institucije matricom rizičnosti raspoređuju svaki pojedini rizik (kategoriju rizika) prema vjerojatnosti pojavljivanja u određenom vremenskom razdoblju i njezinom utjecaju na ostvarivanje definiranih poslovnih planova i ciljeva. Sukladno navedenoj matrici rizičnosti, odnosno razini materijalnosti i kapitalnoj relevantnosti poslovnih rizika koje kreditna institucija preuzima prilikom plasiranja kreditnih sredstava zajmotražitelju te organizacijskoj strukturi, menadžment kreditne institucije definira: nadležnosti i odgovornost pojedinih internih službi za svaku pojedinu kategoriju rizičnosti, vrstu, rok i cijenu kreditnog plasmana te adekvatne instrumente osiguranja. Time se postiže adekvatno upravljanje poslovnim (kreditnim) rizicima i maksimalizacija sigurnosti povrata kreditnog plasmana uz zadovoljavanje profitnog apetita temeljem definiranih poslovnih ciljeva.

3.4. Kreditni rizik i monitoring kreditnog rizika

Kreditni rizik (rizik druge ugovorne strane) je najznačajniji rizik s kojim se kreditne institucije suočavaju, a koji proizlazi iz osnovne djelatnosti kreditne institucije, odnosno iz djelatnosti prikupljanja viška financijski sredstava na tržištu kapitala te plasiranja kreditnih plasmana kao izvora profita. Kreditni rizik smatra se najznačajnijim pojedinačnim uzrokom stečajeva kreditnih institucije jer se više od „80 %“⁴⁶ aktive bilance kreditne institucije u pravilu odnosi na kreditne plasmane, a i s njima povezani kreditni rizik.

⁴⁶Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb. 135 str.

Ovisno o zajmotražitelju, kreditni rizik možemo podijeliti u tri osnovne vrste:

- a) „osobni ili potrošački
- b) korporativni ili rizik poduzeća
- c) državni ili rizik zemlje.“⁴⁷

Temeljem javno dostupnih podataka kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj, evidentno je da kreditne institucije (banke), s obzirom na njihovu veličinu, ostvaruju različite razine profitabilnosti. Razlog leži u činjenici da kreditne institucije (banke) drže relativno mali udio (%) vlasničkog kapitala u odnosu na agregiranu (plasiranu) vrijednost njihove aktive pa uspješnije upravljanje kreditnim rizikom od strane menadžmenta izravno utječe i na bolji financijski rezultat poslovanja (veću profitabilnost). S obzirom da se preko 80 % aktive bilance odnosi na agregirane kreditne plasmane u odnosu na slobodna likvidna sredstva, dovoljan je relativno mali udio (%) lošeg kreditnog portfelja da kreditnu instituciju (banku) dovedu na rub propasti.

Najrašireniji indikatori bankarskog kreditnog rizika su:

- „pokazatelj odnosa aktive, koja vjerojatno neće biti vraćena, i ukupnih kredita i lizinga
- pokazatelj odnosa neto otpisa kredita i ukupnih kredita i lizinga
- pokazatelj odnosa godišnjih rezervi za gubitke po kreditima i ukupnih kredita i lizinga ili ukupnog vlasničkog kapitala
- pokazatelj odnosa ispravka vrijednosti za gubitke po kreditima i ukupnih kredita i lizinga ili ukupnog vlasničkog kapitala.“⁴⁸

Zbog potencijalno značajnog utjecaja kreditnog rizika, važno je kontinuirano provoditi sveobuhvatnu procjenu adekvatnosti kapitala i kapitalne zaštite od potencijalnog rizika, procjenu organizacijske sposobnosti vođenja cjelokupnog kreditnog procesa od procjene kreditne sposobnosti zajmotražitelja i zaprimljenih financijskih izvještaja, odobravanja i vođenja kreditnih plasmana, kontrole kreditnih plasmana, naplate dospjelih nenaplaćenih potraživanja do revizije istih, procjenu usklađenosti poslovnih (kreditnih) politika sa strategijama upravljanja rizicima te procjenu zakonske i regulatorne usklađenosti u pogledu upravljanja rizicima.

⁴⁷ Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb. 136 str.

⁴⁸ Rose, P. S. 2003. *Menadžment komercijalnih banaka*. Mate. Zagreb 171 str.

Temeljem zakonske regulative „kreditni rizik jest *rizik gubitka zbog neispunjavanja dužnikove novčane obveze* prema kreditnoj instituciji.“⁴⁹ Kreditni rizik može se pojaviti i kao *rizik izloženosti* prema zajmoprimatelju kada je raspored korištenja odobrenog (revolving) kredita, i s njime povezani raspored dospijeca, stavljen na volju zajmoprimatelja pa se ne može sa sigurnošću odrediti ukupna izloženost u trenutku nemogućnosti ispunjavanja obveza te kao *rizik oporavka* u slučaju neispunjenja ugovorenih kreditnih obveza pri čemu financijski oporavak kreditne institucije ovisi o založenom kolateralu, jamstvima, garancijama i sl.

Kreditni rizik (rizik druge ugovorne strane) vezan je uz kvalitetu kreditnih plasmana te proizlazi iz potencijalne vjerojatnosti (PD) da se potraživanje kreditne institucije, i s njima povezanim naknadama i kamatama, neće naplatiti u skladu s ugovorom o kreditu (u ugovorenom iznosu i/ili roku) od zajmoprimca u razdoblju od jedne godine. Potencijalni gubitak (LGD), pri tome, proizlazi iz financijske (ekonomske) nesposobnosti povrata bilo koje materijalno značajne kreditne obveze u razdoblju dužem od 3 mjeseca (≥ 90 dana) od dospijeca, u ukupnom iznosu većem od 1.750 kn i/ili kršenja određenih ugovorenih zaštitnih klauzula temeljem sklopljenog ugovora o kreditu. Očekivani gubitak (EL) kreditne institucije uslijed neispunjavanja ugovornih obveza proizlazi iz potencijalne vjerojatnosti (PD) i potencijalnog gubitka (LGD), a dobiva se njihovim množenjem ($EL = PD \times LGD$).

Upravljanje kreditnim rizikom predstavlja ključni element sveobuhvatnog organizacijskog sustava upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima te postizanja dugoročnih poslovnih ciljeva (solventnosti, profitabilnosti, dugoročne održivosti) pri čemu se kreditnim rizikom upravlja na individualnoj (razini partije) i na skupnoj razini ukupnog kreditnog portfelja.

3.4.1. Mjerenje i pristupi mjerenju kreditnog rizika

Izloženost kreditne institucije prema jednoj osobi predstavlja iznos svih aktivnih bilančnih stavki i izvanbilančnih stavki u skladu s Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja (MSFI), Odlukom o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditne institucije (OAJKKI), propisima i standardima struke koji se odnose na izloženost prema toj osobi.

⁴⁹Odluka o izmjenama i dopunama odluke o upravljanju rizicima (NN 160/2013.). članak 3a., stavak 1. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).

Sukladno zakonskim odredbama, kreditna institucija, prilikom izračunu iznosa izloženosti ponderiranoga kreditnim rizikom, dužna je primjenjivati *standardizirani pristup (SA)*, a iznimno, uz odobrenje Hrvatske narodne banke (HNB-a), može primijeniti pristup zasnovan na *internim rejting – sustavima (IRB)* za procjenu kreditnog rizika (*FIRB, AIRB*). Kapitalni zahtjevi za kreditni rizik kreditne institucije (poslovne banke) sukladno zakonskim odredbama iznosi 12 % ukupnog iznosa izloženosti ponderiranog kreditnim rizikom.

3.4.2. Standardni pristup raspoređivanja (kategorizacije) izloženosti (SA)

Kod standardnog pristupa raspoređivanja (kategorizacije) izloženosti (SA) kreditna institucija određuje stupanj kreditne kvalitete na temelju kreditnih rejtinga dodijeljenih od *vanjskih institucija za procjenu kreditnog rizika (VIPKR - Standard&Poor's, Moody's i Fitch i sl.)* i/ili kreditnih procjena dodijeljenih od *Agencija za kreditiranje izvoza (AKI)* koje su za tu namjenu prethodno priznate i javno objavljene od strane Hrvatske narodne banke (HNB-a).

Temeljem zakonske regulative OAJKKI⁵⁰, kreditne institucije standardnim pristupom raspoređivanja izloženosti (SA) svaku bilančnu i izvanbilančnu izloženost kategorizira u jednu od 15⁵¹ kategorija ovisno o karakteristikama rizičnosti te svakoj izloženosti dodjeljuje pripadajući ponder rizika temeljem dodijeljenog kreditnog rejtinga (Prilog 3.). Primjenom standardnog pristupa raspoređivanja izloženosti (SA) kapitalni zahtjev za kreditni rizik za kategoriju potraživanja od stanovništva iznosi:

$$\text{Kapitalni zahtjev za kreditni rizik} = RWA (\text{kreditna izloženost} \times 75 \%^{52}) \times 12 \%^{53}$$

⁵⁰OAJKKI - Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija

⁵¹Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 1/2009.). članak 11. stavak 2. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

⁵²Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 1/2009.). članak 65. stavak 2. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

⁵³Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 1/2009.). članak 7. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

3.4.3. Interni pristup raspoređivanja (kategoriziranja) izloženosti (IRB)

Temeljem II. Baselskog sporazuma i odobrenja Hrvatske narodne banke (HNB-a), kreditne institucije u Republici Hrvatskoj mogu same razvijati interne sustave upravljanja rizicima (IRB), odnosno kvantificirati ključne komponente rizika (6K), diferencirati rizik (vlastitim rejting kategorizacijama), osigurati integritet podataka (raspoloživost i kvalitetu) i operativno funkcioniranje cijelog sustava (njegov nadzor i korporativno upravljanje) te sukladno zakonskoj regulativi prilagoditi IRB sustav na način da zadovoljava sve zakonski propisane zahtjeve za njegovu primjenu, na pouzdan i konzistentan način.

Temeljem zakonske regulative OAJKKI kreditne institucije internim pristupom raspoređivanja izloženosti (IRB) svaku izloženost kategorizira u jednu od 7⁵⁴ kategorija ovisno o karakteristikama rizičnosti. IRB pristup razlikuje 4 komponente rizika⁵⁵ koje izravno utječu na visinu kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik, a to su:

- 1) *Potencijalna vjerojatnost neplaćanja (PD)* – potencijalna vjerojatnost da zajmoprimatelj neće uredno ispunit ugovorne obveze.
- 2) *Potencijalni gubitak zbog nastanka statusa neispunjavanja obveza (LGD)* – potencijalni ekonomski gubitak pojedine izloženosti uvjetovan vrstom kolaterala.
- 3) *Potencijalna izloženost u trenutku neplaćanja (EL)* – predstavlja potencijalni iznos izloženosti u trenutku kada zajmotražitelj ne može izvršiti ugovorene kreditne obveze (EL (očekivani gubitak) = PD × LGD).
- 4) *Efektivna ročnost (M)* – preostala efektivna ročnost dospjeća plasmana.

Kod osnovnog pristupa raspoređivanja (kategoriziranja) izloženosti (FIRB–a – engl. *foundation internal ratings-based approach*), kreditna institucija koristi vlastite procjene vjerojatnosti neplaćanja (PD), a od strane supervizora HNB-a propisane procjene potencijalnog gubitka (LGD–a), konverzijskih faktora i efektivne ročnosti (M), dok kod naprednog IRB pristupa (AIRB–a – engl. *advanced internal ratings-based approach*) kreditna institucija koristi vlastite procjene svih komponenti rizika (PD, LGD, EL i M).

⁵⁴Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 1/2009.). članak 170. stavak 1. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

⁵⁵Komponente rizika kod izračuna izloženosti kreditne institucije prema sektoru građanstva temeljem članka 154. „Uredbe EU (575/2013.)“. <http://eur-lex.europa.eu> (pristupljeno 1. kolovoza 2015.).

Osnovna razlika između standardnog pristupa raspoređivanja izloženosti (SA) i internog pristupa raspoređivanja izloženosti (IRB-a) je što kod standardnog pristupa sve parametre rizičnosti (RW) za utvrđivanje kapitalnih zahtjeva zadaje supervizor (HNB), dok kod IRB-a ovisno o primjeni osnovnog pristupa (FIRB) ili naprednog pristupa (AIRB) komponente rizika kreditne institucije određuju vlastitim procjenama ili ih zadaje supervizor, a s osnovnim ciljem bolje zaštite od potencijalnih gubitaka, kao i bolje konkurentske pozicije.

S obzirom da je IRB pristup poprilično zahtjevan te iziskuje visoke kapitalne troškove, za očekivati je da će ga u Republici Hrvatskoj primjenjivati samo velike banke, dok će za male specijalizirane i/ili regionalne banke standardizirani pristup biti prihvatljiviji.

Kreditne institucije Kreditnom politikom, Odlukom o klasifikaciji plasmana, Odlukom o utvrđivanju ovlasti i proceduri odvijanja kreditnog posla, Odlukom o utvrđivanju velikih izloženosti (kreditnih limita), Odlukom o monitoringu kreditnog rizika, Katalogom rizika (kapitalna relevantnost rizika), Katalogom kolaterala (instrumenata osiguranja) i ostalim usvojenim internim odlukama i aktima vrše raspoređivanje kreditnih plasmana i potencijalnih obveza u rizične skupine (putem metoda očekivanog gubitka), prate kreditni rizik (kretanje rizikom ponderirane aktive) i kreditnu izloženosti (putem izračunatih parametara rizika) te time izravno utječu na kvalitetu pojedine izloženosti, odnosno kvalitetu cjelokupnog kreditnog portfelja kreditne institucije.

Opće strateške smjernice kreditne institucije koje imaju povoljan utjecaj na rezultat kreditnog poslovanja, a time i na vjerojatnost ostvarivanja budućih dugoročnih ciljeva (profitabilnosti i održivosti poslovanja) kreditne institucije, a odnose se na identifikaciju, mjerenje, kontrolu, upravljanje te smanjenje kreditnog rizika su:

- minimaliziranje gospodarsko–ekonomskog utjecaja (rizik događaja)
- stimulativna ili restriktivna kreditna politika prema određenim gospodarskim granama i/ili djelatnostima, financijskim proizvodima i sl. (poslovni rizici)
- veća diverzificiranost i kolateraliziranost kreditnog portfelja (financijski rizici)
- veća organizacijska učinkovitost prilikom raspoređivanja kreditnih plasmana i potencijalnih obveza u rizične skupine (novi rejting modeli) te praćenja rizikom ponderirane aktive i naplate dospjelih potraživanja i sl. (operativni rizici).

3.4.4. Tehnike smanjenja kreditnog rizika

S ciljem smanjenja izloženosti ponderiranih kreditnim rizikom, kreditna institucija može modificirati izračun iznosa izloženosti ponderiranih kreditnim rizikom, odnosno očekivanih gubitaka primjenjujući izračun propisan za priznate oblike kreditne zaštite. Zakonski priznati oblici kreditne zaštite, odnosno oblici *upravljanja rizikom podjelom* su:

- 1) **Materijalna kreditna zaštita** odnosi se na brzo utrživu, visoko likvidnu i cjenovno stabilnu materijalna imovina, a koja obuhvaća:
 - a) kolateral (financijski kolateral/depozit, vlasničke i dužničke vrijednosne papire, udjeli u investicijskim fondovima, zlato, potraživanja zajmoprimatelja povezana s komercijalnim transakcijama te rokom dospijeca do maksimalno jedne godine, pokretne/motorna vozila i/ili plovila, nekretnine, uključujući i nekretnine u najmu/leasingu)
 - b) bilančno netiranje međusobnih novčanih potraživanja (kredita) i obveza (depozita) s drugom ugovornom stranom kod kreditne institucije
 - c) ostalu materijalnu kreditnu zaštitu (depoziti kod treće institucije, police životnog osiguranja te ostali instrumenti koji će na zahtjev biti otkupljeni).

- 2) **Nematerijalna kreditna zaštita** odnosi se na nematerijalnu imovinu koja proizlazi iz ugovorene obveze treće strane u podmirivanju kreditnih obveza, ukoliko to ne izvrši zajmoprimatelj, a koja obuhvaća:
 - a) garancije (jamstva)
 - b) kontragarancije (protugarancije) između banaka
 - c) kreditne izvedenice (opće kreditne izvedenice, ugovori o razmjeni ukupnog prinosa i kreditni zapisi).

Materijalna kreditna zaštita je tehnika smanjenja kreditnog rizika koja proizlazi iz prava kreditne institucije da u slučaju stupanja dužnika u status neispunjavanja ugovorenih kreditnih obveza utrži založene kolaterale, prenese i/ili zadrži založenu imovinu ili bilančno netira dani kredit sa založenim depozitom i na taj načina smanji izloženost kreditne institucije prema kreditnom riziku.

Nematerijalna kreditna zaštita je tehnika smanjenja kreditnog rizika koja proizlazi iz obveze pružatelja (treće strane) nematerijalne kreditne zaštite na plaćanje određenog iznosa u slučaju neispunjavanja ugovorenih kreditnih obveza od zajmoprimatelja.

Kreditne institucije koriste i druge tehnike smanjenja kreditnog rizika i ostalih poslovnih rizika kao što su:

- **upravljanje rizikom zadržavanjem** – ugovorna klauzula koja kreditnoj instituciji daje pravo da od dužnika i/ili založnog dužnika zatraži povećanje kolaterala tijekom trajanja ugovorene obveze zbog pada tržišne vrijednosti založenog kolaterala (pokretnina i/ili nekretnina, vrijednosnih i/ili dužničkih papira i sl.), odnosno posljedice rizika snosi dužnik i/ili založni dužnik koji su izloženi riziku
- **upravljanje rizikom preventivom** – sveobuhvatni nadzor cjelokupnog kreditnog procesa: od nadležnosti i odgovornosti pojedinih funkcionalnih organizacijskih jedinica za identificiranje, analiziranje i kontrolu preuzetih rizika, arhiviranja kreditne dokumentacije i izvještavanja, politike plaća (moralni hazard), do praćenja adekvatnosti kapitala, ovlaštenja za preuzimanje rizika, rangiranjem adekvatnih instrumenta osiguranja potraživanja
- **upravljanje rizikom izbjegavanjem** – izbjegavanjem prevelike izloženosti kreditne institucije prema pojedincu i/ili grupi povezanih osoba sukladno zakonskoj regulativi
- **upravljanje rizikom umanjenjem** – kontinuiranim praćenjem i kontrolom adekvatnosti internog kapitala i zaštitnih slojeva kapitala s ukupnom izloženošću kreditne institucije, s ciljem amortiziranja potencijalnih gubitaka (rizika) bez njihovog utjecaja na stabilnost i profitabilnost kreditne institucije itd.

Osnovni cilj upravljanja kreditnim rizikom, odnosno cilj smanjenja izloženosti kreditnom riziku materijalnom i/ili nematerijalnom kreditnom zaštitom, je maksimalizacija odnosa između ostvarenih prinosa od kreditnih plasmana i preuzetog kreditnog rizika.

S obzirom na nestabilno makroekonomsko okruženje kreditnih institucija, razina kreditne zaštite djeluje kao ograničavajući faktor prilikom plasiranja kreditnih plasmana, na način da veća kreditna zaštita povećava sigurnost povrata traženih kreditnih plasmana te kreditnim institucijama omogućava plasiranje većih kreditnih plasmana i ostvarivanje većih profita ili obrnuto.

3.4.5. Monitoring kreditnog rizika

Monitoring kreditnog rizika podrazumijeva sveobuhvatan nadzor provođenja strategija upravljanja rizicima i kreditnih politika te klasificiranje, ovisno o mogućnostima naplate, svih plasmana i potencijalnih izvanbilančnih obveza (izdanih garancija, otvorenih nepokrivenih akreditiva, mjeničnih i drugih jamstva, odobrenih neiskorištenih kredita i sl.) u rizične skupine prema utvrđenom stupnju umanjenja vrijednosti, odnosno potencijalnom gubitku.

Osnovni cilj monitorniga kreditnog rizika jest pravovremena identifikacija i klasifikacija potencijalno rizičnih zajmotražitelja s ciljem prilagođavanja poslovnog (kreditnog) odnosa s njima. Identifikacijom i klasifikacijom zajmotražitelja kreditne institucije smanjuju izloženost prema kreditnom riziku, odnosno potencijalnom kreditnom trošku na način da ciljano upravljaju poslovnim odnosom sa zajmotražiteljem, ugovaranjem odgovarajućih tehnika smanjenja kreditnog rizika. Krajnji rezultat monitoringa kreditnog rizika ogleda se u kvaliteti internih modela rezervacija, kvaliteti kreditnog portfelja, adekvatnosti internog kapitala te „ozdravljenih“ potencijalno rizičnih klijenata.

Svi kreditni plasmani sektoru stanovništva na početku ugovornog odnosa klasificiraju se u rizičnu skupinu A temeljem kreditne sposobnosti zajmotražitelja, odnosno adekvatnog financijskog stanja i procijene budućih novčanih tokovi te povijesne urednosti plaćanja (do maksimalno 90 dana od dana dospijeca materijalno značajnih financijskih obveza, odnosno većih od 1.750 kn) uz određene zakonski propisane iznimke.⁵⁶ Kreditne institucije, temeljem zakonske regulative, provode reklasifikaciju svih bilančnih stavki (kreditnih plasmana) najmanje svaka tri mjeseca (Prilog 4.).

Kreditne institucije strategijama upravljanja rizicima, kontinuiranim monitoringom i reklasifikacijom kreditnih plasmana te primjenom adekvatnih instrumenata osiguranja (tehnika smanjenja kreditnog rizika), kvalitetnije upravljaju ukupnom izloženosti prema poslovnim (kreditnim) rizicima te razinom potrebnog internog kapitala s ciljem što kvalitetnijeg amortiziranja potencijalnih gubitaka uslijed nastanka štetnog događaja (gubitaka) te veće kvalitete kreditnog portfelja kao osnovnog preduvjeta rasta kreditnih aktivnosti.

⁵⁶Opisane u dijelu 2.4. *Opća načela kreditne izloženosti*. 34 str.

4. POSTUPAK ODVIJANJA KREDITNOG POSLA S GRAĐANSTVOM

Plasmani kreditne institucije prema Međunarodnom računovodstvenom standardu 39. (MRS-u) obuhvaćaju svu financijsku imovinu u obliku zajmova i potraživanja, odnosno sva ulaganja koja se drže do dospijeca, uključujući i sve aktivne bilančne stavke pojedinog dužnika izložene kreditnom riziku, osim financijske imovine koja se vrednuje po fer vrijednosti kroz RDG (račun dobiti i gubitka) te financijske imovine raspoložive za prodaju. Najčešće se pojavljuju u obliku odobrenih kredita, dužničkih vrijednosnih papira ili drugih potraživanja, a koji se sastoje od potraživanja glavnice plasmana i kamatnog prihoda (EKS-a).

Osnovni cilj poslovanja svake kreditne institucije je ostvarivanje profitabilnosti kao temeljne pretpostavke dugoročno održivog poslovanja, odnosno maksimalizacija blagostanja vlasnika (dioničara) kreditne institucije kontinuiranom raspodjelom kapitala te održavanjem pozitivnog efekta financijske poluge („spread“). S obzirom da kapital kreditnih institucija u najvećoj mjeri proizlazi iz tuđih (deponiranih) sredstva, kreditne institucije pozitivan efekt financijske poluge („spread“) ostvaruju samo ako je stopa rentabilnosti ukupnog ulaganja (vlastitih i tuđih izvora sredstava) veća od kamatne stope na tuđi kapital (stope kamatnih rashoda na depozite), odnosno ako je razlika između naplaćenih kamatnih prihoda od kredita (aktivne kamate) i plaćenih kamatnih rashoda na depozite (pasivne kamate) pozitivna.

Gospodarska ekspanzija u makroekonomskom okruženju kreditnih institucija izravno utječe na rast potražnje za kreditima, a time i na rast kamatnih stopa zaduživanja kreditnih institucija (rast kamatnih rashoda na depozite). S obzirom da glavnica kreditnog plasmana ne čini prihod kreditne institucije, već predstavlja kamatni rashod, pred menadžment kreditnih institucija stavlja se zadatak da adekvatno procjeni kamatne prihode od kreditnih plasmana objedinjene u jedinstvenoj kamatnoj stopi (EKS).

S ciljem stabilizacije kamatnih rashoda, sukladno zakonskoj regulativi,⁵⁷ kreditnim institucijama omogućava se ugovaranje promjenjivih efektivnih kamatnih stopa (EKS-a) koje odražavaju sve troškove kredita (kamatne rashode na tuđe izvore financiranja (depozite), naknade odobravanja, vođenja i osiguranja kreditnog plasmana) kao i ostale izravno povezane troškove s kreditnim plasmanima te se sastoje od fiksne kamatne marže i varijabilnog dijela.

⁵⁷Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (NN 112/2012.), članak 5.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).

Varijabilni (promjenjivi) dio kamatne stope (dio kamatnog prihoda), sukladno zakonskoj regulativi, može biti vezan uz: „...referentnu kamatnu stopu (npr. EURIBOR, LIBOR), indeks potrošačkih cijena, premija na kreditni rizik Republike Hrvatske i slični parametri čija promjena ne ovisi o volji jedne ugovorne strane.“⁵⁸ Budući da u Republici Hrvatskoj ne postoji zakonom propisana referentna kamatna stopa, Hrvatska udruga banaka (HUB) je na temelju podataka Hrvatske narodne banke (HNB-a) definirala Hrvatsku „*Nacionalnu referentnu stopu prosječnog troška financiranja hrvatskog bankovnog sektora (NRS)*.“⁵⁹

Primjena referentnih (promjenjivih) kamatnih stopa EURIBORA (kamatnih stopa na europskom međubankarskom tržištu kapitala), LIBORA (kamatnih stopa na londonskom međubankarskom tržištu kapitala) te NRS-a (kamatnih stopa na hrvatskom međubankarskom tržištu kapitala), kreditnim institucijama omogućava da preko referentne kamatne stope prebaci rizik promjene osnovne cijene kapitala (cijene kamatnih rashoda) na zajmoprimatelja.

Krajnji cilj primjene referentnih (varijabilnih) kamatnih stopa kod potrošačkog kreditiranja je stabilizacija cjelokupnog bankarskog sektora. „Niže su kamatne stope češće odraz ekonomskog neuspjeha, nego najava ekonomskog uspjeha“⁶⁰ jer uzrokuju manju profitabilnost kreditnih institucija, odnosno manju količinu raspoloživih financijskih sredstava kreditnih institucija za posuđivanje te time i do teže i sporije realizacije kreditnih plasmana.

Zakonodavne vlasti Republike Hrvatske s ciljem stabilizacije (kreditnog) poslovanja kreditnih institucija te općeg povjerenja javnosti (deponenata) u cjelokupni bankarski sektor, propisale su mnoge monetarno–ekonomske mjere poput zaštitnih slojeva kapitala, obveznih kapitalnih rezervi, načina procjene adekvatnosti internog kapitala, načina procjene i upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima i sl. te s ciljem zaštite deponenata u slučaju stečaja kreditne institucije propisale osiguranje deponiranih sredstava segmenta stanovništva, malih poduzetnika i neprofitnih organizacija do maksimalno 100.000 eura (iznimno do 130.000 eura)⁶¹ putem Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (DAB).

⁵⁸*Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (NN 112/2012.)*, članak 5. o dopuni članka 11a., stavak 2.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 18. kolovoza 2015.).

⁵⁹<http://www.hub.hr/hr/nrs> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).

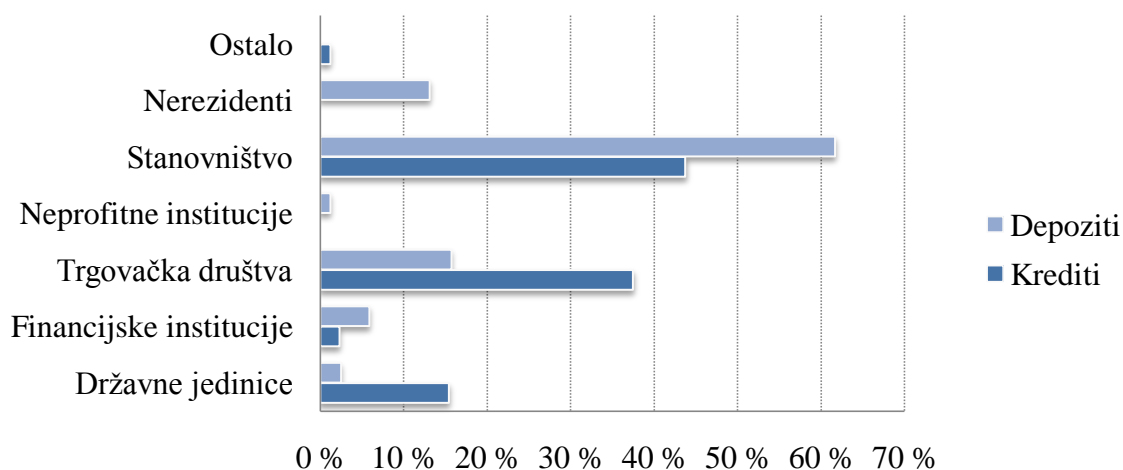
⁶⁰http://www.hub.hr/sites/default/files/hub_analize_broj_46_-_kamatne_stope.pdf, str. 4. (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).

⁶¹*Zakon o osiguranju depozita (NN 82/2015.)*, članak 7.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).

Važnost segmenta stanovništva u poslovanju kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj proizlazi iz činjenice da iz sektora stanovništva proizlazi najveća potražnja za kreditnim plasmanima te istodobno predstavlja i najveći izvor kapitala kreditnih institucija (Graf 10.).

Graf 10.: Sektorska distribucija danih kredita i primljenih depozita u Republici Hrvatskoj na dan 31. 12. 2014. godine.⁶²

Izvor: Sistematizacija autora

„Sporiji rast danih kredita trgovačkim društvima i brži rast kredita stanovništva posljedica je orijentacije banaka da se u svom poslovanju maksimalno drže načela sigurnosti i profitabilnosti ulaganja, uz uredno održavanje likvidnosti.“⁶³

Kreditiranje segmenta stanovništva širok je poslovni proces koji može obuhvaćati različite poslovne (kreditne) ciljeve kreditne institucije te može biti usmjeren prema različitim korisnicima i namjenama, stoga kreditne plasmane segmenta stanovništva možemo podijeliti prema različitim kriterijima, kao što su:

- ✓ **prema namjeni** – nenamjenski potrošački krediti (hipotekarni krediti, lombardni krediti, krediti po kreditnim (revolving i charge) karticama (Mastercard, American Express, Diners), krediti po debitnim karticama (Maestro, Visa), krediti po tekućem računu (dopušteno prekoračenje po tekućem računu), namjenski potrošački krediti (stambeni krediti, margin krediti, krediti za kupnju vozila i ostali namjenski krediti) te ostali potrošački krediti

⁶²Prilagođeno prema statističkim podacima HNB-a

⁶³Jurman, A. 2008. Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita. *Ekonomski istraživanja* 21/2.

- ✓ **prema ročnosti** – dijelimo ih na kratkoročne kreditne plasmane (do jedne godine), srednjoročne kreditne plasmane (od jedne do pet godina) te dugoročne kreditne plasmane (preko pet godina)
- ✓ **prema kamatnoj stopi** – dijelimo ih na kreditne plasmane s fiksnom ili promjenjivom kamatnom stopom
- ✓ **prema načinu otplate** – dijelimo ih na kreditne plasmane s jednokratnom ili višekratnom otplatom (u obliku anuiteta)
- ✓ **prema valuti** – dijelimo ih na kreditne plasmane u domaćoj valuti ili s valutnom klauzulom ili u stranoj valuti itd.

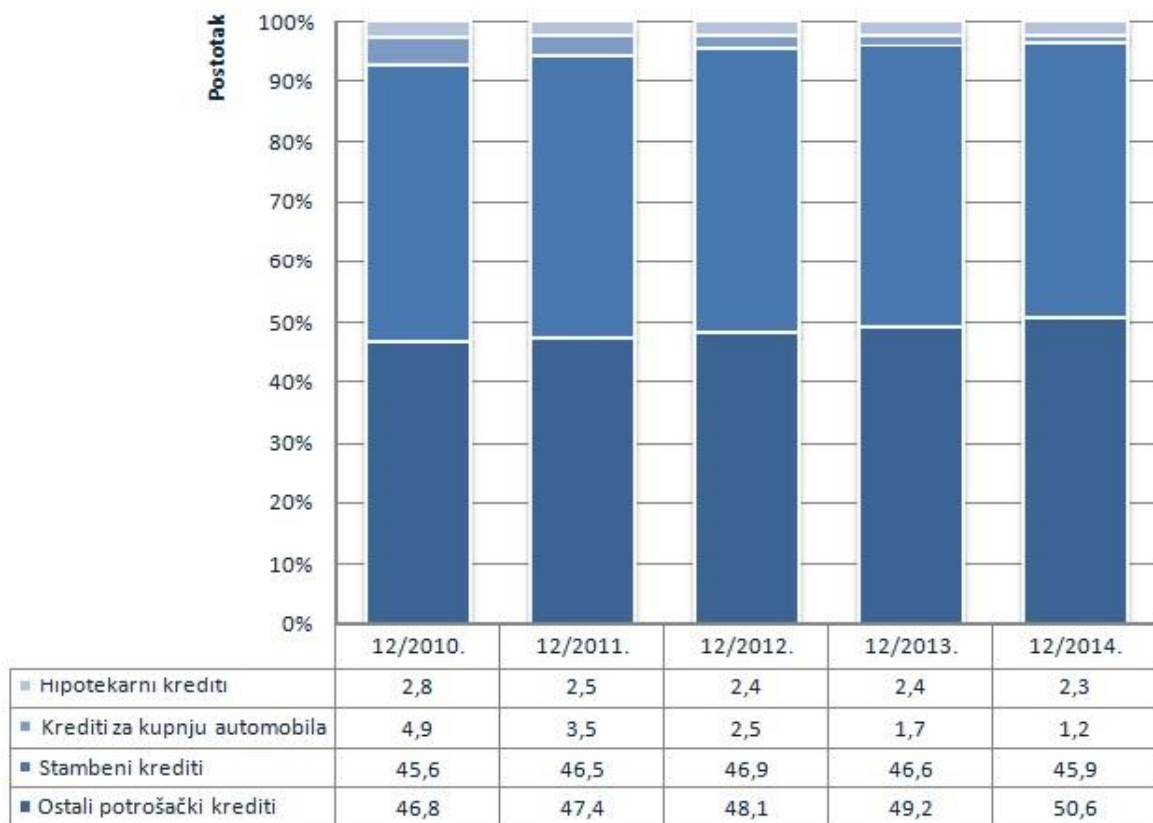
Osnovne vrste kreditnih plasmana segmentu stanovništva prema namjeni su:

- **Nenamjenski potrošački krediti** – kreditni plasmani bez unaprijed određene namjene korištenja, kao što su:
 - a) *hipotekarni krediti* – kreditni plasmani čiji je povrat osiguran zalogom nekretnine
 - b) *lombardni krediti* – kreditni plasmani čiji je povrat osiguran zalogom depozita ili otkupnom vrijednošću založene police životnog osiguranja ili zalogom financijskih instrumenta (dionica)
 - c) *kreditni limiti po kreditnim (revolving i/ili charge) karticama (Mastercard, American Express, Diners)* – kreditni plasmani koji proizlaze iz korištenja okvirnog kredita (limita) kreditnih kartica, a čija je otplata unaprijed određene vrstom kreditne kartice; revolving kreditne kartice – omogućavaju postotnu otplatu iskorištenog okvirnog limita, dok kod charge kreditnih kartica iskorišteni okvirni limit dolazi na naplatu jednokratno
 - d) *kreditni limiti po debitnim karticama (Maestro, Visa)* – kreditni plasmani koji proizlaze iz korištenja okvirnog kredita (limita) debitnih kartica
 - e) *kreditni limiti po tekućem računu* – kreditni plasmani koji proizlaze iz korištenja okvirnog kredita (limita) odobrenog po tekućem računu za redovna primanja (plaće).

- **Namjenski potrošački krediti** – kreditni plasmani čija je namjena unaprijed određena, kao što su:
 - a) *stambeni krediti* – kreditni plasmani za kupnju i/ili adaptaciju nekretnina i/ili zemljišta, a čiji je povrat najčešće osiguran zalogom predmetne nekretnine
 - b) *margin krediti* – kreditni plasmani za kupnju financijskih instrumenata, a čiji je povrat osiguran zalogom financijskih instrumenata
 - c) *kreditni za kupnju vozila* – kreditni plasmani za kupnju pokretnina (vozila)
 - d) *ostali namjenski krediti* – poput turističkih kredita, kredita za refinanciranje gotovinskih kreditnih obveza i sl.

- *Ostali potrošački krediti* – u koje možemo svrstati sve gotovinske kredite prilagođene određenim tržišnim segmentima i/ili djelatnostima i/ili korisnicima (za studente, pomorce, javne bilježnike, pravnike, zdravstvene djelatnike i sl.).

Graf 11.: Struktura kredita segmentu stanovništva u razdoblju od 12/2010. godine do 12/2014. godine

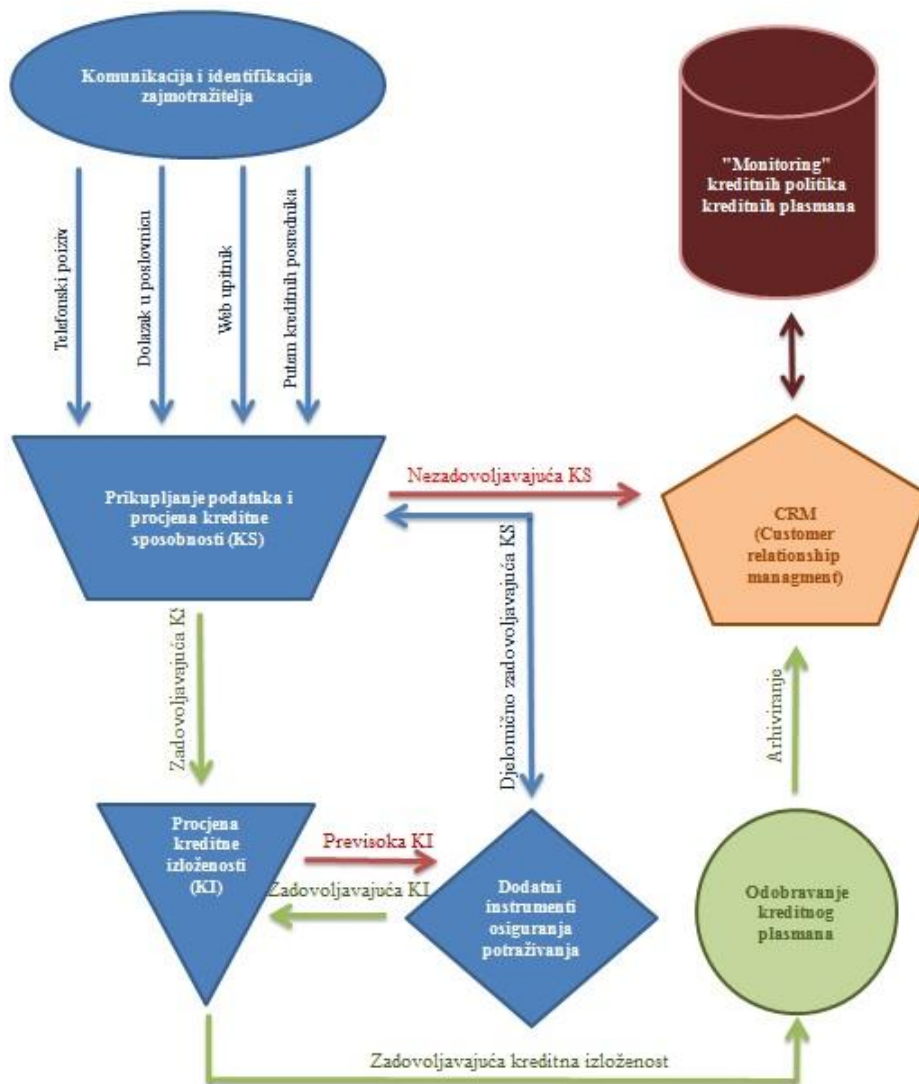
Izvor: Sistematizacija autora⁶⁴

⁶⁴ Prilagođeno prema statističkim podacima HNB-a

Svaki kreditni proces možemo podijeliti na nekoliko faza (Slika 6.):

- komunikaciju i identifikaciju zajmotražitelja (dužnika)
- prikupljanje podataka te procjena kreditne sposobnosti zajmotražitelja
- procjena kreditne izloženosti te kategorizacija kreditnih plasmana
- odobrenje kreditnog plasmana i ugovaranje kolateralne pokrivenosti
- arhiviranje kreditne dokumentacije (kroz CRM - Customer relationship management sustav)
- monitoring provođenja kreditnih politika i kreditnih plasmana, a koji obuhvaćaju vođenje problematičnih (visokorizičnih) kreditnih plasmana te reviziju kreditnih plasmana sukladno zakonskoj regulativi.

Slika 6.: Kreditni proces u kreditnim institucijama

Izvor: Sistematizacija autora

4.1. Proces utvrđivanja kreditne sposobnosti tražitelja kredita

Temeljem Zakona o potrošačkom kreditiranju (NN. 75/2009.), članka 8., kreditna institucija (poslovna banka) obvezana je prije sklapanja inicijalnog ugovora o kreditu procijeniti kreditnu sposobnost zajmotražitelja (6K – analizu) temeljem primjerenih podataka (Tablica 1.), odnosno temeljem uvida u dostupne kreditne registre (HROK – Hrvatski registar obveza po kreditima) te je obvezna prije svakog znatnijeg povećanja ukupnog iznosa kreditnog plasmana revidirati i/ili dopuniti dostupne financijske informacije o zajmotražitelju te ponovno procijeniti kreditnu sposobnost i sukladno tome kategorizirati rizičnost kreditnog plasmana.

Tablica 9.: Najčešći uvjeti kreditiranja segmenta stanovništva

Vrsta kredita	Uvjeti kreditiranja i instrumenti osiguranja naplate potraživanja
Nenamjenski potrošački krediti	
Hipotekarni krediti*	Zalog nekretnine (hipoteka), zalog police osiguranja (imovine), dokaz o zaposlenju (radnom odnosu)
Lombardni krediti	Oročeni namjenski depozit, zalog otkupne vrijednost police životnog osiguranja, zalog vrijednosnih papira (dionica), zalog udjela u investicijskim fondovima, zalog stambene štednje i sl.
Kreditni limiti po kreditnim karticama	Visina primanja
Kreditni limiti po debitnim karticama	Visina primanja
Kreditni limiti po tekućem računu	Visina primanja
Namjenski potrošački krediti	
Stambeni krediti*	Visina primanja, oročeni namjenski depozit, zalog police osiguranja (života i/ili imovine), zalog nekretnine (hipoteka)
Margin krediti*	Zalog vrijednosnih papira
Kreditni za vozila*	Visina primanja, zalog pokretnina (vozila)
Ostali namjenski krediti*	Visina primanja, oročeni namjenski depoziti, zalog police osiguranja, jamci, sudužnici, zalog nekretnine (hipoteke)
Ostali krediti*	Visina primanja, oročeni namjenski depoziti, zalog police osiguranja jamci, sudužnici, zalog nekretnine (hipoteke)

*osnovni instrumenti osiguranja naplate potraživanja kreditne institucije su javnobilježnički ovjerene zadužnice i izjave o zapljeni primanja plaće i/ili mirovine i/ili sredstava na računima te mjenice od svih sudionika kreditnog posla.

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditne institucije prilikom procjene kreditne sposobnosti i boniteta zajmotražitelja osim osnovnih kreditnih varijabli (Tablica 1.), odnosno kreditnog zahtjeva, traže i dodatnu dokumentaciju, odnosno dodatne izvore kreditnih varijabli, a to su:

- preslika osobne iskaznice i/ili putovnice
- potvrda o osobnom identifikacijskom broju – OIB-u (za nerezidente)
- obrazac JOPPD iz REGOS-a ili potvrda poslodavca o visini prosječne plaće (za zadnja 3 mjeseca) te zadnje platne liste ovjerene od strane poslodavca (ovlaštenih osoba) za maksimalno 6 mjeseci, ovisno o procjeni boniteta zajmotražitelja
- izjava o suglasnosti zajmotražitelja o objedinjavanju i obradi podataka kreditnog izvješća HROK-a (Hrvatskog registra obveza po kreditima)
- potvrda o visini mirovine od strane HZMO-a, rješenje o inozemnoj mirovini, zadnji izvod mirovine ili obavijest o mirovini (za umirovljenike)
- potvrda porezne uprave o poreznom dugu, odnosno plaćenom porezu, uključujući i doprinose (obrtnici, vlasnici trgovačkog društva te osobe koje ostvaruju dohodak od samostalnih djelatnosti, imovine ili imovinskih prava)
- izvadak iz zemljišnih knjiga (ZK), procjena tržišne vrijednosti nekretnine od strane ovlaštenog vještaka, ugovori o kupoprodaji nekretnina, najmu (leasingu) i sl.
- te ostala dokumentacija vezana u osnivanje i poslovanje pravnih osoba.

Ukoliko je kreditni zahtjev odbijen temeljem podataka iz kreditnog registra HROK-a (neurednost u dosadašnjim plaćanjima, velika kreditna izloženost i sl.), kreditna institucija dužna je besplatno obavijestiti zajmotražitelja o istom, osim ako je takvo pružanje informacija zabranjeno posebnim propisima.

Prilikom procjene kreditne sposobnosti zajmotražitelja (dužnika), najveći značaj stavlja se na procijeni slobodnih budućih novčanih tokova (financijskih izvora) adekvatnih za redovno servisiranje kreditnih obveza temeljem ugovor o kreditnom plasmanu. Sukladno zakonskoj regulativi,⁶⁵ prilikom provođenja ovrhe na plaći ovršenika (zajmoprimca) u Republici Hrvatskoj je od ovrhe izuzet iznos u visini 2/3 prosječne neto plaće utvrđene od strane Državnog zavoda za statistiku, a koji iznosi 5.510,00⁶⁶ kn i važi do 31. 12. 2015. godine.

⁶⁵Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona (NN 67/2008.). članak 15.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).

⁶⁶Prosječna mjesečna isplaćena neto-plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske u razdoblju od siječanja do kolovoza 2014. godine (NN 133/2014.).
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).

Tablica 10.: Izračun kreditne sposobnosti zajmotražitelja temeljem zakonske regulative

Prosječna neto plaća	Zaštićeno od ovrhe	Dozvoljena ovrha
≤ 5.510,00 kn	2/3	Anuitet ≤ neopterećena 1/3 neto primanja
> 5.510,00 kn ≤ 7.346,66 kn	3.673,33 kn	Anuitet ≤ neopterećena neto primanja – 3.673,33 kn
> 7.346,66 kn	1/2 (min 3.673,33 kn)	Anuitet ≤ neopterećena 1/2 neto primanja

Izvor: Sistematizacija autora

Temeljem zakonske regulative kreditne institucije prilikom utvrđivanja kreditne sposobnosti, definiranih poslovnih ciljeva te svog apetita za rizikom, razvijaju različite modele procjene kreditne sposobnosti uvažavajući zakonska ograničenja (visinu zakonski dozvoljene ovrhe mjesečnih primanja od strane kreditnih institucija u slučaju neispunjavanja ugovoreni obveza) ovisno o visini prosječne neto plaće.

Prilikom utvrđivanja kreditne sposobnosti kreditne institucije u ukupna redovna primanja ubrajaju sva dokumentirana redovna primanja od poslodavca (plaća), HZMO-a (mirovine), dohodak od obrtničke djelatnosti, dohodak od slobodnih zanimanja (odvjetnici, liječnici, umjetnici i dr.), dohodak od poljoprivrede i šumarstva, dok se dodatni mjesečni prihodi trajnijeg karaktera poput dohotka od imovine (najamnina i zakupnina), dohotka od imovinskih prava (autorskih prava, industrijskog vlasništva i sl.) te ostali dohodci uzimaju kao dodatna preporuka za odobrenje kreditnog plasmana pod uvjetom da su prihodi dokumentirani ugovorima na rok jednak roku dospjeća kreditnog plasmana.

Evidentirane obustave na platnim listama poput različitih članarina, troškova uzajamnih kasa, režijskih troškova, troškova osiguranja i sl. ne uzimaju se u obzir prilikom izračuna kreditne sposobnosti, uključujući primanja i naknade izuzete od ovrhe temeljem članku 172. Ovršnog zakona, a to su:

- 1) „primanja po osnovi zakonskoga uzdržavanja, naknade štete nastale zbog narušenja zdravlja ili smanjenja, odnosno gubitka radne sposobnosti i naknade štete za izgubljeno uzdržavanje zbog smrti davatelja uzdržavanja
- 2) primanja po osnovi naknade zbog tjelesnoga oštećenja prema propisima o invalidskom osiguranju
- 3) primanja po osnovi socijalne skrbi
- 4) primanja po osnovi privremene nezaposlenosti

- 5) primanja po osnovi doplatka za djecu, osim ako posebnim propisom nije drukčije određeno
- 6) primanja po osnovi stipendije i pomoći učenicima i studentima
- 7) naknada za rad osuđenika, osim za tražbine po osnovi zakonskoga uzdržavanja te za tražbine naknade štete prouzročene kaznenim djelom osuđenika
- 8) primanja po osnovi odličja i priznanja
- 9) roditeljske i roditeljske novčane potpore, osim ako posebnim propisom nije drugačije određeno
- 10) utvrđeni iznosi za uzdržavanje djeteta uplaćeni na poseban račun kod banke
- 11) naknada troškova za službeno putovanje i naknada troškova prijevoza na posao i s posla do propisanih iznosa do kojih se ne smatraju oporezivim primicima po osnovi od nesamostalnog rada
- 12) dar za djecu do 15. godine života i potpore za novorođenče do propisanih iznosa do kojih se ne smatraju oporezivim primicima po osnovi od nesamostalnog rada
- 13) naknada za saniranje posljedica štete od katastrofa i elementarnih nepogoda
- 14) potpore zbog invalidnosti radnika i neprekidnog bolovanja radnika duljeg od 90 dana, potpore za slučaj smrti radnika i smrti člana uže obitelji radnika, do propisanih iznosa do kojih se ne smatraju oporezivim primicima po osnovi od nesamostalnog rada
- 15) ostala primanja izuzeta od ovrhe po posebnim propisima.“⁶⁷

Ukoliko je zajmotražitelj kreditno nesposoban za određenu vrstu kreditnog plasmana, u kreditnom poslu se uz zajmotražitelja (dužnika)⁶⁸ mogu pojaviti i:

- a) *sudužnik* – za kojeg se izračunava kreditna sposobnost i koji sudjeluje u povećanju kreditne sposobnosti zajmotražitelja
- b) *solidarni jamac* – za kojeg se izračunava kreditna sposobnost, ali ne sudjeluje u povećanju kreditne sposobnosti zajmotražitelja, a čija je osnovna svrha osiguranje vraćanja kredita ukoliko to ne učine dužnik i sudužnik (u pravilu bi trebao biti kreditno sposoban za podmirenje cijelog anuiteta)
- c) *supsidijarni jamac* – za kojeg se ne izračunava kreditna sposobnost i koji ne sudjeluje u povećanju kreditne sposobnosti zajmotražitelja, a čija je osnovna svrha osiguranje vraćanja kredita ukoliko to ne učine dužnik, sudužnik ili solidarni jamac (najčešće su to supružnici kod kredita osiguranih zalogom nekretnina)

⁶⁷Ovršni zakon (NN 112/2012.). članak 172.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).

⁶⁸U pravilu bi trebao biti kreditno sposoban za podmirenje minimalno ½ anuiteta.

- d) *založni dužnik* – za kojeg se ne izračunava kreditna sposobnost i koji ne sudjeluje u povećanju kreditne sposobnosti zajmotražitelja, a čija je osnovna svrha osiguranje vraćanja kredita davanjem u zalog nekretnina, pokretnina i sl. kao instrumenta osiguranja naplate potraživanja kreditne institucije (najčešće je to dužnik, ali može biti i treća osoba).

Sustav sudužnika, solidarnog i supsidijarnog jamca te založnog dužnika omogućava kreditnim institucijama (bankama) da vrše moralni pritisak na zajmoprimatelja (dužnika) koji ne otplaćuje kredit sukladno ugovornim obvezama.

Tablica 11.: Izračun kreditne sposobnosti dužnika, uključujući sudužnika i jamca

Visina mjesečnih primanja		≤ 5.510,00 kn	> 5.510,00 kn ≤ 7.346,66 kn	> 7.346,66 kn
Zaštićeno od ovrhe		(2/3) primanja	Fiksni odbitak (3.673,33 kn)	(1/2) primanja
Dužnik (D)	Neto primanja	3.000,00 kn	6.000,00 kn	7.500,00 kn
	Maksimalna zaduženost	1.000,00 kn	2.326,67 kn	3.750,00 kn
	Postojeće obustave	(500,00 kn)	(500,00 kn)	(500,00 kn)
	Kreditna sposobnost	500,00 kn	1.826,67 kn	3.250,00 kn
Sudužnik (S)	Neto primanja	4.000,00 kn	6.500,00 kn	8.000,00 kn
	Maksimalna zaduženost	1.333,33 kn	2.826,67 kn	4.000,00 kn
	Postojeće obustave	(700,00 kn)	(700,00 kn)	(700,00 kn)
	Kreditna sposobnost	633,33 kn	2.126,67 kn	3.300,00 kn
<i>Kreditna sposobnost D + S</i>		<i>1.133,33 kn</i>	<i>3.953,34 kn</i>	<i>6.550,00 kn</i>
<i>Maksimalni anuitet (I.)</i>		<i>1.000,00 kn</i>	<i>3.653,34 kn</i>	<i>6.500,00 kn</i>
Jamac (J)	Neto primanja	5.000,00 kn	7.000,00 kn	10.000,00 kn
	Maksimalna zaduženost	1.666,66 kn	3.326,67 kn	5.000,00 kn
	Postojeće obustave	(700,00 kn)	(700,00 kn)	(700,00 kn)
	Kreditna sposobnost	966,66 kn	2.626,67 kn	4.300,00 kn
<i>Ukupna kreditna sposobnost</i>		<i>1.133,33 kn</i>	<i>3.953,34 kn</i>	<i>6.550,00 kn</i>
<i>Maksimalni anuitet (II.)</i>		<i>966,66 kn</i>	<i>2.626,67 kn</i>	<i>4.300,00 kn</i>

Izvor: Sistematizacija autora

U jednom kreditnom poslu mogu se pojaviti dva kreditno sposobna sudužnika, pod uvjetom da zajednički pokrivaju dio⁶⁹ mjesečnog anuiteta kojeg ne pokriva zajmotražitelj (dužnik). Također, u jednom kreditnom poslu se umjesto jednog kreditno nesposobnog (za podmirenje cijelog anuiteta) solidarnog jamca, mogu pojaviti dva solidarna jamca, pod uvjetom da zajednički pokriju cijeli iznos mjesečnog anuiteta.

Svi kreditni plasmani s valutnom klauzulom te devizni kreditni plasmani nominirani u stranoj valuti, a koji rezultiraju ukupnom izloženosti individualne fizičke osobe preko 50.000 kn,⁷⁰ podliježu nadzoru valutno induciranog kreditnog rizika (VIKR) od strane kreditne institucije. Stoga, bankovni komercijalisti prilikom procjene kreditne sposobnosti zajmotražitelja moraju dodatno analizirati rizični profil zajmotražitelja, odnosno njegovu „usklađenu“ deviznu poziciju, odnosno njegovo upravljanje valutnim rizikom (ostalom valutnom i/ili deviznom zaduženosti) i njegove devizne izvore otplate (njegovi budući devizni priljevi moraju pokrivati više od 80 % njegovih valutnih ili deviznih obveza).

S obzirom da valutna, odnosno devizna neusklađenost kreditnog plasmana s primanjima zajmotražitelja (dužnika) izravno utječe na njegovu kreditnu sposobnost otplate, kreditne institucije traže dodatne instrumente zaštite od VIKR (npr. zaštita deviznim depozitom, deviznim priljevima koji pokrivaju više od 80 % valutnih, odnosno deviznih obveza i sl.).

Procjena kreditne sposobnosti zajmotražitelja (dužnika) završava rangiranjem (kategorizacijom) rizičnosti traženog kreditnog plasmana prema usvojenim strategijama preuzimanja i upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima.

4.2. Proces kategorizacije rizičnosti kreditnih plasmana

Na temelju procjene kreditne sposobnosti zajmotražitelja (dužnika), kreditna institucija, temeljem ukupne izloženosti prema jednoj osobi ili grupi povezanih osoba, odnosno osobama u posebnom odnosu s kreditnom institucijom, uvažavajući zakonska ograničenja o najvećoj dopuštenoj izloženosti, rangira (kategorizira) svaki kreditni plasman prema stupnju rizičnosti (izloženosti).

⁶⁹Maksimalno ½ anuiteta kreditnog plasmana

⁷⁰*Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41/2014.)*, članak 6. stavak 4. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

Kreditne institucije kreditne plasmane unutar rizične skupine A kategoriziraju (grupiraju) s ciljem procjene kreditnog portfelja na skupnoj osnovi temeljem sličnih obilježja kreditnog rizika, odnosno „...prema namjenama plasmana, gospodarskim djelatnostima, geografskim područjima, pripadnosti dužnika institucionalnim sektorima (trgovačka društva, kreditne institucije, financijske institucije, država, stanovništvo), vrstama instrumenata osiguranja plasmana, ponderima rizika koji se dodjeljuju pojedinim plasmanima u skladu s Uredbom (EU) br. 575/2013. Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i o izmjeni Uredbe (EU) br. 648/2012. i Odlukom o provedbi Uredbe (EU) br. 575/2013. u dijelu vrednovanja imovine i izvanbilančnih stavki te izračunavanja regulatornoga kapitala i kapitalnih zahtjeva i slično.“⁷¹

Menadžment kreditne institucije internim aktima, za svaku kategoriju unutar rizične skupine A, definira nadležnost i odgovornost pojedinih zaposlenika, internih službi i hijerarhijskih razina odlučivanja (poslovnica banke, komercijalni centar, sektor, centrala, uprava, nadzorni odbor i sl.) prilikom preuzimanja poslovnih (kreditnih) rizika, odnosno odobravanja kreditnih plasmana s ciljem sustavne kontrole cjelokupnog kreditnog procesa, minimaliziranje poslovnih gubitaka i postizanja likvidnosti, profitabilnosti te dugoročne održivosti sukladno zakonskoj regulativi.

Sukladno zakonskoj regulativi, kreditna institucija dužna je svaku izloženost sektora građanstva rasporediti u rejting–kategorije dužnika i/ili proizvoda i/ili skup izloženosti te najmanje jednom godišnje obnoviti kreditne rejting–kategorije, odnosno karakteristike gubitka i kreditne izloženosti te provjeriti status pojedinačnih izloženosti iz uzorka s ciljem osiguranja ispravnosti raspoređivanja svake kreditne izloženosti u odgovarajuću rejting–kategoriju i/ili skup izloženosti. Kvalitetu svih aktivnih kreditnih plasmana klasificiranih u rizičnu skupinu A kredita institucija dužna je procjenjivati najmanje svaka tri mjeseca, odnosno reklasificirati u drugu skupinu B, tj. podskupinu B1, uslijed neispunjavanja ugovorenih dospjelih materijalno značajnih (većih od 1.750 kn) kreditnih obveza u vremenskom razdoblju duljem od 90 dana.

⁷¹Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41/2014.), članak 16. stavak 2.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

4.3. Proces odobravanja kreditnih plasmana

Bankovni komercijalist nakon kontakta s klijentom, prikupljene dokumentacije, analize boniteta i kreditne sposobnosti zajmotražitelja (karaktera, kapaciteta, kapitala, kolaterala i kondicija zajmotražitelja te kontrole zakonske usklađenosti) te kategorizacije rizičnosti kreditnog plasmana priprema kreditni prijedlog te ga prema kategorizaciji rizičnosti prosljeđuje na nadležnu razinu odlučivanja.

Kreditne institucije (poslovne banke), ovisno o veličini aktive i organizacijskoj strukturi, razvijaju interne službe za procjenu, upravljanje i kontrolu rizika, s ciljem opravdavanja kreditnog načela „četiri oka“ koje nalaže da svaki kreditni zahtjev treba pogledati i odobriti najmanje dvije različite osobe i/ili grupe ljudi. Stoga, kreditne institucije internim aktima propisuju za svaku razinu odlučivanja (npr. za poslovnicu, komercijalni centar, sektor, centralu, upravu banke) ovlaštenike i njihove zamjenike za odobravanje kreditnih plasmana te kreditne limite za svaku razinu odlučivanja, ovisno o veličini izloženosti kreditne institucije te kategorizaciji rizičnosti kreditnih plasmana.

Svi kreditni zahtjevi koji rezultiraju većom izloženošću kreditne institucije odobravaju se na višoj razini odlučivanja (npr. sektor, centrala, uprava banke) jer predstavljaju „osigurač“ koji sprječava propuste u kreditnom postupku.

Prilikom odobravanja kreditnog plasmana nadležne i odgovorne osobe kontroliraju poštivanje usvojenih kreditnih politika (kreditne ponude), kolateralnu pokrivenost plasmana, kreditnu izloženost te opću kreditnu sposobnost i bonitet zajmotražitelja. Nadležne službe za procjenu i upravljanje rizikom, sukladno usvojenim strategijama upravljanja poslovnim rizicima ICCAP procesom (internim postupkom procjene adekvatnosti kapitala), procjenjuju kreditnu izloženost te potrebni kapitalni zahtjev za kreditni rizik.

$$\text{Kapitalni zahtjev za kreditni rizik} = RWA (\text{kreditna izloženost} \times \text{ponder rizika}) \times 12 \%^{72}$$

Primjer izračuna kapitalnih zahtjeva za kreditni plasman u iznosu od 200.000 eura po segmentu stanovništva sa založenim kolateralom – stambenom nekretninom tržišne vrijednosti 100.000 eura:

⁷²Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 01/2009.). članak 7.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

- ponderirana tržišna vrijednost kolaterala iznosi 75.000 eura (100.000 x 75 %⁷³)
- $RWA = (200.000 - 75.000) \times 75 \%^{74} + 75.000 \times 35 \%^{75} = 120.000$ eura
- kapitalni zahtjev za kreditni rizik = 120.000 x 12 % = 14.400 eura.

Kreditna institucija dužna je osigurati 14.400 eura rezervi unutra ukupnog ekonomskog kapitala, kao „osigurač“ za lakše amortiziranje potencijalnih gubitaka uslijed nastanka štetnog događaja (rizika), odnosno uslijed neispunjavanja ugovorenih kreditnih obveza od strane zajmotražitelja (dužnika).

Svaki kreditni proces odobravanja završava zaključivanjem Ugovora o kreditnom plasmanu kao temeljnom dokumentu kojim se reguliraju sve međusobne obveze, odnosno kojim se kreditne institucije (poslovne banke) obvezuju zajmotražitelju staviti na raspolaganje određeni iznos novčanih sredstava uz određene uvijete (vremenski period, kamatnu stopu, instrumente osiguranja i sl.), a zajmotražitelj (dužnik) se obvezuje plaćati glavnicu i kamatu zajma na vrijeme i na način sukladno Ugovoru o kreditu.

Sukladno zakonskoj regulativi, Ugovor o kreditnom plasmanu kreditna institucija sklapa sa zajmotražiteljem u pismenom obliku, a iznimno i upotrebom naprednog elektroničkog potpisa temeljem posebnog zakona. Ugovor o kreditnom plasmanu, uz informacije o zajmodavcu (poslovnoj banci) i zajmoprimatelju (dužniku) te ostalim sudionicima kreditnog posla (jancima, sudužnicima, založnim dužnicima), mora jasno i sažeto sadržavati i:

- a) vrstu (namjenu) kredita i/ili naziv proizvoda i/ili usluge te njihovu cijenu za gotovinu (kod specifičnih kreditnih plasmana – kreditnih kartica)
- b) ukupan iznos kredita (glavnicu) – uključujući valutu u kojoj je nominirana ili uz koju je vezana glavnica te vrstu tečaja isplate kredita
- c) rok otplate – uključujući iznos otplate, broj i učestalost uplata
- d) kamatnu stopu – indeksnu ili referentnu stopu (Euribor, Libor, NRS), efektivnu kamatnu stopu EKS te zateznu kamatnu stopu, uključujući vremenska razdoblja, uvjete i postupke promjene tih stopa

⁷³Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 01/2009.). članak 73. stavak 4. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

⁷⁴Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 01/2009.). članak 65. stavak 2. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

⁷⁵Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala kreditnih institucija (NN 01/2009.). članak 70. <http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).

- e) otplatni plan – uključujući troškove obrade kredita, odnosno naknade za odobravanje kredita i interkalarnu kamatu do početka amortizacije glavnice kredita te valutu naplate kredita
- f) elemente osiguranja
- g) ostale uvjete kojima je uređeno povlačenje iznosa iskorištenog kredita (tranše) kod revolving kreditnih kartica te okvirnih limita debitnih kartica.

U pravilu se Ugovori o kreditnim plasmanima potpisuju između kreditne institucije (poslovne banke) i zajmotražitelja bez javnobilježničke ovjere, uz iznimke koje se odnose na stambene i hipotekarne kreditne plasmane osigurane adekvatnim stambenim i poslovnim nekretninama, kod kojih javni bilježnik provjerava zakonsku usklađenost ugovora (zakonski propisanu formu) te objašnjava sudionicima pravnog posla smisao i posljedice tog Ugovora o kreditnom plasmanu te isti ovjerava.

Prilikom sklapanja Ugovora o kreditnim plasmanima najčešće se uzimaju osnovni instrumenti osiguranja naplate potraživanja, a to su javnobilježnički ovjerene zadužnice i izjave o zapljeni primanja plaće i/ili mirovine i/ili sredstava na računima te mjenice od svih sudionika kreditnog posla. Dodatne instrumente osiguranja naplate potraživanja menadžment kreditne institucije propisuje za svaki pojedini kreditni plasman, sukladno usvojenim poslovnim politikama, strategijama upravljanja rizicima te ukupnom ekonomskom kapitalu (apetitu za rizikom) raspoloživom za amortiziranje potencijalnih gubitaka (poslovnih rizika).

Sukladno Zakonu o potrošačkom kreditiranju, kreditne institucije u kreditnom procesu dužne su putem javnih medija priopćavanja potencijalnim klijentima pružiti osnovne (standardne) informacije kreditne ponude poput reprezentativnog primjera kreditnog plasmana koji uključuje iznos kredita, efektivnu kamatnu stopu (EKS), vremenski period otplate, nominalnu kamatnu stopu, naknade i provizije odobravanja, osnovne instrumente osiguranja i ukupan iznos koji zajmotražitelj treba platiti, iznos anuiteta te cijenu za gotovinu i/ili iznos predujma (kreditni plasmani po kreditnim i/ili debitnim karticama) te su u pisanom obliku i/ili drugom trajnom mediju dužne pružiti i dodatne informacije o kreditnom plasmanu koje uključuju naziv i adresu kreditne institucije, valutu kreditnog plasmana, vrstu tečaja isplate i naplate kreditnog plasmana, uvjete primjene i/ili promjene kamatne stope, otplatni plan, upozorenje na troškove javnog bilježnika, zateznu kamatnu stopu, ostala prava potrošača te vremensko razdoblje trajanja kreditne ponude prije sklapanja ugovora o kreditu.

S ciljem postizanja tržišne (cjenovne) konkurentnosti kod kreditiranja segmenta stanovništva, menadžment kreditne institucije naglasak stavlja na dobru organizacijsku strukturu koja kreditnim institucijama omogućava održavanje troškova obrade kreditnih zahtjeva niskima, odnosno omogućava postizanje relativne automatizacije i objektivizacije obrade kreditnih zahtjeva, s obzirom da je njihova profitabilnost znatno niža u odnosu na kreditne plasmane pravnim osobama, čime izravno utječu na efikasnije i brže provođenje kreditnih politika, veću kvalitetu kreditnog portfelja te nižu cijenu kreditnog plasmana.

4.4. Proces vođenja problematičnih (visokorizičnih) kreditnih plasmana

Pod problematičnim (visokorizičnim) kreditnim plasmanima podrazumijevamo sve kreditne plasmane kod kojih postoje ozbiljne poteškoće u povratu financijskih sredstava, a proizlaze iz kreditne nesposobnosti (nesolventnosti) zajmotražitelja (dužnika) u podmirivanju materijalno značajne (veće od 1.750 kn) kreditne obveze, u vremenskom razdoblju duljem od 90 dana od dospijeca ugovorene obveze (anuiteta).

Visokorizični plasmani obuhvaćaju sve kreditne plasmane nad kojima je otvoren sudski postupak protiv zajmotražitelja i/ili sudužnika, ovršni postupak nad nekretninama i/ili drugoj financijskoj imovini (blokade računa) i sl. te kreditne plasmane nad kojima je otvorena predstečajna nagodba ili stečajni postupak.

Nadležne službe (službe za upravljanje kreditnim rizikom) sukladno zakonskoj regulativi dužne su procjenjivati kvalitetu svih aktivnih kreditnih plasmana, klasificiranih u rizičnu skupinu A, najmanje svaka tri mjeseca. Ukoliko dođe do zastoja ispunjenja prvobitno ugovorenih uvjeta kreditiranja uslijed pogoršanja bilo kojeg od općih kriterija klasifikacije kreditnog plasmana u rizičnu skupinu A (kreditne sposobnosti zajmotražitelja i/ili urednosti u podmirivanju kreditnih obveza), kreditne institucije reklasificiraju kreditne plasmane.

Nadležne (interne) službe kreditne institucije provode kontinuirani monitoring kreditnih plasmana, dok nadležne i odgovorne osobe, ukoliko nastupe ozbiljne poteškoće u povratu financijskih sredstava, sukladno usvojenim internim aktima provode aktivnu naplatu dospjelih potraživanja (Tablica 12.).

Tablica 12.: Naplata potraživanja po kreditnim plasmanima

Klasifikacija kreditnog plasmana		Dani kašnjenja od dospijeca anuiteta	Mjere naplate potraživanja
A	do 90 dana i 1.750,00 kuna	5 dana	➤ telefonski kontakt s dužnikom
		10 dana	➤ slanje obavijesti dužniku
		15 dana	➤ slanje 1. opomene dužniku
		30 dana	➤ slanje 2. opomene dužniku
		45 dana	➤ interna blokada računa
		60 dana	➤ aktiviranje osnovnih instrumenata osiguranja (javnobilježnički ovjerene zadužnice i izjave o zapljeni primanja plaće i/ili mirovine i/ili sredstava na računima)
		75 dana	➤ slanje opomene pred otkaz svim sudionicima kreditnog posla
		90 dana	➤ otkaz ugovora o kreditnom plasmanu ➤ deaktiviranje usluga (kreditnih limita) i sl.
B1	preko 90 dana	➤ reprogram (restrukturiranje) kreditnog plasmana ➤ pokretanje postupka prisilne naplate svim preostalim instrumentima osiguranja naplate potraživanja	

Izvor: Sistematizacija autora

Kreditne institucije uz kontinuirani monitoring i aktivnu naplatu dospjelih potraživanja, provode restrukturiranje kreditnih plasmana, ukoliko nadležne i odgovorne osobe procjene da je to u najboljem interesu kreditne institucije te dolazi do promjene prvobitno ugovorenih kreditnih uvjeta koji se odnose na promjenu glavnice kredita i/ili vremenskog perioda otplate, promjenu kamatne stope i/ili kamatnog prihoda, refinanciranje postojećeg plasmana novim te druge promjene prvobitno ugovorenih uvjeta kreditiranja.

S obzirom da svako restrukturiranje kreditnih plasmana, u pravilu, rezultira smanjenjem prvobitno ugovorenih uvjeta kreditiranja, odnosno poslovnim (financijskim) gubicima kreditne institucije, menadžment kreditne institucije kontinuirano provodi nadzor provođenja kreditnih politika i strategija upravljanja rizicima s ciljem smanjenja postotka rizičnijih kreditnih plasmana unutar kreditnog portfelja.

4.5. Proces vođenja kreditnog spisa

Sukladno zakonskoj regulativi kreditne institucije dužne su “voditi poslovne knjige, ostalu poslovnu dokumentaciju i evidencije, vrednovati imovinu i obveze te sastavljati i objavljivati godišnje financijske izvještaje i godišnje izvješće u skladu s važećim propisima i standardima struke.”⁷⁶. Također, dužne su poslovne knjige čuvati najmanje jedanaest godina od isteka godine u kojoj je knjiga zaključena, odnosno zamijenjena drugom odgovarajućom poslovnom knjigom.

Kreditne institucije kreditnim politikama i „katalogom“ proizvoda definiraju obveznu kreditnu dokumentaciju za svaki kreditni proizvod. Ovisno o vrsti kreditnog posla, kreditna dokumentacija, sastoji se od opće dokumentacije koja obuhvaća kreditni zahtjev, dokumentaciju vezanu uz procjenu kreditne sposobnosti i bonitet zajmotražitelja, odluku o odobravanju kreditnog plasmana, ugovor o kreditu, instrumente osiguranja naplate potraživanja te posebne (dodatne) dokumentacije poput solemizacijskog ugovora o zalogu pokretnina i nekretnina (hipoteci) uključujući i procjenu tržišne vrijednosti nekretnine od strane sudskog vještaka i sl..

Svaki kreditni spis vodi se kronološki, od zahtjeva za odobravanjem kreditnog plasmana, analiziranja kreditnog zahtjeva (kreditne sposobnosti i boniteta), izrade kreditnog prijedloga, odobravanja i ugovaranja kreditnog plasmana te praćenja kreditnog plasmana sve do konačne otplate istog. Ovisno o organizacijskoj strukturi, kreditne institucije mogu organizirati arhiviranje kreditnih spisa po komitentima i/ili organizacijskim jedinicama i sl. ili postoji centralna organizacijska jedinica za arhiviranje kreditne dokumentacije.

Vodeći se načelom poslovne sigurnosti, kreditne institucije (poslovne banke) sve vrijednosne instrumente osiguranja naplate potraživanja (zadužnice, izjave o pljenidbi plaće, mjenice, knjižice vozila, police osiguranja i sl.) trebaju čuvati u sigurnosnim ormarima (trezorima) i/ili prostorima radi zaštite od oštećenja (požara), provala i sl.

⁷⁶Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013.), članak 159. stavak 1.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

Pravilnikom o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskog gradiva⁷⁷ (NN 90/2002.) propisana je vrsta arhivskog gradiva s rokovima čuvanja za kreditne institucije. Sukladno navedenom pravilniku, kreditne institucije dužne su trajno pohraniti dokumentaciju vezanu uz kreditne politike i postupke odobravanja kreditnih plasmana i limita po kreditnim i/ili debitnim karticama, dok su:

- dokumentaciju vezanu uz kreditne limite po kreditnim i debitnim karticama kreditne institucije dužne čuvati 11 godina od isteka godine u kojoj je dokument (ugovor, odluka i sl.) prestao važiti ili je zamijenjen novim dokumentom, a koja obuhvaća prijavu potpisa ovlaštenih osoba, izvješća o stanju i prometu kreditnih kartica te ostalu dokumentaciju vezanu uz nepravilnosti korištenja kreditnih kartica, uz iznimke koje se odnose na dokumentaciju vezanu uz otvaranje, zatvaranje i promjene kreditnih kartica te uz iznimke koje se odnose na odluke o ovlaštenjima korištenja koje su kreditne institucije dužne čuvati 5 godina
- dokumentaciju vezanu uz kreditne plasmane kreditne institucije dužne čuvati 7 godina od isteka godine u kojoj je dokument (ugovor, odluka i sl.) prestao važiti ili je zamijenjen novim dokumentom, a obuhvaća dokumentaciju o pojedinim kreditima i/ili zajmovima (kreditni zahtjev, odluku o odobravanju kreditnog plasmana, ugovor o kreditnom plasmanu, otplatnu tablica i sl.) te dokumentaciju vezanu uz nepravilnosti u svezi s kreditiranjem, uz iznimke koje se odnose na opće kreditne evidencije koje su kreditne institucije dužne čuvati 2 godine. Sukladno navedenom pravilniku kreditne institucije dužne su trajno pohraniti sve kreditne politike i postupke odobravanja kreditnih plasman i kreditnih limita po kreditnim i/ili debitnim karticama.

4.6. Proces revizije plasmana

S ciljem kvalitetnijeg nadzora kreditnog portfelja kreditne institucije internim aktima, ovisno o visini kreditnog plasmana, veličini izloženosti kreditne institucije, razini odlučivanja, vrsti instrumenta osiguranja, zakonskim propisima te ostalim relevantnim činiteljima koji izravno utječu na kreditnu sposobnost dužnika, propisuju periodičnost revizije, nadležnost i odgovornost pojedinih osoba i/ili organizacijskih jedinica prilikom provedbe iste.

⁷⁷Pravilnik o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskog gradiva (NN 90/2002.).

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 22. kolovoza 2015.). – donosi ga Hrvatsko arhivsko vijeće na prijedlog Hrvatskog državnog arhiva.

Revizija plasmana obuhvaća ponovljenu analizu kreditne sposobnosti (zajmotražitelja), analizu njegove urednosti u podmirivanju ugovorenih obveza te adekvatnosti primljenih instrumenta osiguranja naplate potraživanja kod inicijalnog kreditiranja, uključujući novu procjenu tržišne vrijednosti založenih pokretnina i/ili nekretnina.

Temeljem novih financijskih pokazatelja, nove procjene kreditne sposobnosti te dosadašnje urednosti u podmirivanju kreditnih obveza, kreditne institucije vrše novu kategorizaciju rizičnosti kreditnih plasmana.

Sukladno zakonskoj regulativi⁷⁸ svi kreditni plasmani osigurani založenim pokretninama vrijednosti preko 3 milijuna kuna i kreditni plasmani ukupne vrijednosti preko ≥ 20 milijuna kuna ili preko ≥ 5 % regulatornog kapitala kreditne institucije (ovisno o tome koji je iznos niži), osigurani založenim nekretninama, podliježu reviziji plasmana, odnosno podliježu reviziji tržišne vrijednosti založenih pokretnina i/ili nekretnina, najmanje svake tri godine.

Ugovorne klauzule kod inicijalnog kreditiranja segmenta stanovništva mogu zahtijevati od zajmotražitelja (dužnika), ukoliko se poveća izloženost kreditne institucije, povećanje kolateralne pokrivenosti (specifično za margin kredite).

Revizija plasmana omogućava kreditnim institucijama upravljanje kvalitetom kreditnog portfelja, odnosno omogućava pravovremeno otkrivanje potencijalnih gubitaka (rizika) uslijed pada kreditne sposobnosti dužnika, pada vrijednosti založenih instrumenata osiguranja i sl., s ciljem kvalitetnijeg amortiziranja potencijalnih gubitaka uslijed nastanka štetnog događaja (gubitaka).

⁷⁸Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije (NN 41/2014.). članak 37. stavak 10. i 12.

<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).

5. ZAKONSKA REGULATIVA IZ PODRUČJA KREDITIRANJA

S ciljem zdravog korporativnog upravljanja kreditnom institucijom (poslovnom bankom), zdravog i stabilnog bankarskog sustava te općeg povjerenja javnosti u bankarski sektor i kreditne institucije (poslovne banke) na određenom makroekonomskom području, potrebno je uspostaviti zakonodavni i regulatorni okvir za:

- zdravo korporativno upravljanje poslovanjem kreditne institucije
- učinkovito upravljanje poslovnim (kreditnim) rizicima.

Na području Republike Hrvatske postoji snažan zakonski i regulatorni okvir upravljanja kreditnim rizikom koji možemo podijeliti na:

- I. regulatorni okvir upravljanja kreditnim rizikom na međunarodnoj razini (BASEL I. II. i III.)
- II. regulatorni okvir upravljanja kreditnim rizikom na području Republike Hrvatske (Zakon o kreditnim institucijama, Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci...).

I. Regulatorni okvir upravljanja kreditnim rizikom na međunarodnoj razini

S ciljem uspostave zdravog i stabilnog međunarodnog bankarskog sustava, Baselski odbor za superviziju banaka (*Basel Committee for Banking Supervision*) od strane država članica G10 (Belgije, Francuske, Italije, Japana, Kanade, Luksemburga, Nizozemske, Njemačke, SAD, Španjolske, Švedske, Švicarske i Velike Britanije) preuzeo je inicijativu u razvoju zajedničkog standarda kontrole adekvatnosti kapitala, s ciljem njegove međunarodne uskladbe putem zakonodavnih propisa, na način adekvatan različitim nacionalnim sustavima (mijenjanjem nacionalne zakonske regulative te implementacijom u regulativnoj praksi) te s ciljem ukidanja potencijalnog izvora konkurentske neujednačenosti između međunarodno aktivnih banaka, koja proizlazi iz veće ili manje bankovne kapitaliziranosti.

Ova inicijativa rezultirala je sporazumima:

- 1) Baselskim sporazumom o kapitalu iz 1988. godine (BASEL I.)
- 2) Baselskim sporazumom o kapitalu 2004. godine (BASEL II.)
- 3) Baselskim sporazumom o kapitalu 2013. godine (BASEL III.).

I. Baselski sporazum definira opće standarde o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija s ciljem zaštite solventnosti međunarodno aktivnih banka. Sukladno I. Baselskom sporazumu preporučena minimalna razina adekvatnosti kapitala iznosi najmanje 8 % u odnosu na rizično ponderiranu izloženost portfelja banke (visina izloženosti portfelja banke mjerena ponderima rizika (RW)).

$$\text{Pokazatelj adekvatnosti kapitala (Basel I.)} = \frac{\text{regulatorni (jamstveni) kapital}}{\text{kreditni + tržišni rizik}} \geq 8 \%$$

S obzirom da je I. Baselski sporazum rezultirao rastom rizičnijih zajmovnih plasmana zbog neuzimanja u obzir rizičnosti samog zajmotražitelja (dužnika), a s ciljem maksimalizacije profita kreditnih institucija (ostvarivanjem veće premije na rizik s istom razinom kapitala), usvojen je II. Baselski sporazum.

II. Baselski sporazum definira nove standarde (koncepte izračunavanja) adekvatnosti kapitala poslovnih banka te definira nova pravila upravljanja i mjerenja izloženosti rizicima (standardna i IRB metoda), s ciljem usklađenja razine vlastitog (regulatornog) kapitala s rizičnom izloženosti banke. Ključna karakteristika II. Baselskog sporazuma je njegova struktura koja se temelji na tri međusobno komplementarna stupa (Graf 12.), a odnose se na:

I. **minimalne kapitalne zahtjeve** za kreditni rizik, tržišne rizike i operativni rizik

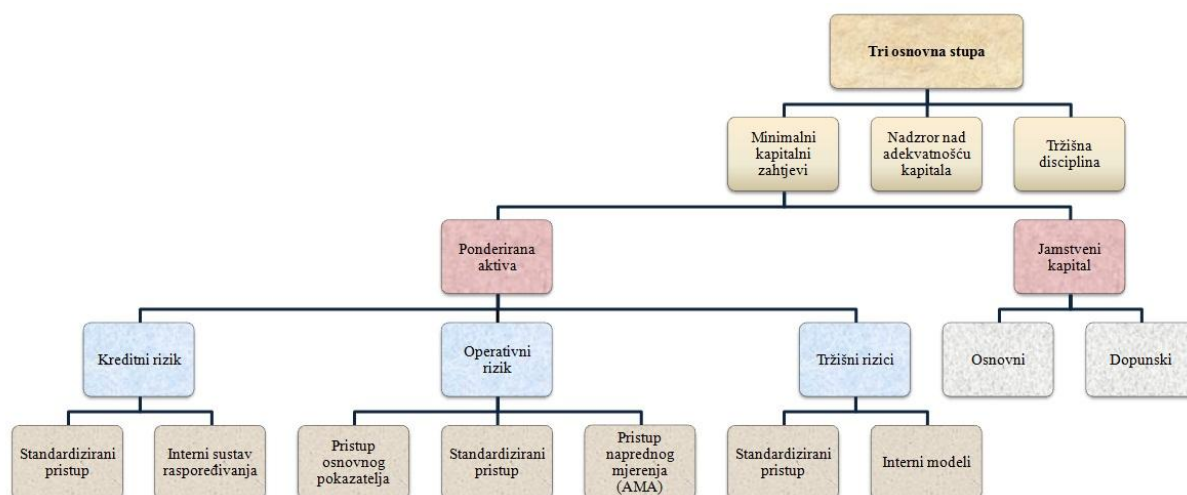
$$\text{Pokazatelj adekvatnosti kapitala (Basel II.)} = \frac{\text{regulatorni (jamstveni) kapital}}{\text{kreditni + tržišni + operativni rizik}} \geq 8 \%$$

II. **nadzor nad adekvatnošću kapitala** od strane uprave kreditne institucije i supervizora

III. **tržišnu disciplinu kreditnih institucija** koja se odnosi na javnu objavu informacija o poslovanju, odnosno donosi veću tržišnu transparentnost poslovanja kreditnih institucija.

S obzirom da je II. Baselski sporazum rezultirao produbljivanjem financijskih kriza uslijed rasta kapitalnih zahtjeva zbog povećanja broja insolventnih klijenata (stečajeva, bankrota i sl.) te smanjenja kreditnih (investicijskih) aktivnosti kreditne institucije, usvojen je III. Baselski sporazum.

Graf 12.: Struktura Basela II.

Izvor: Rezultati upitnika o novom bazelskom sporazumu o kapitalu; lipanj, 2004.⁷⁹

III. Baselski sporazum definira nove standarde (koncepte izračunavanja) adekvatnosti kapitala banke s ciljem „kvalitetnijeg“ upravljanja rizicima te „kvalitetnijeg“ kapitala s većim kapacitetom preuzimanja rizika temeljem dodatnih zaštitnih slojeva kapitala te minimalnih standarda za upravljanje likvidnošću, a radi sprječavanja potrebe velikih dokapitalizacija kreditnih institucija tijekom financijskih kriza (recesije), odnosno zaštite dugoročne financijske stabilnosti kreditne institucije te održivog ekonomskog rasta.

II. Regulatorni okvir upravljanja kreditnim rizikom na teritoriju Republike Hrvatske

Snažna međunarodna regulativa (Baselski sporazumi I. II. i III.), Uredba (EU) br. 575/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva, Direktiva 2013/36/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima i ostale nespomenute Uredbe i Direktive, daju zakonodavnim tijelima Republike Hrvatske sveobuhvatan okvir za definiranje standarda nadzora, odnosno kontrole adekvatnosti kapitala kreditnih institucija, procjenjivanja i upravljanja kreditnim rizikom te ostalim poslovnim rizicima, zaštitnim slojevima kapitala te mjerama za očuvanje kapitala, velikim izloženostima kreditnih institucija itd.

⁷⁹<http://www.hnb.hr/supervizija/implementacija-dkz/basel2/h-rezultati-upitnika-o-novom-bazel-sporazumu.pdf> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).

Temeljem međunarodnog sveobuhvatnog regulatornog okvira u Republici Hrvatskoj je uspostavljen zakonodavni i regulatorni okvir upravljanja kreditnim institucijama (poslovnim bankama) koji možemo podijeliti na:

- 1) *regulatorni okvir* – obuhvaća regulatorne odredbe Hrvatske narodne banke (HNB-a)
- 2) *zakonodavni okvir* – obuhvaća Zakon o bankama, Zakon o kreditnim institucijama i Zakon o potrošačkom kreditiranju.

5.1. Regulatorne odredbe Hrvatske narodne banke

Stabilnost i sigurnost financijskog sustava (valute, platnog sustava, financijskih tržišta, financijskih institucija) jedan je od glavnih ciljeva većine središnjih banaka na prostoru Europske unije. S obzirom da kreditne institucije zauzimaju dominantnu poziciju u financijskom sustavu Republike Hrvatske, postoji snažan regulatorni okvir za reguliranje i nadzor njihovog rada od strane Hrvatske narodne banke (HNB-a).

Sukladno zakonskoj regulativi, Hrvatska narodna banka (HNB) „...izdaje i oduzima odobrenja za rad kreditnim institucijama, obavlja superviziju i nadzor poslovanja kreditnih institucija, obavlja druge poslove koji su joj zakonom dani u nadležnost i donosi podzakonske propise kojima se uređuje bankarsko poslovanje i utvrđuju standardi stabilnoga i sigurnog poslovanja kreditnih institucija.“⁸⁰

S ciljem očuvanja financijske stabilnosti Republike Hrvatske, HNB kontinuirano provodi superviziju kreditnih institucija te ostalih događaja i poslovnih (financijskih) procesa koji utječu na nju. S obzirom da HNB nema zakonski mandat za izravno djelovanje na polju financijske stabilnosti, osnovni ciljevi supervizije kreditnih institucija (poslovnih banaka) su:

- 1) održavanje povjerenja u hrvatski bankovni sustav
- 2) promicanje i očuvanje financijske sigurnosti i stabilnosti
- 3) zaštita potrošača (korisnika bankovnih, financijskih i/ili platnih usluga).

⁸⁰Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci (NN 75/2008.), članak 29.
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 25. kolovoza 2015.).

Supervizija kreditnih institucija (poslovnih banaka) obuhvaća nadzor nad *transparentnošću poslovanja kreditnih institucija* u skladu sa zakonskom regulativom, računovodstvenim i ostalim standardima i pravilima struke te usvojenim internim propisima kreditnih institucija (strategijama, politikama, postupcima i procedurama) i *supervizorske mjere* koje HNB propisuje (nalaže) kreditnim institucijama temeljem izvršenog nadzora.

Pri obavljanju supervizije Hrvatska narodna banka (HNB) stavlja naglasak na kontrolu primjerenog sustava upravljanja rizicima te adekvatnu pokrivenost rizika, a koja proizlazi iz primjerene organizacijske strukture, strategije upravljanja rizicima, kreditne politike te ostalih politika, postupaka i procedura, uključujući i visinu regulatornog kapitala te likvidnost kreditne institucije. Učestalost i intenzitet obavljanja supervizije kreditnih institucija ovisi o njihovoj veličini i značenju za bankovni sustav u Republici Hrvatskoj te o vrsti, složenosti i opsegu njihove poslovne djelatnosti.

Uz HNB na teritoriju Republike Hrvatske o financijskoj stabilnosti bankarskog sustava brinu se i druge nadzorno–regulatorne institucije poput:

- Ministarstva financija Republike Hrvatske (MFRH),
- Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA)
- Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (DAB)
- Središnjeg klirinškog depozitarnog društva (SKDD)
- Hrvatskog registara obveza po kreditima (HROK)
- Središnjeg registra osiguranika (REGOS)
- Financijske agencije (FINA) itd.

5.2. Zakon o bankama, kreditnim institucijama i potrošačkom kreditiranju

U Republici Hrvatskoj su temeljem međunarodnog sveobuhvatnog regulatornog okvira doneseni Zakon o bankama (NN, br. 161/1998., 84/2002. i 141/2006.), Zakon o kreditnim institucijama (NN, br. 117/2008., 74/2009., 153/2009., 32/2011., 108/2012., 54/2013., 159/2013, 19/2015. i 102/2015.) te Zakon o potrošačkom kreditiranju (NN, br. 75/2009., 32/2011., 112/2012., 143/2013., 147/2013., 09/2015. i 102/2015.). Temeljem navedenih zakona definirane su i donesene Odluke za regulaciju poslovanja kreditnih institucija, a koje su od Hrvatske narodne banke prethodno dobile odobrenje za rad. To su:

- ✓ Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija

- ✓ Odluka o upravljanju rizicima
- ✓ Odluka o adekvatnosti jamstvenoga kapitala kreditnih institucija
- ✓ Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije
- ✓ Odluka o sustavu unutarnjih kontrola
- ✓ Odluka o zaštitnim slojevima kapitala i mjerama za očuvanje kapitala
- ✓ Odluka o velikim izloženostima kreditnih institucija
- ✓ Odluka o provedbi Uredbe (EU) br. 575/2013. u dijelu vrednovanja imovine i izvanbilančnih stavki te izračunavanja regulatornoga kapitala i kapitalnih zahtjeva itd.

Zakon o bankama predstavlja prvu zakonsku regulativu poslovanja kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj koja propisuje uvijete osnivanja, poslovanja, nadzora te prestanak rada banaka te koji je 2008. godine zamijenjen novom zakonskom regulativom, odnosno Zakonom o kreditnim institucijama (NN 117/2008.).

Zakon o kreditnim institucijama propisuje uvijete za osnivanje, poslovanje i prestanak rada kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj, prekršajne i ostale odredbe, uključujući superviziju poslovanja kreditnih institucija od strane Hrvatske narodne banke (HNB-a) te javnu objavu bonitetne regulative i supervizije kreditnih institucija, s ciljem transparentnosti poslovanja kreditnih institucija te promicanja i očuvanja financijske sigurnosti i stabilnosti.

Zakon o potrošačkom kreditiranju propisuje uvijete iz područja potrošačkog kreditiranja, a obuhvaća strukturu ugovora o potrošačkom kreditiranju, informacije i prava vezana uz ugovor o potrošačkom kreditiranju, uvjete pristupa kreditnom registru (HROKU), nadzor od strane HNB-a ili Državnog inspektorata Republike Hrvatske, zaštitu prava potrošača te prekršajne odredbe.

Osnovni cilj zakonodavnog i regulatornog okvira upravljanja kreditnim rizikom na teritoriju Republike Hrvatske je „uspostava zakonodavnog i pravnog okvira u kojem se kvaliteta i učinkovitost upravljanja rizicima banaka može optimizirati s ciljem doprinosa zdravlju i stabilnosti bankovnog sustava.“⁸¹

⁸¹Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb. 36 str.

6. ZAKLJUČAK

Makroekonomska stabilnost osnovni je preduvjet ekonomskog rasta i razvoja nacionalnog gospodarstva. S obzirom da je makroekonomska stabilnost usko vezana uz stabilnost financijskog sustava (financijskih institucija, tržišta, instrumenta i financijske regulacije), naglasak se stavlja na snažnu međunarodnu i nacionalnu monetarnu politiku, odnosno na snažan zakonodavno–regulatorni okvir poslovanja kreditnih institucija te na njihovo zdravo korporativno upravljanje. Kreditne institucije predstavljaju glavnu sponu između monetarnog i realnog sektora gospodarstva koje mobiliziranjem i raspodjelom slobodnih financijskih sredstava izravno utječu na ekonomski rast i razvoj nacionalnog gospodarstva.

Budući da kreditne institucije u Republici Hrvatskoj raspolažu ukupnom imovinom većom od 403 milijarde kuna te se preko 80 % njihove bilančne aktive odnosi na agregirane kreditne plasmane u odnosu na njihova slobodna likvidna sredstva, dovoljan je relativno mali udio (%) lošeg kreditnog portfelja da kreditnu instituciju dovedu na rub propasti, a samim time naruši stabilnost cjelokupnog bankarskog sektora.

S obzirom na visoku kapitaliziranost (visok kreditni potencijal) kreditnih institucija, međunarodne i nacionalne vlasti nastoje snažnim zakonodavno – regulatornim okvirom izravno utjecati na dugoročnu stabilnost cjelokupnog bankovnog sustava, propisujući adekvatnu kapitaliziranost kreditnih institucija u odnosu na njihovu ukupnu kreditnu izloženost. Isto se postiže temeljem adekvatne razine raspoloživih, dugoročnih i stabilnih izvora financiranja te optimizacije učinkovitosti upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima koji proizlaze iz propisanih kapitalnih rezervi.

Adekvatna kapitaliziranost kreditnih institucija predstavlja sigurnosnu mrežu za preuzimanje različitih poslovnih gubitaka te je ograničavajući faktor ukupne razine kreditnih aktivnosti, odnosno ukupne razine preuzimanja poslovnih (kreditnih) rizika. Time se izravno utječe i na strukturu kreditnog portfelja (bilančne aktive) kreditnih institucija.

Ograničavajući (korektivni) faktori prilikom definiranja poslovnih (kreditnih) planova i strategija upravljanja rizicima od strane menadžmenta kreditne institucije su: zakonom propisane kapitalne rezerve, ograničenja izloženosti kreditne institucije kao i modeli raspoređivanja (kategorizacije) izloženosti iste (standardna, IRB metoda), određeni instrumenti osiguranja naplate potraživanja te ostala zakonska regulativa.

Poslovni uspjeh svake poslovne organizacije, uključujući i kreditne institucije, mjeri se povećanjem blagostanja dioničara (profitabilnošću). S ciljem maksimalizacije profita tržišno orijentirane kreditne institucije prilagođavaju svoju poslovnu (kreditnu) aktivnost i kapitaliziranost u skladu sa zakonodavno–regulatornim okvirom poslovanja i gospodarskim kretanjima te tržišnom potražnjom za financijskim (kreditnim) uslugama. Time se izravno utječe na razinu nacionalne gospodarske aktivnosti (na BDP, opću potrošnju, opću zaposlenost, opće povjerenje javnosti u financijski – bankovni sustav i sl.).

Kreditne institucije ovisno o gospodarskim kretanjima mijenjanju svoje poslovne (kreditne) politike, a time i svoju kapitaliziranost i strategije upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima. U razdoblju makroekonomske ekspanzije gospodarske aktivnosti (rasta kreditne potražnje) institucije povećavaju svoju kapitaliziranost s ciljem povećanja kreditnih aktivnosti i tržišne konkurentnosti, odnosno maksimalizacije profita i smanjenja kamatnih stopa.

U razdoblju recesije gospodarske aktivnosti (pada kreditne potražnje) kreditne institucije smanjuju kreditnu aktivnost te usmjeravaju bilančnu aktivu u plasmane s nižim ponderom rizika (najčešće u državne obveznice i hipotekarne kredite). Smanjenjem ukupne kreditne izloženosti, većom kolateralnom pokrivenošću, intenzivnijom naplatom potraživanja i slično, institucije utječu na veću kvalitetu kreditnog portfelja.

Temeljem javno dostupnih podataka kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj, evidentno je da kreditne institucije s obzirom na svoju veličinu, ostvaruju različite razine profitabilnosti.

Bolji financijski rezultat poslovanja kreditnih institucija proizlazi iz kvalitetnijih poslovnih (kreditnih) politika i strategija upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima od strane menadžmenta.

Kreditne institucije različitim kreditnim politikama i strategijama upravljanja rizicima izravno utječu na: kvalitetu i strukturu kreditnog portfelja, diferencijaciju ponude financijskih (kreditnih) usluga, ročnu usklađenost danih kredita i primljenih depozita (likvidnost), adekvatnu razinu ekonomskog kapitala (razinu kapitala dostatnu za zaštitu dugoročnog poslovanja kreditne institucije od svih rizika unutar njenog profila rizičnosti, odnosno solventnost), proces upravljanja poslovnim (kreditnim) rizicima (proces procjene, kontrole i nadzora rizika, odnosno stabilnost), organizacijsku strukturu kreditne institucije (strukturu nadležnosti i odgovornosti različitih hijerarhijskih organizacijskih razina, pojedinaca i/ili grupa ljudi prilikom odobravanja, plasiranja te osiguranja naplate kreditnih plasmana) te samim time i na ostvarivanje boljeg efekta financijske poluge („spread“).

Osnovni cilj menadžmenta pri donošenju kreditnih politika i strategija upravljanja rizicima kreditnih institucija je strogo pridržavanje temeljnih načela poslovanja, a to su: zakonska usklađenost, likvidnost, uspješnost (profitabilnost) poslovanja te dugoročna održivost (solventnost). Stoga se od menadžment kreditne institucije zahtijeva da: osigura adekvatnu razinu kapitalne pokrivenosti prema svojem profilu rizičnosti, diferencira financijsku (kreditnu) ponudu ovisno o profilu rizičnosti zajmotražitelja (kreditnoj sposobnosti, povijesnoj urednosti u podmirivanju svih obveza i kvaliteti instrumenta osiguranja naplate potraživanja) s ciljem tržišne konkurentnosti i maksimalizacije prihoda (profitabilnosti).

Tržišna orijentacija kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj posljednjih je godina više usmjerena prema segmentu stanovništva nego na pravne (corporate) subjekte.

Razlozi navedene tržišne orijentacije proizlaze iz: neodgovarajućeg funkcioniranja pravosuđa pri prisilnoj naplati potraživanja i provođenja stečajnih postupaka nad pravnim (corporate) subjektima, veće izloženosti rizicima (veći iznosi kredita poslovnim subjektima, uvjetuju manju disperziju kreditnog portfelja), veće varijabilnosti vrijednosti založenih instrumenata osiguranja, većeg stupnja moralnog hazarda te rasta stečajeva poslovnih (corporate) subjekata. S obzirom da je kreditiranje segmenta stanovništva postalo prilično standardizirano, temeljem relativne automatizacije i objektivizacije obrade kreditnih plasmana, kreditne institucije s ciljem postizanja tržišne konkurentnosti naglasak stavljaju na: značajnije ulaganje u distribucijsku mrežu, specijalizaciju i regionalno usmjerenje prema određenim tržišnim nišama te širok raspon financijskih (kreditnih) usluga.

Kreditiranje segmenta stanovništva kreditnim institucijama (poslovnim bankama) predstavlja relativno dobar izvor profita s obzirom na veličinu kreditnih plasmana (kreditnu izloženost), visinu kamatne stope te lakšu procjenu kreditne sposobnosti i boniteta zajmotražitelja u odnosu na pravne (corporate) subjekte.

Negativne tendencije bankarskog okruženja u Republici Hrvatskoj poput: višegodišnje recesije gospodarstva, pad potražnje za nekretninama, državne monetarne intervencije (fiksiranje kamatnih stopa i obračunskih tečajeva na stambene kredite u CHF-u ispod tržišnih), državne fiskalne intervencije (zaduživanja na domaćem tržištu kapitala s ciljem pokrivanja javnih rashoda, umjesto poticanja državnih investicija), pad kreditnog rejtinga države, rast stečajnih postupaka i slično, rezultirale su velikom kapitaliziranošću bankarskog sektora uslijed pada razine kreditnih (investicijskih) plasmana kreditnih institucija. Isto se odrazilo na pad profitabilnosti kreditnih institucija i nacionalne proizvodnje (BDP) te rasta nezaposlenosti, uvoza, stečajeva i sl.

S ciljem ostvarivanja stabilnog i održivog poslovanja, odnosno profitabilnosti kreditnih institucija u budućem razdoblju potrebno je osigurati: snažniju međunarodnu i nacionalna zakonsku regulativu, efektivniju optimizaciju troškova poslovanja, proaktivno upravljanje poslovnim rizicima, bolju optimizaciju distribucijske mreže kreditnih institucija, nove financijske inovacije (proizvode i usluge), efektivniji razvoj odnosa s klijentima (CRM), bržu informiranost i prilagodljivost kreditnih institucija (poslovne politike i strategije upravljanja poslovnim rizicima) novim tržišnim trendovima.

7. LITERATURA

Knjige:

1. Gregurek, M.; Vidaković, N. 2011. *Bankarsko poslovanje*. RRIF. Zagreb.
2. Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb.
3. Jakovčević, D. 2000. *Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu*. Teb. Zagreb.
4. Miller, R. L.; VanHoose, D. D. 1997. *Moderni novac i bankarstvo*. Mate. Zagreb.
5. Mishkin, F. S.; Eakins, S. G. 2005. *Financijska tržišta i institucije*. Mate. Zagreb.
6. Osmanagić–Bedenik, N. 2003. *Kriza kao šansa*. Školska knjiga. Zagreb.
7. Rose, P. S. 2003. *Menadžment komercijalnih banaka*. Mate. Zagreb.
8. Saunders, A.; Cornett, M. M. 2006. *Financijska tržišta i institucije*. Masmedia. Zagreb.
9. Sučević, D. 2010. *Krizni menadžment*. Grafički zavod Hrvatske. Zagreb.
10. Veselica, V. 2007. *Ekonomski ogledi i pogledi*. A. G. Matoš. Samobor.

Stručni članci:

1. Jurman, A. 2008. Kreditna politika poslovnih banaka u funkciji učinkovite multiplikacije kredita i depozita. *Ekonomska istraživanja* 21/2. 16-33.

Internet:

1. *Ubrzanje rasta i optimizacija troškova u distribuciji i marketingu*.
www.accenture.com (pristupljeno 9. srpnja 2015.).
2. *Kreditni scoring*.
<http://alphascore.hr> (pristupljeno 3. kolovoza 2015.).
3. *Digitalni izazov maloprodajnih banaka*.
www.bain.com (pristupljeno 9. srpnja 2015.).
4. *Upravljanje bankarskim rizicima. Kreditiranje poduzetnika i sustav zaštite od rizika. Upravljanje rizicima u bankovnom poslovanju. Kreditni rizik*.
<http://bs.scribd.com> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).
5. *Scoring proces i rejting*.
<http://bs.scribd.com> (pristupljeno 22. kolovoza 2015.).

6. *Trendovi u maloprodajnom bankarstvu.*
<http://www.capgemini.com> (pristupljeno 9. srpnja 2015.).
7. *Kreditna analiza.*
<http://www.efos.unios.hr> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).
8. *Uredba EU (575/2013.) Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i „Direktiva 2013/36/EU“ Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i bonitetnom nadzoru nad kreditnim institucijama i investicijskim društvima.*
<http://eur-lex.europa.eu> (pristupljeno 1. kolovoza 2015.).
9. *Finina skala ocjene rejtinga (boniteta) za poslovne subjekte (corporate).*
<http://www.fina.hr> (pristupljeno 4. kolovoza 2015.)
10. *Odluka o adekvatnosti jamstvenog kapitala.*
<http://www.hnb.hr> (pristupljeno 15. kolovoza 2015.).
11. *Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza.*
<http://www.hnb.hr> (pristupljeno 15. kolovoza 2015.).
12. *Statistički podaci. Bilten broj 217. Rezultati upitnika o novom bazelskom sporazumu.*
<http://www.hnb.hr> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).
13. *Statistički podaci. Bilten o bankama broj 28.*
<http://www.hnb.hr> (pristupljeno 1. rujna 2015.).
14. *Kamatne stope.*
<http://www.hub.hr> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).
15. *Nadzor rizika jedne velike banke u Republici Hrvatskoj.*
<http://www.hypoalpeadria.hr> (pristupljeno 15. kolovoza 2015.).
16. *Strateški pristupi komuniciranja s klijentima.*
www.genesyslab.com (pristupljeno 9. srpnja 2015.).
17. *Inovativno bankarstvo.*
www.kpmg.com (pristupljeno 9. srpnja 2015.).
18. *Modeli ocjene rizičnosti. Kredit scoring modeli za stanovništvo.*
<http://www.mathos.unios.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).
19. *FICO kreditni faktori.*
<http://www.myfico.com> (pristupljeno 3. kolovoza 2015.).

20. *Odluka o adekvatnosti jamstvenoga kapitala kreditnih institucija (NN 1/2009., 75/2009., 2/2010., 118/2011. i 67/2013.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 6. kolovoza 2015.).
21. *Odluka o izmjenama i dopunama odluke o upravljanju rizicima (NN 160/2013.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).
22. *Odluka o jamstvenom kapitalu kreditnih institucija (NN 1/2009.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).
23. *Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija (NN 41/2014.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).
24. *Odluka o postupku procjenjivanja adekvatnosti internoga kapitala kreditne institucije (NN 20/2014.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 8. kolovoza 2015.).
25. *Odluka o provedbi Uredbe (EU) br. 575/2013 u dijelu vrednovanja imovine i izvanbilančnih stavki te izračunavanja regulatornoga kapitala i kapitalnih zahtjeva (NN 160/2013.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).
26. *Odluka o sustavu unutarnjih kontrola (NN 01/2015.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).
27. *Odluka o upravljanju rizicima (NN 1/2015.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 9. kolovoza 2015.).
28. *Odluka o velikim izloženostima kreditnih institucija (NN 01/2009., 75/2009., 2/2010. i 160/2013.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 7. kolovoza 2015.).
29. *Odluka o zaštitnim slojevima kapitala i mjerama za očuvanje kapitala (NN 08/2014. i 61/2014.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 10. kolovoza 2015.).
30. *Ovršni zakon (NN 112/2012.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).
31. *Pravilnik o vrednovanju te postupku odabiranja i izlučivanja arhivskog gradiva (NN 90/2002.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 22. kolovoza 2015.).

32. *Prosječna mjesečna isplaćena neto – plaća po zaposlenome u pravnim osobama Republike Hrvatske u razdoblju od siječanja do kolovoza 2014. godine (NN 133/2014.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).
33. *Zakon o bankama (NN 84/2002. i 141/2006.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 25. kolovoza 2015.).
34. *Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci (NN 75/2008.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 25. kolovoza 2015.).
35. *Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona (NN 67/2008.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).
36. *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o potrošačkom kreditiranju (NN 112/2012.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 21. kolovoza 2015.).
37. *Zakon o kreditnim institucijama (NN 159/2013, 19/2015. i 102/2015.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).
38. *Zakon o osiguranju depozita (NN 82/2015.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 20. kolovoza 2015.).
39. *Zakon o potrošačkom kreditiranju (NN 75/2009., 32/2011., 112/2012., 143/2013., 147/2013., 09/2015. i 102/2015.).*
<http://narodne-novine.nn.hr> (pristupljeno 18. kolovoza 2015.).
40. *Model upravljanja rizicima.*
<http://upravljanjerizicima.com> (pristupljeno 10. kolovoza 2015.).
41. *Kreditna ponuda. Javna objava bonitetnih zahtjeva.*
<http://www.hypo-alpe-adria.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).
42. *Leksikon.*
<http://www.limun.hr> (pristupljeno 31. kolovoza 2015.).
43. *Kreditna ponuda. Javna objava bonitetnih zahtjeva.*
<http://www.pbz.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).
44. *Kreditna ponuda. Javna objava bonitetnih zahtjeva.*
<http://www.poba.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).
45. *Maloprodajno bankarstvo 2020.*
<http://www.pwc.com> (pristupljeno 9. srpnja 2015.).
46. *Kreditna ponuda. Javna objava bonitetnih zahtjeva.*
<http://www.zaba.hr> (pristupljeno 5. kolovoza 2015.).

8. TABLICE, GRAFOVI, SLIKE

Tablice:

Tablica 1.: Osnovne kreditne varijable prilikom utvrđivanja kreditne sposobnosti i boniteta.	13
Tablica 2.: Ocjena kreditne sposobnosti klijenta.....	14
Tablica 3.: FICO score klasifikacija klijenta po jednom od modela	15
Tablica 4.: Rizična klasifikacija klijenata (retail)	17
Tablica 5.: Skala za ocjenjivanje poslovnih subjekata (corporate)	18
Tablica 6.: Donošenje odluke o odobravanju kredita primjenom više skor modela	20
Tablica 7.: Ocjene rizičnosti za mala poduzeća	21
Tablica 7.: Finina skala ocjene rejtinga (boniteta) za poslovne subjekte (corporate)	22
Tablica 8.: Ključni sudionici i njihove odgovornosti u upravljanju bankom i upravljanju rizicima.....	34
Tablica 9.: Najčešći uvjeti kreditiranja segmenta stanovništva	69
Tablica 10.: Izračun kreditne sposobnosti zajmotražitelja temeljem zakonske regulative	71
Tablica 11.: Izračun kreditne sposobnosti dužnika, uključujući sudužnika i jamca	73
Tablica 12.: Naplata potraživanja po kreditnim plasmanima.....	80

Grafovi:

Graf 1.: Osnovni ciljevi kreditnih politika poslovnih banaka	5
Graf 2.: Opća načela kreditnih politika poslovnih banaka u RH.....	6
Graf 3.: Ključni faktori rizika.....	11
Graf 4.: FICO kreditni faktori	15
Graf 5.: Izrada modela procjene solventnosti/insolventnosti	20
Graf 6.: Struktura kapitala kreditne institucije	23
Graf 7.: Proces upravljanja poslovnim rizicima unutar organizacije.....	39
Graf 8.: Izloženost bankovnim rizicima i njihova međuovisnost.....	51
Graf 9.: Adekvatna kreditna aktivnost	52
Graf 10.: Sektorska distribucija danih kredita i primljenih depozita u Republici Hrvatskoj na dan 31. 12. 2014. godine.	65
Graf 11.: Struktura kredita segmentu stanovništva u razdoblju od 12/2010. godine do 12/2014. godine	67
Graf 12.: Struktura Basela II.	86

Slike:

Slika 1.: Proces odobravanja kreditnog plasmana.....	12
Slika 2.: Skoring proces i rejting	21
Slika 3.: Nadzor rizika jedne velike banke u Republici Hrvatskoj	42
Slika 4.: Okvirni model upravljanja rizicima	45
Slika 5.: Matrica rizičnosti kreditne institucije	54
Slika 6.: Kreditni proces u kreditnim institucijama.....	68

9. PRILOZI

Prilog 1. Prikaz instrumenata osiguranja s pripadajućim faktorima umanjenja i očekivanim rokom naplate ⁸²

R. br.	Naziv podvrste instrumenta osiguranja	Faktor umanjenja (%)	Rok naplate (godine)
1	Stambeni objekti (pojedinačni stanovi)	10	2
2	Zgrade sa stanovima za prodaju i/ili iznajmljivanje (uz uvjet da je zgrada dovršena i ima uporabnu dozvolu)	20	2,5
3	Poslovni objekti (uređi)	20	2
4	Poslovni prostori (trgovački centri, skladišta, dućani, autokuće...)	30	2,5
5	Industrijski objekti (tvornice, industrijski pogoni, zgrade, farme...)	50	4,5
6	Poljoprivredne nekretnine (mlinovi, silosi...)	40	2,5
7	Građevinsko zemljište	20	1,5
8	Poljoprivredno zemljište	40	2
9	Turistički objekti	20	2
10	Pravo građenja	30	2,5
11	Nedovršene komercijalne površine – poslovna namjena	50	2
12	Nedovršene komercijalne površine – stambena/mješovita namjena	40	2
13	Nedovršene turističke površine	20	2
POKRETNINE (uz važeću policu)			
14	Oprema i uređaji opće namjene	60	3
15	Oprema i uređaji specifične namjene	60	3
16	Osobni automobili	60	1
17	Vozila (poslovna)	60	1,5
18	Brodovi	60	2
19	Avioni ili helikopteri	60	5
20	Zalihe koje nisu pod kontrolom kreditne institucije	70	1
21	Zalihe koje su pod kontrolom kreditne institucije (zaključane i ključ u kreditnoj instituciji)	60	1
22	Dragocjeni metali, umjetnička djela – koji nisu deponirani u kreditnoj instituciji	60	1
23	Dragocjeni metali, umjetnička djela – deponirani u kreditnoj instituciji	40	1
24	Građevinski strojevi	60	3
25	Proizvodni strojevi	60	3
26	Poljoprivredni strojevi	60	3

⁸² Odluka o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditne institucije (NN 41/2014.). prilog 1.

Prilog 2. Partnerstvo u korporativnom upravljanju

Ključni sudionici i odgovornosti	Financijska i druga područja upravljanja rizicima								
	Struktura bilance stanja	Struktura računa dobiti i gubitka i profitabilnosti	Rizik solventnosti i adekvatnosti kapitala	Kreditni rizik	Rizik likvidnosti	Tržišni rizik	Kamatni rizik	Valutni rizik	Operativni rizik
<i>Odgovornost (dimenzija rizika za koju je sudionik odgovoran):</i>									
Sustavni (ključni sudionici):									
Zakonodavna i regulacijska tijela	Uspostava regulacijskog okvira, uključujući ograničenja izloženosti riziku i ostale parametre upravljanja rizicima koji će optimizirati upravljanje rizicima u bankovnom sektoru								
Tijela za uređivanje i nadzor	Nadzor financijske održivosti i učinkovitosti upravljanja rizicima. Provjera udovoljavanju zakonskim propisima nadzornih institucija.								
Institucionalni (ključni sudionici):									
Dioničari	Odabir 'kompetentnih i primjerenih' nadzornih i izvršnih odbora te revizora								
Nadzorni odbori	Osmišljavanje politika za upravljanje rizicima i ostalim bankovnim politikama. Konačna odgovornost za upravljanje bankom.								
Izvršni odbori	Stvaranje sustava za primjenu politike nadzornog odbora, uključujući upravljanje rizicima u svakodnevnom poslovanju.								
Odbor za reviziju/Unutrašnja revizija	Provjera usklađenosti s politikama nadzornog odbora i pružanje osiguranja u svezi s primjerenim funkcioniranjem korporativnog upravljanja, nadzornih sustava i postupaka upravljanja rizicima.								
Vanjska revizija	Davanje mišljenja o financijskim izvješćima i procjena politika za upravljanje rizicima.								
Javnost/klijenti (ključni sudionici):									
Ulagачi/Depozitori	Razumijevanje odgovornosti i ustrajnosti na odgovarajućoj objavi podataka. Preuzimanje odgovornosti za vlastite odluke.								
Rejting agencije i mediji	Informiranje javnosti i naglašavanje sposobnosti servisiranja duga.								
Analitičari	Analiziranje informacija o rizičnoj izloženosti i savjetovanje klijenta.								

Izvor: Greuning, H.; Bratanović, S. B. 2006. *Analiza i upravljanje bankovnim rizicima*. Mate. Zagreb. 6 str.

Prilog 3. Kategorije izloženosti kreditne institucije

Kategorije izloženosti		Kreditni rejting i pripadajući ponder rizika (RW)						
		AAA do AA+	AA do AA-	A+	A do A-	BBB+ do BBB-	BBB -	Nema rejtinga
Državne isntitucije		0 %	20 %	50 %	100 %	100 %	150 %	100 %
Kreditne institucije	Dospijeće ≤ 3 mjeseca	20 %	20 %	20 %	50 %	50 %	150 %	20 %
	Dospijeće ≥ 3 mjeseca	20 %	50 %	50 %	100 %	100 %	150 %	50 %
	Kratkoročni kreditni rejting VIPKR	20 %	50 %	100 %	150 %	150 %	150 %	100 %
Trgovačka društva		20 %	50 %	100 %	100 %	150 %	150 %	100 %
Stanovništvo		75 %						
Ostalim fizičkim osobama, obrtnicima ili osobama koji se bave slobodnim zanimanjima								100 %
Potraživanja osigurana zalogom na stambenim nekretninama								35 %
Potraživanja osigurana zalogom na poslovnim nekretninama (do 50 % tržišne vrijednosti nekretnine)								50 %
Potraživanja osigurana zalogom na poslovnim nekretninama (od 50 % tržišne vrijednosti nekretnine)								100 %
Neosiguranim nenaplaćena dospjelim potraživanja preko 90 dana (ako su ispravci vrijednosti manji od 20 % neosiguranog dijela ukupne izloženosti)								150 %
Neosiguranim nenaplaćena dospjelim potraživanja preko 90 dana (ako su ispravci vrijednosti veći od 20 % neosiguranog dijela ukupne izloženosti)								100 %
Osiguranim nenaplaćenim dospjelim potraživanja preko 90 dana								100 %
Visokorizična potraživanja								150 %
Investicijskim fondovima		20 %	50 %	100 %	100 %	150 %	150 %	100 %
Visokorizična potraživanja od investicijskih fondova								150 %
Sekuritizacijske pozicije s kratkoročnim kreditnim rejtinzima		20 %	50 %	100 %	1250 %			
Sekuritizacijske pozicije s ostalim kreditnim rejtinzima		20 %	50 %	100 %	350 %	1250 %		
Izloženost pokrivena obveznicama		10 %	20 %	20 %	50 %	50 %	100 %	
Ostale izloženosti	Gotovini, ekvivalentima gotovine te zlatnim polugama							0 %
	Gotovinskim stavkama u postupku naplate							20 %
	Plaćenim predujmovima i prihodima budućih razdoblja za koje kreditna institucije ne može utvrditi drugu ugovornu stranu							100 %
	Materijalnoj imovini te kapitalnim ulaganjima u kapital pravnih osoba							≥ 100 %

Izvor: Sistematizacija autora

Prilog 4. Klasifikacija kreditnih plasmana prema stupnjevima kreditnog rizika

Klasifikacija bilančnih stavaka (kreditnih plasmana)					
Vrste plasmana	Potpuno nadoknadivi	Djelomično nadoknadivi plasmani (%)			Potpuno nenadoknadivi
Kategorizacija	A	B1	B2	B3	C
Dani kašnjenja	do 90 dana (do 1750 kn)	od 90 do 179	od 180 do 269	od 270 do 364	od 365
Ispravak vrijednosti plasmana (%)					
Glavnice	-	$1 \leq G \leq 30$	$30 < G \leq 70$	$70 < G < 100$	100 %
Kamata	-	100 % (materijalno značajnu izloženost)			
Naknade	-	100 % (bez obzira na materijalnu značajnost)			
Reklasifikacija bilančnih stavaka (plasmana) najmanje svaka tri mjeseca temeljem ponovne procjene rizičnosti plasmana					
Reklasifikacija kategorizacije	A	B1	B2	B3	C
		B1	B2	B3	
Klasifikacija izvanbilančnih stavaka (otvorenih nepokrivenih akreditiva, mjeničnih i drugih jamstava, ugovorenih/neiskorištenih neopozivih okvirnih krediti, zaključenih/neizvršenih neopozivih ugovora o financijskom najmu (leasingu) i otkupu potraživanja (factoring i forfeiting)).					
Vrste	Potpuno nadoknadivi	Djelomično nadoknadivi plasmani			Potpuno nenadoknadivi
Kategorizacija	A	B1	B2	B3	C
Ispravak vrijednosti – rezerviranja (%)					
Rezerviranja	$0,80 \leq R \leq 1$	$1 < R \leq 30$	$30 < R \leq 70$	$70 < R < 100$	100 %
Reklasifikacija izvanbilančnih stavaka najmanje svaka tri mjeseca temeljem ponovne procjene rizičnost izvanbilančnih obveza					
Reklasifikacija kategorizacije	A	B1	B2	B3	C

Izvor: Sistematizacija autora

10. ŽIVOTOPIS

OSOBNJE INFORMACIJE

Matešić Vjeran

📍 Hrastovička 54, 10 250 Zagreb (Hrvatska)

☎ 01/6530-571 📠 095/8887-395

✉ vjeran.matesic@gmail.com

RADNO ISKUSTVO

svibanj, 2007. – kolovoz, 2015.

Bankarski komercijalist (osobni bankar, kreditni referent, referent za naplatu potraživanja)

PODRAVSKA BANKA d.d., Koprivnica (Hrvatska)

Rad na poslovima sa sektorom građanstva (retail), od financijskog i kreditnog savjetovanja, izrade kreditnih prijedloga, prodaje financijskih usluga/proizvoda, rada na monitoringu i prisilnoj naplati kreditnih i kartičnih plasmana te reprogramiranju istih, pripremi reklamnih kampanja, do vođenja mjesečnih evidencija, otvaranja poslovnih računa (corporate), punjenja ATM uređaja te pražnjenja DNT uređaja.

svibanj, 2006. – svibanj, 2007.

Djelatnik u autopraonici i benzinskoj postaji

ANTUNOVIĆ TA d.o.o., Zagreb (Hrvatska)

Rad u autopraonici i benzinskoj postaji na poslovima zaprimanja i slaganja robe, prodaje goriva, maziva i ostale robe široke potrošnje, zaprimanja, pranja i isporuke vozila, vođenja dnevnih, tjednih i mjesečnih evidencija te kontrole zaliha.

lipanj, 2005.– svibanj, 2006.

Djelatnik u marketingu

NOVARTIS HRVATSKA d.o.o., Zagreb (Hrvatska)

Rad preko student-servisa na poslovnima pripreme reklamnih kampanja, od pripreme reklamnih materijala do izrade PowerPoint prezentacija.

siječanj, 2004. – lipanj, 2005.

Djelatnik u skladištu

MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA, Zagreb (Hrvatska)

Rad preko student-servisa u MUP-ovim skladištima tekstila, naoružanja, tehničke robe, prehrambenih proizvoda te skladištu tiskanica i sitnog materijala, na poslovima prikupljanja narudžbi, zaprimanja i otpreme robe, kontrole zaliha te arhiviranja poslovne dokumentacije.

siječanj, 2001. **Djelatnik u proizvodnji i marketingu**
ZAGREBAČKA PIVOVARA d.o.o., Zagreb (Hrvatska)
Rad preko student-servisa na proizvodnoj liniji, otpremni gotovih proizvoda, pripremi reklamnih materijala, montaži i demontaži reklamnih panoa «trade marketing», kontroli zaliha i arhiviranju poslovne dokumentacije.

OBRAZOVANJE I OPOSUBLJAVANJE

svibanj, 2015. **HNB - Hrvatska narodna banka, Zagreb (Hrvatska)**
Završena obuka za ručnu provjeru kakvoće i autentičnosti novčanica i kovnog novca.

srpanj, 2013. **EEF - Europski edukacijski forum**
Završen tečaj virtualne učionice pisanja EU projektnih prijedloga u sklopu projekta Eučionica 2: Moj dom u EU.

listopad, 2012. **Visoka poslovna škola Libertas, Zagreb (Hrvatska)**
Apsolvent specijalističkog stručnog studija menadžmenta bankarstva, osiguranja i financija.

rujan, 2009. – rujan, 2012. **Bachelor of Economics**
Sveučilište u Splitu, Odjel za stručne studije Split, Zagreb (Hrvatska)
Stručni prvostupnik ekonomije, smjer računovodstvo i financije.
Tema završnog rada: Poduzetnički projekt na primjeru pružanja građevinskih usluga.

studeni, 2009. **Zastupnik u osiguranju**
HANFA, Zagreb (Hrvatska)

rujan, 2007.– siječanj, 2001. **Technician road traffic**
Škola za cestovni promet Zagreb, Zagreb (Hrvatska)
2001. Državni prvak u kategoriji "Tehničar cestovnog prometa"

OSOBNJE VJEŠTINE

Materinski jezik **hrvatski**

Ostali jezici	RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govorna interakcija	Govorna produkcija	
engleski	B2	B2	B1	B1	B1

Komunikacijske vještine Sklonost timskom radu, pregovaranja i prilagođavanja potrebama klijenta, vođenje portfelja klijenata, savjetovanja, prikupljanja informacija od klijenata i analiziranja istih s ciljem podizanja kvalitete usluge i zadovoljstva klijenata.

Organizacijske/ rukovoditeljske vještine Stečena znanja iz područja analize, planiranja, postavljanja ciljeva, situacijskog vođenja i motivacije tima te iniciranja i implementiranja potrebnih korekcija u radu.

Poslovne vještine Stečena znanja iz područja financijske analize bilančnih pokazatelja te iz područja pisanja projektnih i investicijskih projekata te njihove analize.

Stečena znanja iz područja osiguranja.

Digitalna kompetencija

SAMOPROCJENA				
Obrada informacija	Komunikacija	Stvaranje sadržaja	Sigurnost	Rješavanje problema
Samostalni korisnik	Iskusni korisnik	Temeljni korisnik	Samostalni korisnik	Samostalni korisnik

Aktivno i svakodnevno korištenje standardnih MS Office aplikacija.

Ostale vještine Hobiji: planinarenje, nogomet, odbojka
Član uredništva časopisa "Brazda"
Član planinarske bratovštine sv. Bernarda Samobor

Vozačka dozvola B